
HILJAA HYVÄ TULEE

Vankilaretriitin pilotoinnin tapaustutkimus

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutus

Lahdensivu, kevät 2016

Jenni Iso-Pietilä & Heini Mankinen

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutus

Terapeuttinen pääaine

Tekijät

Jenni Iso-Pietilä & Heini Mankinen

Vuosi 2016

Työn nimi

Hiljaa hyvä tulee – Vankilaretriitin pilotoinnin tapaustutkimus

---

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö oli tapaustutkimus Hämeenlinnan vankilassa järjestetystä ignatiaanisen retriitin pilotoinnista. Ignatiaanisella retriitillä on Ruotsissa Kumlan vankilassa viidentoista vuoden perinne. Ruotsissa retriitti on tukenut positiivisesti erilaisia elämänvalintoja ja siten vähentänyt uusintarikollisuutta. Ruotsin retriittimallia haluttiin kokeilla soveltaen Hämeenlinnan vankilassa.

Opinnäytetyö kokosi tietoa kokemuksista, jotka liittyvät retriitin suunnitteluun ja toteutukseen. Yhtenä päätavoitteena oli selvittää, soveltuuko ignatiaaninen retriitti Suomessa osaksi vankilan kuntoutustyötä. Retriitti järjestettiin naisvangeille kesällä 2015. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Hämeenlinnan vankila.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin teorial tietoa naisvangeista, uskonnon merkityksestä vangeille ja kristillisestä kuntouttavasta vankilatyöstä. Teoriaosuudessa perehdyttiin lisäksi hiljaisuuden merkitykseen, hengellisyyteen ja retriitin eri muotoihin. Tutkimusstrategiana oli tapaustutkimus. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin puolistrukturoitua kyselylomaketta, teemahaastattelua ja luovia menetelmiä. Aineisto analysoitiin sisällön analyysillä ja teemoittelemalla.

Tutkimus osoitti, että retriittipilotointi onnistui. Käytännön järjestelyihin ja prosessiin oltiin tyytyväisiä. Tuloksissa esitettiin myös konkreettisia kehittämisohjeita. Kerätyn aineiston ja teoreettisen tiedon pohjalta pystyy päättämään, että ignatiaaninen retriitti soveltuu vankilaan ja osaksi vankilan kuntoutustyötä. Retriitissä vangit pysähtyivät oman elämän äärelle ja se herätti heissä muutosvalmiutta. Retriitissä mukana olleiden ja kyselyihin vastanneiden myönteinen kokemus retriitistä on pitänyt yllä kiinnostusta sen kehittämiseen ja jatkotutkimukseen.

Avainsanat Naisvangit, vankilan kuntoutustyö, ignatiaaninen retriitti, hiljaisuus

Sivut

54 s. + liitteet 24 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Crafts and Recreation
Therapeutic Crafts and Recreation

Authors

Jenni Iso-Pietilä & Heini Mankinen **Year** 2016

Subject of Bachelor's thesis

Silence is golden - Case study on piloting
prison retreat

ABSTRACT

The present thesis is a case study of Ignatian retreat pilot held in Hämeenlinna prison. In Kumla prison, located in Sweden, this type of retreat has fifteen years of history. In the Swedish example case, the retreat has been seen to have a positive impact on different options in life and thereby reduce recidivism. The same retreat model was applied in the thesis case study in Hämeenlinna prison. The thesis presents knowledge and experiences that are related to the planning and implementation phases of a retreat event. One of the main objectives was to clarify if the Ignatian retreat is suitable to be included in the rehabilitation process in penitentiaries in Finland. The retreat event considered in this thesis was held for female prisoners in the summer of 2015. The study was commissioned by Hämeenlinna prison.

In this thesis, theoretical knowledge about female prisoners, the meaning of religion to the inmates, and Christian rehabilitation work in prisons were discussed. In addition to these topics, the theoretical background also deals with the meaning of silence, spirituality and different types of retreats. The thesis can be described as a case study and was performed by using a semi-structured questionnaire, thematic interviews and creative methods. The gathered material was then analyzed by using content analysis and thematising.

As a conclusion, it can be stated that the pilot for using retreat in Hämeenlinna prison was successful. The practical aspects of the retreat and the process were commonly considered with contentment. Development proposals for the retreat event were also suggested as a part of the results. From the gathered data and related theories it can be deduced that Ignatian retreat is suitable for prison conditions and can be used as a part of rehabilitation process. In the retreat process, inmates came to a halt around of their lives and it raised readiness for change in them. The positive results obtained from this case study have encouraged further development of the Ignatian retreat as a rehabilitation method in Hämeenlinna prison.

Keywords Female prisoners, rehabilitation in prisons, ignatian retreat, silence

Pages 54 p. + appendices 24 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Opinnäytetyön lähtökohdat	2
1.2	Tutkimusote ja tutkimuskysymykset.....	2
1.3	Opinnäytetyön rakenne	3
2	HENGELLISYYS, HILJAISUUS JA RETRIITTI	3
2.1	Hengellisyys	4
2.2	Hiljaisuus.....	4
2.3	Retriitti	5
2.3.1	Hiljaisuuden retrietti.....	6
2.3.2	Ignatiaaninen retrietti	7
2.3.3	Hiljaisuuden ystävät	7
3	VANKEINHOITO	7
3.1	Vankeinhoidon säädöksiä.....	8
3.2	Kuntouttava vankila	8
3.3	Vankeinhoidon ohjelmatyö ja akkreditointi	9
3.4	Hengellinen työ vankilassa.....	10
3.4.1	Kristillinen osastoitu kuntoutustyö Suomen vankiloissa.....	11
3.4.2	Vankilaretriittityö Ruotsissa	12
3.5	Uskon merkitys vangille.....	12
3.6	Naisvangit.....	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	14
4.1	Aineistonkeruumenetelmät.....	15
4.1.1	Kuvallinen ilmaisu ja luova kirjoittaminen	15
4.1.2	Kyselylomake	17
4.1.3	Haastattelu	18
4.1.4	Muistelu	18
4.2	Aineiston kuvaus ja analysointi.....	19
4.3	Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus	20
4.4	Retriitin toteuttamisen eettistä arviointia	21
5	RETRIITIN JÄRJESTÄMISPROSESSI HÄMEENLINNAN VANKILASSA.....	23
5.1	Hämeenlinnan vankila.....	23
5.2	Moniammatillinen työ	24
5.3	Hakuprosessi	24
5.4	Käytännön järjestelyt.....	25
5.5	Käytännön toteutus.....	26
6	RETRIITTIPILOTOINNIN ARVIOINTIA	26
6.1	Vankien odotukset retriitistä	27
6.2	Vankien kokemukset retriitistä.....	32
6.2.1	Hengellisyyden kokeminen retriitissä	34
6.2.2	Luovuus retriitissä	34
6.3	Ohjaajien kokemukset vankilaretriitin ohjaamisesta.....	35
6.4	Vankilan työntekijöiden kokemukset.....	36

6.5	Retriitin suunnittelun arviointia	36
6.6	Käytännönjärjestelyiden arviointia	37
6.7	Retriitin soveltuvuus vankilan kuntoutustyöhön.....	40
6.7.1	Vankien kokemus retriitin soveltumisesta vankilan kuntoutustyöhön..	42
6.7.2	Retriitin tulevaisuus.....	43
7	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA.....	44
7.1	Tutkimusmenetelmien arviointia	45
7.2	Tutkimuksen eettisyyden, luotettavuuden ja toistettavuuden arviointia	46
7.3	Kehittämisehdotukset	46
7.4	Pohdinta.....	47
7.5	Lopuksi.....	48
	LÄHTEET	50

Liite 1	Tutkimuslupa vangeilta
Liite 2	Ohjaussuunnitelma
Liite 3	Kysely ohjaajille
Liite 4	Kysely henkilökunnalle
Liite 5	Haastattelurunko
Liite 6	Retriittimainos
Liite 7	Hakulomake retriittiin
Liite 8	Retriitin päiväohjelma

1 JOHDANTO

Vuodesta 2006 lähtien vankeinhoito on muuttanut muotoaan kuntoutuksellisempaan suuntaan (Taruvuori 2010, 59). Vankilan kuntoutustyötä tutkitaan ja kehitetään edelleen ja julkisuudessa on käyty aiheesta keskustelua. Keväällä 2015 Ylen A2 Tuomio-illassa käyty keskustelu osoitti aiheen olevan tärkeä ja ajankohtainen. Teemaillan keskiössä olivat paitsi rangaistuksien pituudet, myös sen sisällä tehtävä kuntoutustyö, sen muodot ja kehittäminen. (Yle, TV2 2015.) Myös Sasu Tyni tarkastelee (2015) väitöskirjassaan vankeusaikana ja yhdyskuntaseuraamustyössä hyödynnettäviä toimintaohjelmia ja niiden hyötyjä. Hänen mukaansa niitä ei voi arvioida pelkästään uusintarikollisuustilastojen valossa, vaan toimintoja pitäisi punnita myös vangin hyvinvoinnin ja vankilan laitosturvallisuuden kannalta.

Ruotsin Kumlassa on viidentoista vuoden ajan tehty retriittityötä osana vankien kuntoutusta. Toiminnasta saatujen positiivisten vaikutusten innoittamana vastaavaa toimintaa lähdettiin kokeilemaan myös Suomessa. Tämä opinnäytetyö on toimeksianto Hämeenlinnan vankilalta, jonka toiveena oli saada prosessikuvaus vankilaretriitin pilotoinnista, sen käytännön järjestelyiden suunnittelusta sekä tutkittua tietoa työntekijöiden ja vankien kokemuksista. Opinnäytetyö vastaa tähän käytännön tarpeeseen tapaustutkimuksella.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda näkyväksi ne seikat, jotka tulee huomioida, kun retriittitoimintaa suunnitellaan vankilaolosuhteisiin. Toimeksiantajan toiveena oli, että opinnäytetyö toisi esiin sekä retriitin alkusuunnitelman että sen lopullisen muodon. Työllä tuotetaan vankilalle tietoa siitä, miten prosessi kokonaisuudessaan meni, millaisia kokemuksia siitä saatiin ja voisiko retriitistä jatkossa tehdä vakituisen kuntoutustyömuodon. Lisäksi tuloksista toivotaan olevan hyötyä perusteltaessa vankilaretriittityön merkittävyyttä.

Retriitti antaa mahdollisuuden pysähtyä hiljentymään omien ajatusten äärelle. Häyrysen ja Kotilan (2003, 7) mukaan hiljaisuus auttaa selvittämään sen, mikä elämässä on oleellista ja merkityksellistä. Hiljaisuus on luovuutta herättävää toimintaa ja retriittitoiminnassa on myös kuntouttava ja terapeutin näkökulma, joten niillä voimme perustella aiheen sopivan ohjaustoiminnan opinnäytetyön aiheeksi.

Aiheen valinnassa vahvana kantavana temana on ollut oma mielenkiintomme aihetta kohtaan. Keski-Ruotsissa sijaitsevassa Kumlan vankilassa vuodesta 2001 tehty retriittityö ja sen vaikutukset ovat saaneet meidät vakuuttuneiksi toiminnan vaikuttavuudesta ja siten halusta olla edistämässä toiminnan mahdollistamista myös Suomessa. Opinnäytetyön aiheen tekee ajankohtaiseksi myös se, että Hämeenlinnaan aiotaan rakentaa uusi naisvankila, joka tulee tarjoamaan uudenlaisia toimintamahdollisuuksia (Leponiemi 2016).

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Saimme opinnäytetyön aiheen Heini Mankisen Vanajan vankilalla suorittaman harjoittelun aikana syksyllä 2014. Osana harjoitteluaan Mankinen kävi tutustumassa Hämeenlinnan vankilaan, jossa arviointikeskuksen erikoissuunnittelija Helena Käkelä kertoi kiinnostuksestaan Ruotsissa tehtävään vankilaretriittityöhön. Käkelä on vuodesta 2011 haaveillut sen pilotoinnista Suomen vankilatyöhön. Loppusyksystä 2014 Käkelä päätti hakea toiminnalle projektirahoituksen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta ja sai myönteisen päätöksen alkuvuodesta 2015. Käkelä otti yhteyttä retriitinohjaajiin pastori Marjatta Malmbergiin ja pastori Saku Toiviaiseen ja sai heidät mukaan yhteistyöhön osaksi retriitin suunnittelua ja käytännön toteutusta. Suunnitteluryhmässä heidän lisäksi ovat olleet Hämeenlinnan vankilan vankilapastori Tuomo Kinnunen, ohjaaja Ulla Sundholm ja apulaisjohtaja Pekka Keskinen. Käkelä kaipasi toiminnan jatkuvuuden tukemiseksi tutkimuksen tekijöitä, josta muodostui opinnäytetyömme aihe.

Meille molemmille suljettu vankila on suhteellisen vieras ympäristö. Tietomme siitä perustuu lehtiartikkeleihin, dokumentteihin, elokuvaan ja muutamaaan tutustumiskäyntiin. Vaikka aihe onkin vieras, mielenkiintomme vankilatyötä ja erityisesti vankilan kuntoutustyötä kohtaan on ollut vahva pitkään. Molempien sydämellä on halu tukea vankilan kuntoutustyön kehittämistä. Halusimme oppia ymmärtämään vankilan kuntoutustyön merkitystä ja naisvankityön erityisyyttä. Meillä molemmilla on myös halu hakeutua työhön, jossa kulttuurisin menetelmin voi olla tukemassa kuntoutusta.

Hiljaisuuden voimauttavaan teoriaan ja merkitykseen tutustuimme tarkemmin vasta opinnäyteaiheen saatuaamme. Retriitistä meillä kummallakaan ei ollut kokemusta, mutta sen toimintamalli veti meidät puoleensa. Osallistuimme viikonlopun mittaisiin hiljaisuuden retriitteihin keväällä 2015 saadaksemme kokemuksen kautta edes ripauksen tietoa siitä, mitä tutkimme.

1.2 Tutkimusote ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimusotteena on tapaustutkimus. Sen avulla kerätään prosessin aikana mahdollisimman monipuolinen aineisto ja yksityiskohtaista tietoa käyttämällä eri menetelmiä, kuten haastatteluja, kyselylomakkeita ja luovia menetelmiä – tavoitteena kuvata vankilaretriittiä ilmiönä (Hirsjärvi ym. 2007, 130–131). Retriittiä pidettiin tärkeänä tutkimuskohteena jo alusta lähtien, mutta sen merkitys tarkentui vielä tutkimuksen edetessä, joka on tyypillistä niin sanotulle case-tutkimukselle (Staken 1995, 4). Retriitin suunnittelun aikana myös tutkimuskysymykset tarkentuivat vastaamaan paremmin työelämäyhteyden tarpeita. Lisäksi vieraan tutkimusaiheen tullessa tutummaksi tarkentui oma lähestymistapamme tutkimukseen.

Vankilaretriitin ollessa ensimmäinen laatuaan Suomessa, tutkimuskysymyksien haluttiin tuottavan perustietoa prosessiin osallistuneilta työntekijöiltä ja vangeilta. Hämeenlinnan vankila toivoi suunnittelun ja toteutuksen prosessikuvausta, johon ensimmäinen pääkysymys liittyy. Tärkeänä pidettiin saada tietoa siitä, millaisia odotuksia vangeilla oli ja miten he kokivat

retriitin, joten toinen pääkysymys ja ensimmäinen alakysymys ovat muotoutuneet näiden aiheiden ympärille. Kolmannella pääkysymyksellä haluttiin saada vankilan työntekijöiltä ja retriitin ohjaajilta perusteltuja ajatuksia siitä, miten retriitti soveltuisi vankeinhoitoon kokemuksen jälkeen. Toisella alakysymyksellä selvitettiin mitä olisi pitänyt tehdä toisin tai mitä tulevaisuudessa pitää erityisesti huomioida.

Opinnäytetyön pääkysymykset ovat seuraavat:

- Millainen on vankilaympäristössä toteutettavan ignatiaanisen retriitin suunnittelu- ja toteutusprosessi?
- Millaisia kokemuksia vangit saivat osallistumisesta ignatiaaniseen retriittiin?
- Miten ohjaajat ja järjestämiseen osallistuvat työntekijät kokevat ignatiaanisen retriitin soveltuvan vankeinhoidon kuntoutukseen kokemuksen jälkeen?

Pääkysymyksiä tarkentavia alakysymyksiä ovat seuraavat:

- Millaisia odotuksia vangeilla on tulevasta ignatiaanisesta retriitistä?
- Mitä pitää huomioida suunniteltaessa vankilaretriittiä?

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Raportissa esitellään, miten tutkimus toteutettiin sekä miten retriitti käytännössä järjestettiin. Työn ensimmäisissä luvuissa avataan käsitteitä ja aiheen taustateorioita, joita ovat hengellisyys, hiljaisuus, retriitti ja vankeinhoito naisvankien ja kuntoutuksen näkökulmasta. Näitä seuraavat kappaleosuudet liittyen tutkimusmenetelmien valintaan ja vankilaretriitin käytännön järjestykseen.

Raportin lopussa käsitellään tutkimuksen tuloksia. Viimeinen pääluke on pohdintaosio, jossa arvioidaan ja tiivistetään opinnäytetyötä. Luvun tarkoituksena on arvioida opinnäytetyöprosessia ja tutkimuksen eettisyyttä sekä punnita käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja esittää kehittämissuhteita.

2 HENGELLISYYS, HILJAISUUS JA RETRIITTI

Tässä luvussa määritellään hengellisyyttä ja sen merkitystä ihmiselle. Tämän jälkeen tarkastellaan hiljaisuuden vaikutusta hyvinvointiin. Hengellisyydessä ja hiljaisuudessa ihmisellä on mahdollisuus asettua kasvokkain itsensä kanssa ja pysähtyä elämän perimmäisten kysymysten äärelle. Luvun viimeiset kappaleet käsittelevät retriittiä. Kristillisessä retriitissä hengellisyys ja hiljaisuus yhdistyvät omaksi kokemukseksi.

2.1 Hengellisyys

Krause ja Salo (1993, 110) toteavat, että ihminen on psykofyysissosiaalisspirituaalinen olento, joka on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ojasen (2014, 260–261) mukaan spiritiaalisuus voi olla uskonnollista, mutta sen ei välttämättä tarvitse liittyä uskontoihin, ideologioihin, rituaaleihin ja dogmeihin. Se voidaan nähdä kokoavana voimaa ja ymmärrystä antavana kuvana elämästä.

Latinan sana “spiritus” tarkoittaa elämän henkäystä, johon sisältyy ainutkertaiset, elämälle merkitystä antavat kokemukset. Valopaasi (1996, 13) määrittelee, että henkisyys, hengellisyys tai spiritualiteetti inhimillisenä ulottuvuutena koostuu uskonnollisista ja psykologisista tekijöistä. Hengellisyys on kiinnostusta elämän perustarkoitukseen ja perusarvoihin se voi myös olla ihmiselle suunnannäyttäjä elämässä.

Mölsän, Krogerus-Thermanin, Raatikaisen ja Toivasen (1985, 25) mukaan hengellisyyden tarve elämässä tarkoittaa ihmisen syvällistä toivetta olla persoonallisessa yhteydessä Jumalaan ja saada pyhiä, aineellisen maailman ylittäviä ilon, rauhan ja turvallisuuden kokemuksia. Hanhirova ja Aalto (2009, 12–13) jatkavat, että hengellisyys on uskon käytännön harjoittamista, johon kuuluu muun muassa jumalanpalveluksiin osallistuminen, ehtoollisen vietto, hiljaisuus, mietiskely, yhteys toisiin uskoviin, rukoukshetket, musiikki ja uskonnon pyhän kirjan lukeminen. Toivo ja rakentavien mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämäntilanteessa ja luottamus tulevaisuuteen kuuluvat myös hengellisyyteen. Kuvat, symbolit, myytit ja riitit antavat muotoa ja konkretisoivat hengellisiä tarpeita.

Hengelliset tarpeet voidaan jakaa neljään ryhmään, joista ensimmäinen on tarve tulla sovitetuksi itsensä, läheistensä ja Jumalan kanssa, toinen on suojautua kaiken uhatessa hajota ja tuhoutua, kolmantena on tarve löytää elämän eheys ja viimeisenä kiitollisuuden ja täyttymyksen saavuttaminen. Elämän peruskysymykset nousevat usein pintaan erityisesti elämän rajamaastoissa kuten sairauden ja kärsimyksen, elämän ja kuoleman läsnäollessa tai onnellisina hetkinä. Nämä kysymykset koskevat ihmisen koko olemassaoloa, ja niiden taustalla on hänen uskontulkintansa sekä elämännäkemyksensä. Keskeisiä kysymyksiä ovat seuraavat: kuka minä olen, mikä on elämäni tarkoitus, mihin olen matkalla ja mitä tapahtuu kuoleman jälkeen. Kaikkiin kysymyksiin ei ole vastausta, mutta on silti tärkeää voida pohtia niitä yhdessä toisen ihmisen kanssa. (Hanhirova & Aalto 2009, 12–13.)

2.2 Hiljaisuus

Hyvinvoinnin kannalta on merkittävää, että ihmisellä on mahdollisuus hiljentymiseen ja hiljaisuuteen. Hiljaisuuden merkitykseen on havahduttu vasta, kun se on osittain menetetty. Altistumme lähes jatkuvasti melusaasteelle ja visuaaliselle melulle, eli informaatiotulvalle, joista ajoittainen tauko on olennaista hyvinvoinnille. Melusta on suurelta osalta tullut normi ja nykyisin hiljaisuutta täytyy etsiä. Tästä tarpeesta on syntynyt erilaisia palveluita, ja voidaan melkein sanoa, että hiljaisuus on nykypäivänä tuotteis-

tettu. (Elo-Valente 2015, 1.) Ylen kyselyn (Hirvonen 2015) mukaan, hiljaisuus on suomalaisille kauneinta musiikkia. Kyselyyn vastanneista moni suomalainen hakee rauhaa luonnon hiljaisuudesta ja kertoo sen olevan terapeuttista ja rentouttavaa.

Per Masesin (2006, 3–4) ajatuksena on, että hiljaisuutta on kahta erilaista. Hiljaisuuden laadun ratkaisee sen tavoite, jonka toinen ääripää aiheuttaa myönteisiä ajatuksia ja tunteita ja toinen ääripää saa ihmisen sulkeutumaan ja tuntemaan syvää tarkoituksettomuutta. Esimerkiksi hiljaisuus on hyväksyvää, kun ystävien kesken kenenkään ei välttämättä tarvitse sanoa sanaakaan kokeakseen yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, mutta taas toisessa yhteisössä hiljaisuus voi olla vaitonaista ja painostavaa, joka kertoo, ettei henkilö ole tervetullut tai hyväksytty.

Hiljaisuus on ihmiselle kaikkein yksinkertaisinta, mutta samalla se saattaa olla hyvin vaikea kohdata. Arkisessa ympäristössä ikävystymisen tunne on vaanimassa heti, kun ihminen jää itseksensä hiljaisuuteen. Normaalisti ihminen tarttuu puhelimeen tai avaa television, kun kohtaa arjessaan hiljaisuutta. (Wikström 2002, 197–198.) Jos ihminen viipyy hiljaisuudessa ja antaa sille tilaa, voi hän parhaimmassa tapauksessa oppia tuntemaan itseään. Hiljaisuus voi käynnistää muutosprosessin, jossa omat tarpeet, ristiriidat, asenteet ja toimintamallit on mahdollista tunnistaa ja se voi antaa tilaa myös uusille näkökulmille. (Myllylä 2007, 55.)

Nykypäivän ihmisen elämäntapa aiheuttaa monille vauhtisokeutta, sillä tehokkuutta ja nopeita ratkaisuja pidetään toimivan arjen ja työelämän arvoina. Ihmisiä kuluttavat kiire, virikkeiden ylenmääräisyys ja näiden takia levolliselle pysähtymiselle ja palautumiselle jää usein liian vähän aikaa. Näistä syistä rauhaa ja hiljaisuutta pidetään nykyajan luksustuotteena. (Häyrynen & Kotila 2003, 10–13.)

Owe Wikström (2002, 144–146) väittää, että ollessaan jatkuvasti liikkeessä, ihminen kadottaa huomaamattaan kyvyn olla läsnä siinä mitä on. Hiljaisuus, kiireettömyys ja oman itsensä kanssa läsnä oleminen saattaa tuntua jopa pelottavalta. Jos tahtoo muuttaa elämäntapaansa ja pysähtyä, on tehtävä tietoinen päätös.

Hiljaisuus antaa mahdollisuuden vastaanottaa ympäristön moniaistillisesti. Hiljaisuudessa ihminen ei sulje silmiään ja korviaan, vaan silloin on mahdollisuus katsoa, kuunnella, koskettaa, aistia makuja ja tuoksua. Hiljaisuus opettaa läsnä olemisen tärkeyttä. (Häyrynen & Rissanen 1990, 83.)

2.3 Retriitti

Kristillisessä perinteessä retriitillä tarkoitetaan vetäytymistä hetkeksi tavanomaisesta elämästä hiljaisuuteen. Retriitti on matka kohti yksinkertaisuutta ja mutkattomuutta. Retriittiin osallistuja antaa tilaa oman minän tutkimiselle ja antautuu samalla Jumalan sanan kuulemiselle. Kristillisen opin mukaan uskotaan, että Jumalan ja oman itsen tunteminen vahvistavat toisiaan. (Häyrynen & Kotila 2003, 48.)

Hiljaisuuden liikkeen ja retriittitoiminnan rakennusaineet ovat olleet ole-massa jo pitkään. Juuret yltävät ajanlaskumme alkuun, mutta toiminnan merkitys ja ajankohtaisuus on tullut todeksi vasta nykypäivän niin sanotun pikakulttuurin keskellä. (Häyrynen & Kotila 2003, 19.)

Ensimmäiset suomenkieliset retriitit järjestettiin 1970-luvulla ja siitä lähtien retriittitoiminnasta on tullut osa seurakuntien työmuotoa (Häyrynen & Kotila 2003, 19). Nykypäivänä muutkin kuin seurakunnat järjestävät erilaisia retriittejä, jotka yleensä rakentuvat jonkin tietyn teeman ympärille. Erilaiset taide- ja joogakoulujen sekä hyvinvointi- ja mindfulness-keskusten järjes-tämät retriitit ovat suosittuja, mutta niiden keskeisenä sisältönä ei välttä-mättä ole hiljaisuus, vaan menetelmät (Tapahtumat 2016).

Retriitti antaa mahdollisuuden pysähtyä hiljentyämään omien ajatusten ää-
relle. Häyrysen ja Kotilan (2003, 7) mukaan hiljaisuus auttaa selvittämään
sen, mikä elämässä on oleellista ja merkityksellistä. Retriitissä jokaisella
osallistujalla on oma huone, jossa saa halutessaan olla kaikessa rauhassa.
Retriittiohjelmaan on sisällytetty aikaa myös ulkoiluun ja lepoon. (Mikä on
retriitti? 2013.)

Vaikka retriitissä yleensä keskitytään omaan prosessiin ja oman hiljaisuu-
den äärellä olemiseen, on se kuitenkin hyvin yhteisöllinen kokemus. Ret-
riittiin osallistuvien, ohjaajien ja tapahtumapaikan muun henkilökunnan yh-
teinen elämä hiljaisuudessa perustuu sanattomaan vuorovaikutukseen ja
toisten kunnioittamiseen. (Häyrynen & Kotila 2003, 48.)

Retriitti sopii monille, mutta ei ihan jokaiselle. Tärkeää on, ettei retriittivie-
raalla ole elämäntilanteessaan akuuttia kriisiä tai vakavaa masennusta. Ret-
riitti ei ole oikea paikka omien syvimpien kriisien käsittelyyn, sillä retriitti-
kokemus saattaa tässä tapauksessa muodostua ahdistavaksi. Olennaisen tär-
keää on myös, että retriittivieraalla on mahdollisimman selkeä kuva siitä,
mihin hän on astumassa. (Häyrynen & Kotila 2003, 53.)

2.3.1 Hiljaisuuden retriitti

Hiljaisuuden retriitti on usein viikonlopun mittainen. Sen aikana vetäydy-
tään pois arjen rutiineista ja kiireestä. Hiljaisuuden retriitillä ei ole minkään-
laisia taka-ajatuksia, eikä sen aikana pyritä tavoitteellisesti vaikuttamaan
osallistujiin. Kukin retriittivieras pysähtyy hiljaisuuteen omalla tavallaan ja
tutkiskelee sitä omista lähtökohdistaan käsin. (Häyrynen & Rissanen 1990,
72.) Retriitin perimmäisenä tarkoituksena ei ole elämän ristiriitojen ymmär-
täminen, vaan kaiken jättäminen Jumalan haltuun (Häyrynen & Kotila
2003, 48).

Hiljaisuuden retriitin päivärytmiin kuuluu tavallisesti ehtoollisen vietto, ru-
koushetket, ohjattu meditaatiohetki ja ohjaajan lyhyt puheenvuoro eli ope-
tus. Osanottajat sitoutuvat hiljaisuuteen, mutta heillä on mahdollisuus va-
rata retriitin ohjaajalta keskusteluaikaa, sillä hiljaisuus saattaa nostattaa
esiin ajatuksia, joista on hyvä puhua ääneen. Tärkeitä elementtejä hiljaisuu-
den retriitissä ovat myös yhteiset ruokailuhetket ja luonnossa liikkuminen.
(Häyrynen & Kotila 2003, 54.)

2.3.2 Ignatiaaninen retriitti

Ignatiaaninen retriitti perustuu Jesuiitta veljeskunnan perustajan Ignatius Loyolalaisen (1491–1556) hengellisten harjoitusten oppeihin. Harjoitukset syntyivät Ignatiuksen omasta hengellisestä kokemuksesta. Sotilaana toiminut Ignatius sai käsiinsä Jeesuksen elämää käsittelevän kirjeen, joka muutti hänen elämänsä. Jesuiittojen veljeskunta syntyi, kun Ignatiuksen opiskellessa Pariisissa hänet ympäröi joukko opiskelijoita, jotka halusivat jakaa hengellisen kaipuunsa hänen kanssaan. (Lehtiö n.d.)

Ignatiaaninen retriitti tarkoittaa kahdeksan päivän mittaista henkilökohtaisesti ohjattua retriittiä. Ignatiaanisen retriitin aikana osallistujat tapaavat ohjaajaansa päivittäin. Työskentelyn pääpaino on retriittiin osallistujan omalla työskentelyllä ohjaajan antamien Raamatun tekstien äärellä ja niistä heräneiden ajatusten läpikäyminen ohjaajan kanssa. Kun retriittiin osallistuva laittaa merkille harjoitusten herättämät tunteet ja kertoo niistä ohjaajalle, tulee hän tietoisemmaksi omista rakentavista pyrkimyksistään ja oppii erottamaan sen, mikä on tuhoavaa. Ignatiaanisessa retriitissä on myös yhteisiä rukoushetkiä, mutta niiden merkitys on toissijainen. (Häyrynen & Kotila 2003, 87–88.)

2.3.3 Hiljaisuuden ystävät

Hiljaisuuden Ystävät (Hys) on 30-vuotias retriittitoiminnan yhdistys, joka perustettiin edistämään ja tekemään hiljaisuuden retriittiä tunnetuksi. Yhdistys vastaa erityisesti retriitinohjaajakoulutuksista, historiansa aikana yhdistys on kouluttanut lähes tuhat retriitinohjaajaa. Yhdistyksellä on oma retriittikeskus, jossa järjestetään erilaisia retriittejä. Hiljaisuuden Ystävät ry:n kotikunta on Helsinki. (Hiljaisuuden Ystävät ry 2016.)

Hiljaisuuden Ystävät ry:n nettisivujen (Strategia 2016) mukaan yhdistyksen perustehtävänä on vaalia kristillistä spiritualiteettia. Yhdistyksen arvot perustuvat uskoon, vieraanvaraisuuteen, luotettavuuteen ja ystävyYTEEN luomakunnan kanssa. Yhdistys toimii ekumeenisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen pohjalta.

3 VANKEINHOITO

Rikosseuraamuslaitoksella on 26 vankilaa, jotka jakautuvat kolmelle rikosseuraamusalueelle. Suomen vankiloista 15 on suljettuja laitoksia ja 11 avolaitoksia. Vanki suorittaa tuomionsa näistä jommassakummassa. Lisäksi Hämeenlinnassa sijaitsevassa Vanajan avovankilassa on perheosasto, jossa vangin on mahdollista asua pienen lapsensa kanssa. (Vankilat 2013.) Suomessa naisvangit sijoittuvat sekä naisille tarkoitettuihin vankiloihin, että miesvankiloihin, joissa on naisille tarkoitettuja osastoja.

Tässä luvussa esitellään vankeinhoitoa, siihen liittyviä säädöksiä ja vankilassa tehtävää kuntoutustyötä. Luvussa kerrotaan myös uskon merkityksestä vangeille ja kristillisestä vankilatyöstä Suomessa ja Ruotsin Kumlassa. Lopuksi esitetään tilastollisia tietoja naisvangeista. Niiden avulla voi

luoda käsityksen siitä millaisista syistä naiset yleisesti joutuvat vankilaan ja kuinka pitkiä tuomioita he keskimäärin saavat. Lisäksi tuodaan esille millaisia ongelmia ja perhetaustoja naisilla on.

3.1 Vankeinhoidon säädöksiä

Vankeinhoitoa määrittelevät erilaiset lait ja asetukset. Laki määrittelee, että jokaisen vangin kanssa on yhteistyössä laadittava rangaistusajan suunnitelma, joka käsittää suunnitelman rangaistusajan suorittamisesta, vapautumisesta ja ehdonalaista vapautumisesta. Siihen on kirjattu muun muassa suunnitelma vangin sijoittamisesta sekä toiminnasta rangaistusaikana. (Vankeuslaki 4:6 §, 4:7 §.)

Vankeusajan toimintaan osallistumisen tarkoituksena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Tavoitteena on ylläpitää ja parantaa vangin ammattitaitoa ja osaamista, työ- ja toimintakykyä sekä tukea vangin päihteetöntä elämäntapaa. Toimintaan katsotaan sisältyvän työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja. (Vankeuslaki 8:1 §.) Vanki on myös velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan (Vankeuslaki 8:2 §). Lain mukaan vangille on lisäksi annettava tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa (Vankeuslaki 8:3 §).

Toimintaan sijoittamisessa huomioidaan rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus (Vankeuslaki 8:4 §). Toimintaan osallistuminen voi joskus vaatia siirtoa toiseen vankilaan. Vankeuslain luvussa kuusi (Vankeuslaki 6:3 a§) sanotaan, että vanki voidaan siirtää lyhyeksi ajaksi toiseen vankilaan perustellusta syystä.

Vankeuslain mukaan vankilan täytyy järjestää vapaa-ajan toimintoja ja hengellistä toimintaa sekä mahdollisuus käyttää kirjastoa. Vangilla on oikeus yhteydenpitoon vankilan ulkopuolelle. Vangitulla on myös oikeus poistumislupaan, joka myönnetään vankeusajan pituuden perusteella ja mikäli poistumisen katsotaan tukevan rangaistusajan suunnitelman tavoitteita. (Laitinen & Aromaa 2006, 48.)

3.2 Kuntouttava vankila

Suljettu vankila on ympäristönä passiivinen ja yksitoikkoinen, vanki elää tiettyjen rajoitusten ja sääntöjen varassa. Vangin arkea rytmittävät aikataulut muun muassa siitä, milloin ruokaillaan, ulkoillaan tai ollaan yhteydessä siviiliin. Laitostuminen on yleistä, sillä itsemääräämisoikeus on minimissään. Vangin mielialaan vaikuttavat ihmissuhteiden vähyys ja niiden laatu, vankilan karu ja ankea ympäristö, sekä yksityisyyden puuttuminen. Joillekin vankila voi olla myös uhkaava ja turvaton paikka suorittaa rangaistustaan. (Haapasalo 2008, 240.)

Helnen (2002) mukaan useimmilla vangeilla elämänhallinnalliset taidot ovat vajavaiset. Kodin ja talouden ylläpito saattaa olla vaikeaa ja näiden

lisäksi sosiaaliset suhteet ja taidot ovat usein kyseenalaiset. Koetaan, että vanki on toiminnan kohde ja että hänen minuuttaan rakennetaan ulkoapäin. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2002, 248.)

Vankilaan joutuminen vaikuttaa vangin identiteettiin ja itsetuntoon. Leimautuminen vangiksi voi vaikeuttaa yhteiskunnassa selviytymiseen vangin vapautuessa. (Haapasalo 2008, 240.) Vankeustuomio antaa vangille mahdollisuuden hyödyntää erilaisia kuntoutusohjelmia ja hankkia uusia valmiuksia siviiliin. Toisaalta pitkä vankeustuomio saattaa romahduttaa vangin psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin ja rikkoa siviilissä syntyneet ihmissuhteet tai estää uusien solmimisen. Vankila on muusta yhteiskunnasta eristetty ympäristö, jonka sisällä pitkäaikaista tuomiotaan suorittavat saatavat laitostua ja vankilan ulkopuoliset asiat tuntuvat ajautuvan kauemmaksi. (Haapasalo 2008, 239.)

Nykyään katsotaan, että vankeusaikana pelkkä eristäminen ei ole hyödyksi. Sellissä istumisen sijaan myönteisemmin vangin tulevaisuutta ohjaavat erilaiset toiminnot ja hoito-ohjelmat. Niiden avulla vankia tuetaan kohti rikoksetonta elämää ja pyritään katkaisemaan mahdollinen syrjäytymiskierre. (Haapasalo 2008, 245.) Rikoksettomaan elämään valmentaminen on ollut 1990-luvun lopulta rikosseuraamusalan keskeisin tavoite. Vuonna 2006 tuli lakimuutos, jolloin vankeinhoidosta tuli kuntouttavaa. Tästä syystä vankila joutui ristiriidan keskelle; samalla kun vankila eristää, sen täytyy myös tukea vangin sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. (Laitinen & Aromaa 2005, 248.)

3.3 Vankeinhoidon ohjelmatyö ja akkreditointi

Vankeusaikana vangilla on mahdollisuus osallistua erilaisiin kuntoutusohjelmiin. Ne voivat olla yksilö- tai ryhmämuotoisia ja ohjelmiin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen toimintaohjelmien taustalla on kognitiivis-behavioraalinen näkemys, jonka mukaan ajattelu määrää ihmisen toimintaa. (Laitinen & Aromaa 2006, 69.) Tavoitteena on, että vankien ajattelussa tapahtuva muutos saavutetaan kokemuksellisen oppimisen kautta (Taruvuori 2010, 66).

Ohjelma on yleisnimitys, jolla ilmaistaan, ettei kyse ole terapiasta, vaan strukturoidusta työskentelymuodosta. Ne vaihtelevat laajuutensa, menetelmiensä ja tavoitteidensa suhteen. Eniten järjestetään päihdeongelmaisille suunnattuja päihdeohjelmia tai tiettyyn rikokseen, kuten väkivalta- tai seksuaalirikokseen syylistyneille tarkoitettuja ohjelmia. (Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö 2013.)

Tehokkaimpia vankilassa toteutettuja hoito-ohjelmia ovat olleet terapeuttiin perustuvat ohjelmat. Olennaisia elementtejä toimivassa hoito-ohjelmassa ovat muun muassa selkeä teoria, uusintarikollisuuden riskien arviointi ja niiden tunnistaminen. Tärkeää on myös, että hoito-ohjelmalla on selkeä tavoite ja että sen vetäjä on tarpeeksi sitoutunut ja koulutettu tehtäväänsä. Menestyksellä hoito-ohjelma edellyttää asiakkaalta riittävää motivaatiota ja halua muutokseen. (Haapasalo 2008, 245–247.)

Akkreditointi eli käsikirjaan perustuvan tavoitteellisen kuntoutuksen ja toimintaohjelmien hyväksymismenettely käynnistyi Rikosseuraamuslaitoksessa vuonna 2002. Asiantuntijatyöryhmä, joka koostuu eri tieteenalojen tutkijoista ja muista alan asiantuntijoista huolehtivat hoito-ohjelmien hyväksymisestä tiettyjen kriteerien mukaisesti. Hyväksymismenettelyn tavoitteena on varmistaa, että rikosseuraamusalan asiakkaille suunnattujen ohjelmien odotetaan tieteellisen tutkimuksen perusteella vaikuttavan uusintarikollisuuteen vähentävästi. Akkreditoituja ohjelmia on tällä hetkellä kaksitoista, joista neljä on kansainvälisiä ohjelmia. (Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö 2013.)

3.4 Hengellinen työ vankilassa

Laissa määritellään, että vankilassa tulee olla mahdollisuus harjoittaa omaa uskoa. Uskonnon harjoittamiselle on varattava sille soveltuvat tilat ja vankilassa on järjestettävä vankien tarpeiden mukaan jumalanpalveluksia, hartaushetkiä tai muita uskonnollisia tilaisuuksia. Heille on myös taattava mahdollisuus tavata oman uskontokuntansa sielunhoitajaa tai muuta edustajaa. (Vankeuslaki 11:3 §.) Sijoittaminen yksinäisyyteen, vangin pitäminen erillään tai turvaamistoimenpiteet ovat kuitenkin esteitä osallistua uskonnonharjoittamiseen (Vankeuslaki 15.4 § 1,3 kohta, 15:14 §, 18.1 § 1). Lisäksi ”Vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua tilaisuuteen (Vankeuslaki 11:3 §).” Luvussa 11 pykälässä kolme lisätään vielä, että vangin mahdollisuudesta uskonnonharjoittamiseen tulee huolehtia, vaikka vanki ei saisi osallistua yhteisiin tilaisuuksiin.

Huhtikuussa 2015 julkaistiin Kirkkohallituksen työryhmän raportti Uskonnon harjoittaminen vankiloissa. Raportissa kerrottiin laajasti vankilassa toteutettavasta hengellisestä työstä ja uskon merkityksestä vangeille. Hengellistä vankilatyötä tekevät useat eri kirkkokunnat, joita tutkimuksen tarkastelussa olivat evankelisluterilainen kirkko, Helluntaiherätys, Vapaakirkko, Adventtikirkko ja Pelastusarmeija sekä ortodoksinen kirkko. Herätysliikkeistä vanhoillislestadiolaisuus (Rauhanyhdistys ja niiden keskusyhdistys ja SRK) ja kansanlähetys. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 9, 66.)

Eri kirkkokuntien osallisuus uskonnon harjoittamiseen on perusteltua. Uskonnollisuuteen liittyy sekä kollektiivinen että yksilöllinen ulottuvuus, joilla molemmilla on merkittävä osa uskossa. Uskonnon harjoittaminen vankiloissa (2015, 95) tutkimuksen mukaan vangin uskonnollinen tausta tai uskonnollisuus ei ole määrittävä tekijä sille osallistuuko vanki hengelliseen toimintaan. Merkittävää on osallistumisen mahdollisuus huolimatta uskonnollisesta taustasta tai vakaumuksesta. Vangit eivät myöskään joudu osallistumaan uskonnon harjoittamiseen vasten tahtiaan.

Vankiloissa vankilasielunhoidon virat ovat evankelisluterilaisen kirkon papin ja diakonin virkoja, koska se on vankien enemmistön uskontokunta. Työtä tehdään kuitenkin kaikkien kanssa riippumatta vangin uskontokun-

nasta tai uskonnollisesta taustasta. Työntekijän vastuulla on uskonnonharjoittamisen oikeuden toteutumisesta huolehtiminen. Työ pitää sisällään hengellisen työn organisointia kuten yhteydenpitoa eri kirkkokuntiin. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 57–59.)

Vankilasielunhoidon viranhaltija vastaa jumalanpalvelusten toimittamisesta ja kirkollisista toimituksista, ryhmätoimista kuten raamattupiirit, naisten ryhmä ja kuntoutusryhmä. Vankilasielunhoitajat osallistuvat laajasti muihinkin kuin kirkollisiin työtehtäviin vankiloissa. Työntekijät vastasivat olevansa mukana esimerkiksi päihde- ja perhetyössä sekä osallistuvansa vankilan kuntouttavan toiminnan suunnitteluun, hoito-ohjelmiin ja niihin liittyviin kokouksiin. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 60–64.)

Päätoimisten vankilasielunhoitajien olennainen osa työtä ovat yksilösielunhoidolliset keskustelut. Viranhaltijat arvioivat keskustelujen sisältöä ja esiintymistä aihepiireittäin. Lähes jokaisessa keskustelussa esiintyivät perheasiat, ihmissuhdekysymykset ja vankeuteen liittyvät kysymykset. Muita aihealueita olivat muun muassa päihde, sosiaaliset ja hengelliset kysymykset, mielenterveys ja vapautumiseen liittyvät kysymykset. Vangeista 70 prosenttia pitää vankilapapin tai -diakonin olemista vankilassa hyvin tärkeänä tai välttämättömänä ja 90 prosenttia piti sitä vähintään melko tärkeänä. Vankilasielunhoitajan apua pidetään erityisenä. Sielunhoitoon liitetään ainutlaatuinen luottamuksellisuus ja viranomaistoiminnasta erillisyyys. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 61–63, 94–96.)

3.4.1 Kristillinen osastoitu kuntoutustyö Suomen vankiloissa

Seurakunnat ja vankilat tekevät kuntouttavaa yhteistyötä. Konnunsuon, Riihimäen ja Sukevan vankiloissa Helluntaiherätyksen päihdetyönorganisaatio KAN ry on toteuttanut osastoitua päihdekuntoutustoimintaa. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 72.) Vaasan vankilan kristillisen päihdekuntoutusosaston ohjelma on ainoa vankiloissa toteutettava akkreditoitu hoito-ohjelma. Se on suunniteltu yhteistyössä Sininauhaliiton ja vankilan Vankien päihdehuoltoprojektin aikana vuonna 1999. Osasto on kristillinen hoitoyhteisö, jossa on yhteisöllinen ja uskonnollinen viitekehys. Ohjelmassa käytetään 12 askeleen toipumishoitoa. Kokonaisvaltainen kuntoutus toteutetaan yhteisöllisten menetelmien, luentoja ja ryhmätyöskentelyn kautta. Ohjelma järjestetään kerran vuodessa ja se on puolen vuoden mittainen. (Vaasan vankilan kristillisen päihdekuntoutusosaston ohjelma, 2015.)

Kuopion vankilassa on Vapaakirkon diakoniaorganisaatio ViaDia ry:n ylläpitämä kuntouttava kristillinen osasto. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 72). Heidi Törnroos (YLE Savo, radio-ohjelma 14.2.2016) haastatteli Kuopion vankilan kristillisen osaston projektinvetäjää pastori Jouko Koistista, joka kertoi toiminnan olevan menestynyt ja niin suosittu, etteivät kaikki halukkaat mahdu mukaan. Koistisen mukaan toiminta huomioi ihmisen kokonaisvaltaisesti ja on halvempaa kuin terapia. Osasto on kuusipaikkainen ja ollut toiminnassa syksystä 2013 lähtien. Vanki voi viettää osastolla kerrallaan neljästä viiteen kuukautta. Osaston toiminta pohjautuu Raamatulle, kristillisille arvoille, vertaistuelle, arjenhallinnalle, fyysisen ja psyykkisen kunnon ylläpitämiselle ja hyvälle verkostoitumiselle.

Törnroos haastatteli osaston vankia, joka arvosti eniten sitä, että hänet kohdataan osastolla ihmisenä. Vanki piti toimintaa myös ainutlaatuisena.

3.4.2 Vankilaretriittityö Ruotsissa

Ruotsissa, Kumlan vankilassa on noin viidentoista vuoden ajan tehty retriittityötä. Kumlan vankila on korkeimman turvallisuusluokan laitos, jossa on erillinen retriittiosasto. Sen työstä vastaa ekumeeninen Kristna Råd, joka oli mukana pilotoimassa ensimmäistä vankilaretriittiä Kumlassa vuonna 2001. Vakituinen retriittiosasto perustettiin Kumlan vankilaan vuonna 2007. Toiminnalla on koettu olevan hyviä vaikutuksia niin vangeille kuin työntekijöille. Retriittitoiminta on parantanut henkilöstön työympäristöä, sillä vankien välillä on huomattu olevan vähemmän jännitteitä kuin yleensä. Lisäksi retriitin aikana hiljentyminen oman elämän äärelle on antanut monelle vangille mahdollisuuden muuttaa elämänsä parempaan suuntaan. (Christiansson 2012.)

Retriitti ja vankilan luostaritoiminta on osa Ruotsin vankeinhoidon järjestämää kuntoutustyötä. Retriittitoiminnan vaikuttavuutta on havaittu esimerkiksi siten, että osallistuneiden vankien elämänlaatu on parantunut. Sisäinen kasvu retriitin aikana ja sen jälkeen tukee positiivisesti erilaisia elämänvalintoja ja näin ollen on vähentänyt uusintarikollisuutta. Toiminnan tärkeyden tiedostavat niin vangit kuin vankilan henkilökunta ja retriittitoiminnan vaikuttavuuden puolesta puhuu myös toiminnan vakiintuneisuus. (Sundholm, esitelmä 5.10.2015.)

Kumlan vankilan retriittiosastossa on yhteensä 11 selliä, yhdeksän vangeille ja kaksi ohjaajalle ja mahdolliselle ohjaajavierailijalle. Osastolla on erillinen kappeli, rukous- ja meditaatiohuoneita, sekä yhteiset tilat vapaa-ajan viettoon ja ruokailuun. Myös pesutilat ja vaatehuoltoon liittyvät tilat ovat sijoitettuna osastolle. Retriittejä pidetään Kumlassa noin 2–3 kertaa kuu-kaudessa ja retriittiosastolle pääsyä saatetaan jonottaa jopa vuoden verran. (Sundholm, esitelmä 5.10.2015.)

3.5 Uskon merkitys vangille

Kirkkohallituksen selvityksen mukaan vangit kuuluvat muuta väestöä useammin kirkkoon: 78 prosenttia miesvangeista ja 90 prosenttia naisvangeista. Vastaavat luvut muussa väestössä ovat 56 prosenttia ja 66 prosenttia. 80 prosenttia miesvangeista ja 90 prosenttia naisvangeista ilmoittivat taustakseen kristinuskon. Useimmin kuuluttiin evankelisluterilaiseen kirkkoon. Yleisesti vankien uskonnollisuus on hyvin korkeaa, sitä on paljon ja se on vahvaa. Erityistä siinä on vankeusaikana tapahtuvat muutokset. Muutos on usein myönteinen. Muutos voi olla oman vakaumuksen vahvistuminen tai uskosta mielenrauhan saaminen. Aina muutos ei ole selvästi määriteltävissä. Se on kokonaisvaltainen kokemus, joka heijastuu muihin elämänalueisiin kuten ihmissuhteisiin, oman elämän hallintaan, pähteisiin, oman mielentilan ja olemassaolon merkityksen kysymyksiin. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 25–29.)

Vangit kokivat vankiloissa toteutettavan hengellisen toiminnan vastaavan tarpeisiinsa melko hyvin. Se mitä uskonnolliselta toiminnalta odotetaan, on henkilökohtaista merkittävyyttä ja koskettavuutta, liittymäkohtia elämän tärkeisiin kysymyksiin, kontaktimahdollisuutta ja vuorovaikutusta. Tukea toivottiin myös omalle hengelliselle kasvulle ja omalle uskolle sekä toiminnan tuomaa vaihtelevuutta vankilan arkeen. Yhdessä tekemisen yhdistämistä hengelliseen sisältöön, kuten askartelua tai musiikkia pidettiin myös tärkeänä. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 37.)

Rukousta pidettiin merkittävimpana uskontoon liittyvänä ulottuvuutena. Uskonnon opetuksista muun muassa lähimmäisen rakkaus koettiin tärkeänä. Usko myös nähdään positiivisena asiana, jonka ajatellaan auttavan parempaan elämään ilman riippuvuuksia ja itselle ja toisille tuhoisaa toimintaa. Naisvangit, joilla on useampia vankilakertalaisuuksia osallistuvat kaikkein aktiivisimmin viikoittaisiin toimintoihin. Naisvastaajista noin kaksi kolmasosaa ja miehistä reilu puolet piti hyvin tärkeänä tai välttämättömänä mahdollisuutta päästä tapaamaan yksilöllisesti uskonyhteisön edustajaa ja osallistua uskonnolliseen ryhmätoimintaan tai hengellisiin tilaisuuksiin. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 31–38.)

Naisten odotuksissa korostuu hengelliseen toimintaan käytettävän tilan merkitys. Kirkollinen tila itsessään on vangeille tärkeä. Tilan luomiseen ja esteettisyyteen tulisi kiinnittää huomiota. Vankien tarpeiden ja osan vankiloista toimitilojen välillä vaikuttaa olevan melko ilmeinen ristiriita. (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 39.)

3.6 Naisvangit

Rikosseuraamuslaitos tekee vuosittain tilastotietoa asiakkaistaan. Vuoden 2015 tilastot on koottu 1.5.2015. Naisvankeja oli tuolloin 237, joista valvotussa koevapaudessa oli 31 vankia. Naisvangeista vankeusvankeja on 164 (70 %), tutkintavankeja 51 (21 %) ja elinkautisvankeja 14 (6 %). Päärikos, jonka vuoksi naiset yleisimmin vankilaan joutuvat ovat henkirikos, murha, tappo tai edellä mainittujen yritys 33 prosenttia. Seuraavaksi tulevat huumorikokset 21 prosenttia ja kolmantena muu väkivaltarikos 17 prosenttia. (Rikosseuraamusasiakkaat 2015, 16.)

Ennakoidut rangaistusajat laitoksissa vaihtelevat kolmesta kuukaudesta yli kahdeksaan vuoteen. Tavallisimmin rangaistus kestää yhdestä kahteen vuotta, joita on 28 prosenttia rangaistuksista. Kahdesta neljään vuotta ja neljästä kahdeksaan vuotta rangaistustaan suorittavia on lähes yhtä paljon 16–18 prosenttia. Alle kolme kuukautta vankilassa ja yli kahdeksan vuotta on noin kahdeksan prosenttia vangeista. (Rikosseuraamusasiakkaat 2015, 17.)

Naisvankien ikäjakauma ulottuu 15–60-vuotiaisiin. Vuonna 2015 tilastossa ei ollut yhtään alaikäistä naisvankia. Keskiarvoltaan eniten vankeja on 30–49 -vuotiaissa, yhteensä 56 prosenttia. (Rikosseuraamusasiakkaat 2015, 17.)

Vuonna 2014 tehdyssä useamman vuoden vertailutilastossa todettiin naisten osuuden vangeista kasvaneen viimeisen kymmenen vuoden aikana kuudesta prosentista kahdeksaan prosenttiin, mutta naisten uusivan rikoksensa miehiä harvemmin (Blomster, Linderborg, Muiluvuori & Tyni 2014, 8, 12). Lisäksi naiset ottavat miehiä paremmin vastuuta teostaan ja olivat tietoisempia sen vaikutuksista ja taustamotiiveista sekä kolmen neljästä arvioitiin haluavan tukea muutokseen. (Naiset näkyviksi 2008, 16.)

Vaikka naiset olisivat miesten kanssa samassa vankilassa, heille tulee järjestää erillään ryhmämuotoista kuntouttavaa toimintaa. Tällä voidaan varmistaa osallistujien keskittyminen kuntoutukseen ja sitä kautta toiminnan vaikuttavuus. Haasteena naisten kuntoutustyössä saattaa henkilöstöresursien ja koulutuksen lisäksi olla pienet osastot, joista ei saada koottua ryhmiä. Osa kuntouttavista toiminnoista suositellaan toteutettavan valtakunnallisesti laadun ja riittävien ryhmäkokojen turvaamiseksi. Kuntoutuksessa tulisi huomioida nais erityinen näkökulma. (Naiset näkyviksi 2008, 15–19, 26, 99.)

Farr (2007) tuo esiin, että useissa kansainvälisissä tutkimuksissa naisten erityistarpeet on kytketty laaja-alaiseen traumatisoitumiseen fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhrikokemusten myötä. Lisäksi mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä ongelmat äitiydessä ovat yleisiä (Naiset näkyviksi 2008, 98–99). Joukamaan (2010) tutkijaryhmä sai Suomessa vankien terveydentilaa tutkiessaan samansuuntaisia tuloksia, jossa vangeilla todettiin olevan paljon ruumiillisia sairauksia, mielenterveydenhäiriöitä ja päihderiippuvuutta.

Naisvangeista 62 prosenttia elää parisuhteessa ja lapsia on kahdella kolmesta (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 24). Perhesuhdetekijöillä havaittiin olevan jonkin verran yhteyttä siihen, miten paljon osallistuttiin hengellisiin tilaisuuksiin ja missä määrin ja missä tarkoituksessa haakeuduttiin yksilösielunhoidollisiin keskusteluihin (Uskonnon harjoittaminen vankiloissa 2015, 24). Yle Puheen aamussa (Puheen aamu, radio-ohjelma 18.12.2015) haastateltiin entistä naisvankia, jonka mukaan suhde läheisiin kapeutuu vankilaoloaikana. Usein he, keihin pidetään yhteyttä, ovat läheisimmät, kuten perhe, lapset, puoliso ja vanhemmat. Yhteydenpito ystäviin jää.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aineiston keruu alkoi keväällä 2015 pidetyissä yhteistyöpalavereissa Hämeenlinnan vankilalla, joista muistiinpanojen lisäksi koostimme kokousmuistiot. Palavereissa muodostui roolimme tutkijoina. Alkuperäinen ajatuksemme oli olla retriitissä etnografisina tutkijoina. Retriitissä olisimme havainnoineet retriittiyhteisöä ja avustaneet tarvittavissa tehtävissä. Lisäksi toiveenamme oli saada tuoda ammatillinen panostuksemme retriittiin luovien menetelmien ohjaamisen kautta. Suunnittelun edetessä kävi ilmi, ettei meillä ei ollut meistä riippumattomista syistä mahdollisuutta osallistua retriittiin.

Pohdimme uudelleen aineistonkeruuvaihtoehtoja. Ensin näytti siltä, ettei meillä olisi ollut mahdollisuutta päästä keräämään aineistoa vankilalle ja aineistonkeruu olisi toteutettu kokonaan kyselyllä. Mielestämme tämä vaihtoehto ei olisi tuottanut riittävän syvällistä ja aitoa tietoa vankien odotuksista ja kokemuksista. Keskustelun myötä saimme mahdollisuuden tavata retriittiin osallistuneet vangit ennen retriittiä ja haastatella heidät sen jälkeen. Tutkimustavan selvittyä haimme tutkimuslupaa Rikosseuraamusalan keskushallintoyksiköltä.

4.1 Aineistonkeruumenetelmät

Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla kyselyillä ja teemahaastattelulla. Retriitin ohjaajille (liite 3) ja vankilan henkilökunnalle (liite 4) tehtiin erilliset kyselyt ja retriittiin osallistuneet vangit teemahaastateltiin (liite 5). Vangeilta kerättiin aineistoa kahdessa osassa. Ennen retriitin alkua pidettiin ohjaustuokio (liite 2), jonka tarkoituksena oli luovien menetelmien avulla hankkia tietoa vankien odotuksista retriitistä. Retriitin jälkeen vangit kertoivat kokemuksistaan yksilöhaastattelussa. Luovina menetelminä käytettiin odotuksia kerätessä Harjun Ovi-korttisarjaa, maalaamista ja luovaa kirjoittamista. Haastattelutilanne aloitettiin muistelemalla.

Kyselyiden ja haastattelun teemat muodostuivat aiheista, joita käsiteltiin retriitin suunnittelupalavereissa. Palavereissa käytiin tavoitteellista vapaata keskustelua. Keskusteluissa nousi tärkeitä aihealueita, joista korostuivat erityisesti seuraavat teemat: suunnittelu, käytännönjärjestelyt, kokemukset, retriitin soveltuvuus vankilaolosuhteisiin ja -kuntoutukseen sekä tulevaisuus. Seuraavissa kappaleissa käsitellään tarkemmin aineistonkeruumenetelmät ja viimeisessä kappaleessa on avattu aineistonkeruuhetkeä.

4.1.1 Kuvallinen ilmaisu ja luova kirjoittaminen

Taidelähtöisten menetelmien etu on, että niiden avulla voi ilmaista itseään ja tuoda näkyväksi sellaista, mille ei heti ole olemassa sanoja. Taide luo yhteyttä alitajuntaan. Leavyn (2009) mukaan taide- ja kulttuurilähtöisiä menetelmiä voidaan käyttää tutkimusmetodeina, jolloin ne voivat toimia apuna tiedon ja ymmärryksen syventämisessä. Taideperustaiset tutkimusmenetelmät eivät sinänsä tuota useinkaan lisää tietoa, mutta niillä saadaan syvyyttä, näkökulmia, ja uusia oivalluksia, joista tutkija ja osalliset voivat tuottaa yhteisiä merkityksiä. (Känkänen 2013, 111.)

Hattula ja Svensson (2009, 8–9) tuovat esiin kirjoittamisen ja lukemisen yhteyden luovuuteen. He lainaavat Reenkolaa, joka peilaa luovuutta ihmisen tapaan suhtautua ympäristöönsä, kuten muihin ihmisiin. Reenkola jatkaa, että luovuus on syvimmillään luovaa asennetta todellisuuteen, jossa ihmisellä on kosketus omaan sisäiseen maailmaansa. Luovuuden avulla ihminen voi hahmottaa uuden ja oman suhtautumistapansa tekemiseensä ja elämänsä haasteisiin. Luovuudella on kuitenkin uhkatekijänsä. Sen voi tuhota sairaus tai tukahduttava ympäristö. Ulkoiset vaatimukset esimerkiksi yhteiskunnan taholta voivat ajaa ihmisen mukautuvaan asenteeseen, joka on luovan asenteen vastakohta. Mukautuvaisuus voi sammuttaa luovuuden ja

aiheuttaa siten kärsimystä ja turhuuden tunnetta. Sen seurauksena elämällä ei tunnu olevan mieltä, sillä sisäisessä todellisuudessa ei ole tilaa työstää omia merkityksiä.

Päästäkseen luovaan tilaan ihminen tarvitsee Hattulan ja Svenssonin (2009, 12–14) mukaan turvallisuuden tunnetta ja häiriötöntä olotilaa. Jotta luovuus saisi puhjeta kukkaan, tarvitaan rauhaa ja aikaa, tilaa kokeilla omia ajatuksiaan ilman pelkoja tulla arvostelluksi tai mitätöidyksi. Lisäksi tulee hyväksyä prosessin keskeneräisyys, kaiken ollessa avointa ja hahmotonta ihminen on haavoittuvimmillaan. Luovaan prosessiin myös kuuluu sellaisten hetkien sietäminen, jossa kaikki on näennäisesti päämäärätöntä, vapaata ja assosioivaa. Sellainen tila sallii kontrolloimattomasta nousevat kuvat ja antaa mahdollisuuden tarkastella niitä. Kirjoittamisessa tätä vapaata ja intuitiivista tilaa voi tukea asettamalla sille tietyn ajan esimerkiksi viisitoista minuuttia, joka luo tilanteelle turvallisuuden tunteen. Tällöin kirjoittaja tietää, ettei mahdollisesti kaoottinen tila kestä kauaa. Toisaalta on hyvä muistaa, että luovassa prosessissa kaaos ja järjestys vuorottelevat.

Luovuuteen, tilaan, jossa tiedostamaton ruokkii luovaa prosessia, ei välttämättä päästä heti käsiksi vaan yksilöllä saattaa olla lukkoja, jotka estävät prosessia. Vapaalla kirjoittamisella voidaan nähdä olevan apua lukkojen aukeamisessa. (Hattula ja Svensson 2009, 14.) Aulio, Girand ja Laine (2008, 55) lainaavat Ehrenzweigia ja Milneriä, jotka korostavat tietoisuuden ja tiedostamattoman yhteistyötä luovuudessa. Työskennellessään luovasti ihminen toimii osittain tietoisesti ja osittain ilman tietoisuuden säätylyä ja kontorolointia. Merkityksellistä on tiedostaa tiedostamattoman voima ja kyvyt luovuudessa.

Elämä voidaan nähdä kertomuksenomaisesti. Kertomisessa eletty kokemus muotoutuu uudeksi kokemukseksi, jossa kuulijan ja puhujan aistit ja tunteet aktivoituu. Kirjoittaminen ja puhuminen ovat lähellä toisiaan, sillä molemmissa ihminen käyttää kieltä, sanoittaa kokemaansa, ajatuksiaan ja tunteitaan. Kirjoittamiseen saattaa liittyä pelkoja esimerkiksi kielioppiin liittyen. Toisaalta kirjoittaminen merkitsee mahdollisuutta hetkessä olemiseen, keskittymiseen ja itsensä kuunteluun. Itseymmärrystä lisäävään kirjoittamiseen sisältyy myös se vapauttava sanoma, että vaikka kirjoittaisi todellisista henkilöistä ja tapahtumista, niin lopulta kirjoittamisen ytimeistä löytyy omat mielikuvat ja tunteet. (Hattula ym. 2009, 18–23, 51.)

Mantere (2007, 14) kertoo, että taide- ja psykoterapian suunnissa ihminen työskentelee mielikuvien kanssa. Taideterapiassa syntyvät kuvat liittyvät mielikuviin ja tehdyt kuvat puolestaan synnyttävät uusia mielikuvia, joihin on liittynyt tunteita, ajatuksia ja aistimuksia. Mielikuvat tulevat yksittäisistä kokemuksista ja menevät paljon syvemmälle kuin sanat voivat tehdä. Ne myös aktivoivat muita aistialueita ja yleensä niitä kyetään ilmaisemaan paremmin kuvallisesti kuin sanallisesti. Kyky kuvitella eli muodostaa eläviä mielikuvia auttaa luovan terapeutin prosessin etenemisestä. Yksilöä voidaan auttaa tässä luomalla rentoutunutta tilaa ja tukea omien sisäisten virikkeiden havainnointia. Mantere jatkaa, että mielikuvat ja unet synnyttävät usein symbolista ainesta, jolla hän tarkoittaa viittausta johonkin poissaolevaan. Taustalla on jokin ei tiedostettu merkitys, joka syystä tai toisesta ei

ole vielä paljastunut kuvan tekijälle. Symbolinen mielikuva edustaa tai ilmaisee intuitiota, joka toistaiseksi pakenee selkeyttä ja kaikkea määrittelyä.

Taiteen kautta ihminen voi saada yhteyden johonkin itselleen ominaiseen, jota ei ole aiemmin kokenut. Kokemus voi vaikuttaa omaa maailmankuvaa muuttavasti. Kuvan tai maalauksen tekeminen vaativat tarkkaavaisuuden kohdentamista, luottamuksen periaatetta ja selviä aikarajoja. Keskittyneessä taiteen tekemisen flow-tilassa minätietoisuus katoaa ja tekijä ja kuva sulautuvat yhteen. Syntyneiden kuvien pariin voi palata yhä uudestaan tai niitä voi jatkaa eteenpäin kohti uusia tasoja ja hahmotuksia. (Mantere 2007, 15–17.)

Yksilöiden odotukset asioihin vaihtelevat laajasti. Toisilla voi olla tarkkojakin mielikuvia tulevasta, toisilla ne voivat olla vain hauraita ajatuksia. Aineiston keruussa luovien menetelmien avulla pyrittiin auttamaan vankia pääsemään lähemmäksi tiedostamatonta, josta saattoi löytyä vastauksia siihen mitä retriitiltä odottaa.

Perjantaina 29.5.2015 menttiin retriittiosastolle, jonne vangit olivat saapuneet muutamaa tuntia aiemmin. Esittelyn jälkeen vankeja informoitiin tutkimuksesta, mahdollisuudesta osallistua siihen ja tutkimukseen osallistuville annettiin täytettäväksi tutkimuslupalomake (liite 1). Vangeille ohjattiin iltapäivän aikana ohjaussuunnitelman mukainen tuokio, johon osallistuivat kaikki retriittiin osallistuvat naiset. Tuokion aikana paikalla oli vankilan työntekijöistä Sundholm.

4.1.2 Kyselylomake

Kyselylomakkeen edut liittyvät menetelmän tehokkuuteen. Lomake voidaan lähettää suurille henkilömäärille ja mikäli se on suunniteltu huolellisesti hyödyntäen tietotekniikkaa, aineisto voidaan analysoida nopeasti. Kyselymenetelmän katsotaan säästävän tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kyselytutkimuksen heikkoudet liittyvät siihen, että tavallisimmin siitä saatua aineistoa pidetään pinnallisena ja että väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. Suurimpana ongelmana on kuitenkin kato ja heikohko vastausprosentti. (Hirsjärvi ym. 2007, 190–191.)

Tutkimusaineistoa hankittiin sähköisesti kahdella puolistrukturoidulla kyselylomakkeella. Toinen lomakkeista oli suunnattu vankilan henkilökunnalle ja toinen retriitin ohjaajille. Henkilökunnan kyselylomake lähetettiin Webropol-ohjelman kautta Käkelän nimeämälle kahdeksalle Hämeenlinnan vankilan työntekijälle, jotka jollain tavalla liittyivät retriitin prosessiin. Kyselyn saaneiden joukossa oli vankilan johtoa, valvonnan henkilökuntaa, terveydenhuollon työntekijä, erikoissuunnittelija, vankilapastori ja vankilan ohjaajia. Tämän lisäksi kysely päätettiin lähettää yhdelle Turun vankilan työntekijälle. Tavoitteena oli saada tietoa myös vankilalta, jonka kanssa tehtiin yhteistyötä retriittiin liittyen. Henkilökunnan kyselyssä pyydettiin arvioimaan vankilan arjen ja retriitin päiväjärjestyksen yhteensopivuutta sekä kuntoutusnäkökulmaa. Kysely lähetettiin yhdeksälle, vastauksia saatiin seitsemän eli vastausprosentti oli 78.

Retriitin ohjaajien kysely lähetettiin myös Webropol-ohjelman kautta. Ohjaajien kyselyssä oli huomioitu esimerkiksi se, että ohjaajat tulivat Hämeenlinnan vankilan ulkopuolelta. Retriittiin liittyvien kysymysten lisäksi haluttiin saada selville sen, saivatko he tarpeeksi ennakkotietoa vankilan käytänteistä ja miten vankilaretriitin ohjaaminen eroaa tavallisessa ympäristössä ohjatusta retriitistä. Kysely lähetettiin molemmille retriitin ohjaajille, vastausprosentti oli sata. Ohjaajien kyselystä tuli karsimisesta huolimatta laaja. Se sisälsi 20 avointa ja kymmenen suljettua kysymystä.

4.1.3 Haastattelu

Kyselylomakkeen sijaan retriittiin osallistuneet naiset haastateltiin. Haastattelemalla uskottiin saavan parempi vastausprosentti ja laajempia vastauksia kuin kyselylomakkeella. Hirsjärvi ym. (2007, 200) mainitsevat haastattelun eduksi myös se, että haastattelutilanteessa on mahdollista nähdä vastaaja ilmeineen ja eleineen, jolloin tutkijalla on mahdollisuus saada haastattelun avulla tietoa aiheesta laajemmin, kuin mitä on pystynyt ennakoimaan. Haastattelun etuna on, että haastattelutilanteessa on mahdollisuus edetä joustavasti haastateltavaa myötäillen ja esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun uskottiin myös motivoivan vankeja osallistumaan tutkimukseen, sillä haastattelu aika rikkoo vankilan kaavamaisen perusarjen ja naiset tulevat haastattelun kautta paremmin kuulluiksi. Mikäli olisi päädytty tekemään heillekin kyselylomake, se olisi jouduttu kääntämään myös englanniksi. Haastattelutilanne antoi tilaa kielellisten erojen tuomille haasteille. Haastattelutilanteissa paikalla ollut vankilan ohjaaja antoi tulkkausapua tarvittaessa.

Retriittiin osallistuneet vangit haastateltiin heinäkuun puolivälissä, noin kaksi kuukautta retriitin jälkeen. Haastatteluille oli varattu 45 minuuttia aikaa, joka osoittautui toimivaksi. Haastattelua ei haluttu suorittaa heti retriitin loputtua, sillä se olisi saattanut haavoittaa retriitissä syntynyttä prosessia, lisäksi vastaukset olisivat saattaneet olla liian tunnepitoisia.

Teemahaastattelua tuki puolistrukturoitu haastattelurunko. Haastattelu alkoi muisteluosuudella ja sen jälkeen seurasi kysymykset, jotka käsittelivät kolmea eri teemaa: kokemus, käytäntö ja retriitin tulevaisuus. Haastattelun lopuksi haastateltavalla oli vapaan sanan mahdollisuus niin suullisesti kuin kirjoittamalla.

Haastattelut toteutettiin Turun ja Hämeenlinnan vankilassa heinä- elokuun taitteessa. Haastattelut pidettiin ohjaajan järjestämässä tilassa valvotusti. Kaikki kuusi naista haastateltiin erikseen. Haastattelutilanteita ei voitu tallentaa äänittämällä, joten vastaukset perustuvat kirjoitettuihin muistiinpanoihin.

4.1.4 Muistelu

Tämän opinnäytetyön yhtenä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin muistelua. Vankien haastattelujen alussa oli muisteluosuus, jossa vangit muiste-

livat mennyttä retriittiä. Tilanteessa hyödynnettiin odotusten keruun yhteydessä tehtyjä kuvia ja valittuja Ovi-kortteja (Harju 2011). Muisteluosuuden tarkoituksena oli peilata omia odotuksiaan ja kokemuksiaan retriitistä ja muistella omin sanoin mennyttä.

Muistelu on yleensä arkista ja spontaania, mutta sitä voidaan käyttää myös tavoitteellisesti työmuotona tai tutkimusmenetelmänä. Tieteessä muistitiedolla tarkoitetaan suullista muistiin nojautuvaa tietoa, joka ei perustu kirjallisiin lähteisiin. Muistelulla tarkoitetaan menneen jäsentelyn lisäksi sen tulintaa. (Muistitieto ja muistelu n.d.).

Muistelun avulla ihminen pystyy vahvistamaan identiteettiään. Menetelmä antaa mahdollisuuden tarkastella kokemuksia ja ymmärtää elämää ja itseään, sillä se rakentaa siltoja ihmisen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille. Muistelun kautta henkilö voi tuntea ainutlaatuisuutta ja itsearvostusta. Muistelua voidaan toteuttaa eri tavoin ja muistojen herättäjinä voi hyödyntää esimerkiksi erilaisia kuvia, musiikkia tai esineitä. (Muistelu mielen voimavarana n.d.)

4.2 Aineiston kuvaus ja analysointi

Tutkimuksen aineisto koostuu palavereissa tehdyistä muistiinpanoista, havainnoista, haastatteluista, kyselylomakkeesta ja kuvasta sekä vapaasti kirjoitetusta tekstistä, joita kerättiin retriitin järjestämiseen osallistuneilta työntekijöiltä ja osallistujilta. Haastattelut sekä kuva ja sana osuus toteutettiin osallistuneille vangeille. Kyselylomakkeeseen vastasivat retriitin järjestämiseen osallistuneet työntekijät.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2008, 218–219) muistuttavat, että aineiston analyysitapa ei määräydy mekaanisesti jonkin säännön mukaan vaan tärkeintä on valita sellainen analyysitapa, joka tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Analyysitavat voidaan suoraviivaisesti luokitella kahdella tavalla. Toinen on selittämiseen pyrkivä ja toinen ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa. Selittämiseen pyrkivässä tavassa on mukana tavallisesti tilastollinen analyysi ja päätelmien teko, ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa puolestaan laadullinen analyysi ja päätelmien teko. Jälkimmäisessä analyysitavassa voidaan muun muassa teemoitella, tyypitellä tai käyttää diskurssianalyysia.

Kyselyitä ja haastatteluja päädyttiin analysoimaan sisällön analyysillä ja teemoittelemalla. Kysely oli suunnattu vain pienelle joukolle, joten analysointi tilastollisilla tekniikoilla ei ollut järkevää eikä olisi antanut asiasta luottavia, yleistettävissä olevia tuloksia. Toisaalta molempien tutkimustapojen analysointi samalla menetelmällä helpotti vastausten vertailtavuutta. Hirsjärven ym. (2008, 218) mukaan analyysivaihe voi alkaa jo ennen kuin koko aineisto on kerätty. Tämä on tyypillistä silloin, kun aineisto kerätään monissa vaiheissa ja eri menetelmin. Analysoimme ja hyödynsimme tutkimuksen teossa keväällä käytyjä palavereja ja niissä tehtyjä muistiinpanoja. Ne antoivat rungon sekä kyselylle, haastatteluille ja analyysivaiheelle.

Tutkimuksen aluksi aineisto kuvataan ja luokitellaan (Hirsjärvi ym. 2008, 218). Keskeiset teemat muodostetaan aineistolähtöisesti. Teemoittelu etenee laajemmista teemaluokituksista teemojen alla oleviin sisällöllisiin eroihin. (Teemoittelu n.d.) Teemoittelussa tutkija tekee jo varhaisesta vaiheesta lähtien valintoja. Laadullisen tutkimuksen elämänläheisyys ja runsaus tuovat analyysivaiheeseen haastavuutta ja mielekkyyttä. Ne vievät kuitenkin aikaa eikä tutkija useinkaan pysty hyödyntämään kaikkea materiaalia, jota on kerännyt, joskaan kaiken analysointi ei myöskään ole tarpeellista. (Hirsjärvi ym. 2008, 219–220).

Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka n.d.). Tutkittavat tekstit voivat olla kerätty eri tavoin kuten päiväkirjojen, haastatteluiden tai keskusteluiden muodossa. Syrjäläisen (1994) mukaan sisällönanalyysi alkaa oman aineiston tuntemisesta ja sisäistämisestä sekä teoreettisten käsitteiden hallitsemisesta (Metsämuuronen 2008, 50–51). Sitä seuraa aineiston karkea luokittelu keskeisiin teemoihin ja tutkimustehtävän ja käsitteiden täsmennys.

Teemoittelun ja käsitteiden järjestämisen jälkeen todetaan ilmiöiden esiintymistiheys, poikkeusten toteaminen ja uusi luokittelu. Aineiston sisällön analyysiä voi helpottaa esimerkiksi käsitekartan avulla. Kartan etuna on sen visuaalisuus, joka auttaa hahmottamaan sekä suuren kokonaisuuden että sen kaikki osat yhtä aikaa. Siitä pystyy tarkastelemaan eri osien välisiä suhteita ja toisaalta se nostaa esiin oleelliset ja epäoleelliset seikat. Opinnäytetyössä hyödynnettiin tätä tekniikkaa analyysivaiheessa kokonaisuuksien, yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien hahmottamiseen. Teemoittelun jälkeen ristiin validoidaan saatuja tuloksia eli saatuja teemoja puolletaan ja horjutetaan aineiston avulla. Lopuksi aineistosta tehdään johtopäätökset ja tulkinta. Sitä tarkastellaan osana laajempaa näkökulmaa. (Metsämuuronen 2008, 50–51.) Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (n.d) vahvistavat saman asian, että analyysin tavoitteena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka sitoo tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin.

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus

Jokaisessa tutkimuksessa tärkeässä osassa ovat sen reliaabelius ja validius, eli sen luotettavuus ja toistettavuus. On monia tapoja todeta tutkimuksen toistettavuus. Esimerkiksi jos kaksi tutkijaa päätyy samaan tutkimustulokseen eri kerroilla, voidaan tutkimusta pitää reliaabelina. Tutkimuksen luotettavuutta on vaikea todeta varmaksi ilman toistettavuutta. Esimerkiksi yhden kerran kyselylomaketutkimuksessa osa vastaajista on saattanut käsittää kysymykset toisin kuin tutkija on ne tarkoittanut, ei vastauksia voida pitää tosina ja pätevinä. Tutkijan on tärkeä myös muistaa, ettei voi käsitellä saatuja tuloksia oman ajattelumallinsa mukaisesti.

Eräissä kvalitatiivisissa tutkimuksissa toiset tutkijat välttävät reliaabeliuden ja validiuden käyttämistä vedoten siihen, että kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia, eikä siis perinteiset luotettavuuden

ja toistettavuuden määritelmät sovi niihin. Kuitenkin näitä asioita olisi tutkimuksessa tärkeä nostaa esille. Yhtenä tapana siihen on mahdollisimman tarkasti tutkimuksessa kuvata ydinasiat, eli mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tuloksiin on päädytty. Tarkkuus koskee kaikkia tutkimuksen eri vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.)

4.4 Retriitin toteuttamisen eettistä arviointia

Uuden toiminnan kehittäminen herättää ja sisältää aina monenlaisia eettisiä valintoja. Tässä kappaleessa pohditaan retriitin suunnittelun aikana tehtyjä eettisiä valintoja vankien ja retriitin kannalta. Osassa kappaleita on lisäksi huomioitu tutkimukseen osallistumisen ja tutkijoiden eettisiä näkökulmia. Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 29) ovat jaotelleet eettiset kysymykset viiteen osa-alueeseen. Ensimmäisenä on eettisten kysymysten tunnistaminen. Tärkeää on tiedostaa mitä ollaan päättämässä, mihin kysymykseen haetaan ratkaisua. Eettisiä valintatilanteita voi olla yksinkertaisessakin tilanteessa useita. Eettiset kysymykset ovat usein sekä monimutkaisia että monivaiheisia.

Ennen retriitin alkua alkupalavereissa pohdittiin eettisiä kysymyksiä esimerkiksi siitä, kuka retriittiin voisi hakea. Kaikille vangeille haluttiin antaa tasavertainen mahdollisuus osallistua. Toisaalta haluttiin pitää ensimmäinen kerta yksinkertaisena ja pohdittiin, jätettäisiinkö esimerkiksi ulkomaa-laustaustaiset, muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvat, retriitin ulkopuolelle. Samalla kuitenkin kävi ilmi, että oli muutama ulkomaalainen vanki, joilla olisi suuri motivaatio asiaa kohtaan. Jouduttiin päättämään kenen etuja ja mitä toiveita tai tavoitteita asetettaisiin etusijalle. Tilavalintaan vaikutti pääosin käytännön syyt, mutta valitun osaston etuna oli sen suojaisuus muusta vankilasta. Osastolle ei muilla vangeilla ollut näköyhteyttä. Se suojeli ja takasi retriittiin osallistuville turvaa ja rauhaa.

Toinen kysymys koskettaa asianosaisien tiedostamista eli heitä, joihin päätös mahdollisesti vaikuttaa tai jotka voivat vaikuttaa päätökseen. Tarkastelun alla on kysymys keillä tai millä on oikeus tulla otetuksi huomioon. Kaikki asianosaiset eivät ole tasa-arvossa keskenään vaan päätöstä tehdessä huomioidaan eri painotuksia. Voidaan pohtia vaikuttaako päätös asianosaisiin joka tapauksessa ja tapahtuuko se suoraan vai välillisesti. Päätöksen teon tulisi myös olla johdonmukaista. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 30.)

Vankilaolosuhteissa toteutettuun retriittiin vaikutti hyvin monet eri asianosaiset ja eri tahot. Rahoitusta haettiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä, jolloin he päättivät omalta osaltaan siitä, annetaanko uudelle ja innovatiiviselle kokeilulle mahdollisuus. Samoin joutui tekemään vankila miettiessään omaa resurssi ja rahallista panostusta asian eteen. Retriittiin annettu raha saattoi olla pois jostain muusta toiminnasta ja vaati eettistä tarkastelua. Henkilöresurssien osalta jouduttiin päättämään kenen työaikaa ja miten paljon hankkeelle tulitaisiin antamaan.

Eettisyyttä pohdittiin, myös sen kohdalla, halusivatko ohjaajat ja opiskelijat tutustua vankien taustoihin. Sekä ohjaajat että opiskelijat päätyivät siihen, etteivät halunneet tietää vangeista etukäteen vaan tavata heidät ”puhtaalta

pöydältä” ja antaa heille itselle mahdollisuuden päättää mitä haluavat kertoa ja jakaa.

Aineistonkeruuhetken alussa osallistuville kerrottiin tilanteen etenemisestä ja sisällöstä ja mihin kerättyä aineistoa käytetään. Osallistumisen vapaaehtoisuutta korostettiin ja mainittiin, että aineisto hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Alussa muistutettiin oikeudesta jättäytyä tutkimuksesta pois missä vaiheessa tahansa ilman, että asiaa tarvitsee perustella. Tällä haluttiin vahvistaa sitä, että tutkimukseen osallistuvat ja siten asianosaiset voivat itse vaikuttaa suoraan päätökseen, joka koskee heitä.

Kolmas viidestä kysymyksestä koskee oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistamista. Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 31) muistuttavat, että päätöksentekijällä ja asianosaisilla on turvanaan tiettyjä laillisia ja moraalisia oikeuksia sekä erilaisia velvollisuuksia. Näiden asioiden tunnistaminen auttaa vaihtoehtojen rajaamisessa ja asianosaisten ymmärtämisessä päätöksentekotilanteissa. Tämän kysymyksen alle asettuvat esimerkiksi tutkijaa sitovat tiedeyhteisön ja hyvän tutkimuskäytännön velvoitteet. Tähän kuuluu tutkimustulosten julkisuus ja avoimuus, jotka toteutuvat tieteellisten julkaisujen kautta. Toisaalta tutkijalla on oikeus päättää miten ja milloin hän julkaisee tutkimustulokset.

Tulosten julkisuuden vuoksi pohdittiin työryhmän kanssa sitä mitä tietoja esimerkiksi osallistuvista vangeista kerrotaan, jotta heidän yksityisyytensä säilyy, mutta samalla lukija saisi käsityksen millaiset vangit ovat retriitistä kiinnostuneita. Opinnäytetyön alussa käytiin erityisesti ohjaajien kanssa keskustelua siitä, mitä ja miten voisimme kysyä vankien odotuksia ja kokemuksia retriitistä. Ohjaajista toinen toi erityisesti esiin, että retriitti on alue, joka on täysin henkilökohtainen ja tietyllä tavalla pyhä eikä osallistujan omaa prosessia ja kokemuksia saisi mielellään tutkia. Ohjaaja kunnioitti ja puolusti retriitiläisten “koskemattomuutta” retriittiin liittyen ja toi vankien oikeuksia näin esiin. Retriitin toteutumisen arvioinnin ja jatkon kannalta oli kuitenkin tärkeää, että myös vankien näkökulma ja siten eettisesti tasavertainen mielipide saataisiin tutkimuksessa näkyviin. Tämä ristiriita tilanne ratkaistiin yhteisissä keskusteluissa niin, että haastattelut toteutettiin vasta noin kahden kuukauden päästä retriitin loppumisesta eikä niissä kysytty mitä asioita retriitissä vanki oli käynyt läpi tai millainen hänen matkansa oli ollut.

Vaihtoehtojen ja niiden tuottamusten tunnistaminen ovat eettisistä kysymyksistä neljänsiä. Tällä tarkoitetaan sitä, että eettisiin kysymyksiin on usein erilaisia ratkaisuja, joista yksikään ei ole yksiselitteisesti oikea. Tärkeintä päätöksenteon kannalta on, että kaikki vaihtoehdot ovat tunnistettu. Tunnistamisen jälkeen tulee arvioida kunkin päätöksen mahdolliset seuraukset. Ihanteellisinta olisi löytää ratkaisu, jossa “kaikki voittaa”. Tällainen tilanne on kuitenkin hyvin harvinainen ja siksi luova ja monipuolinen asioiden huomioiminen onkin merkittävää, jotta tilannetta voidaan tarkastella kaikista näkökulmista. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 32.)

Retriittiä suunniteltaessa jouduttiin pohtimaan tilannetta vieraskielisiin osallistujiin liittyen, johon on jo aiemmin viitattu eettisyys luvun ensimmäisessä kappaleessa. Oli tärkeä tunnistaa ja pohtia etukäteen, mitä seuraa vieraskielisten vankien osallistumisesta tai siitä, ettei heitä oteta mukaan. Ratkaisussa eettisesti oli rinnakkain muun muassa tasavertainen oikeus osallistua kuntouttavaan toimintaan ja toisaalta ohjaajilta vaadittiin ammattitaitoa kommunikoida englanniksi ja kahdella kielellä toimiminen kuormittaa ohjaajaa enemmän. Ohjaajat myös pohtivat miten osallistujat kykenisivät ilmaisemaan englanniksi asioita, koska vangit eivät voi käyttää omaa äidinkieltään, joka on tunnekieli, ja kykeneekö ohjaaja silloin riittävästi tukemaan osallistujaa hänen omassa matkassaan.

Viimeisenä eettisenä kysymyksenä on päätöksentekijän oman aseman ottaminen huomioon. Päätöksiä tekee aina ihminen, jolla on oma taustansa ja historiansa eikä niistä voi kokonaan irrottautua. Päätöksentekijän tulisi olla tietoinen omista vaikuttimista, kokemuksista ja arvoista, joilla on vaikutusta päätöksentekoon ja hallita niitä päätösprosessin aikana. Päätöstä tehdessä ihmistä ohjaa psykologiset taipumukset, kuten luontainen tarve kuulua joukkoon. Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 32) muistuttavat, että ihminen myös prosessoi tietoa eri tavoin riippuen sen alkuperästä.

Retriittiryhmä koostui usean eri alan ammattilaisista ja kukin heistä katsoi käsiteltävää asiaa ja päätöstä omista kokemuksistaan, lähtökohdistaan ja vaikuttimistaan käsin. Parhaimmillaan moniammatillinen keskustelu päätöstä tehdessä auttaa tunnistamaan eri vaihtoehtoja ja niiden tuottamuksia.

5 RETRIITIN JÄRJESTÄMISPROSESSI HÄMEENLINNAN VANKILASSA

Tämä luku käsittelee naisvangeille suunnatun ignatiaanisen vankilaretriitin suunnittelu- ja toteutusvaiheet. Ennen prosessin avaamista luvussa kerrotaan Hämeenlinnan vankilasta ja moniammatillisen yhteistyön merkityksestä. Näiden lisäksi luvussa kerrotaan myös retriitin hakuprosessista ja pääpiirteittäin retriittiin valittujen vankien taustoista.

5.1 Hämeenlinnan vankila

Hämeenlinnan vankila on Hämeenlinnan Tiiriossa sijaitseva 172 vankipaikainen Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluva suljettu vankila. Suurin osa Suomen naisvangeista sijoittuu Hämeenlinnan vankilaan. Vankilassa on sekä suljettuja, että avo-osastoja nais- ja miesvangeille. Hämeenlinnan vankila on rakennettu vuonna 1972 alun perin naisvangeille, mutta naisvankien määrän vähenemisen takia vankilaan on alusta lähtien sijoitettu myös miesvankeja. (Hämeenlinnan vankila n.d.) Hämeenlinnan vankilassa on myös perheosasto, mihin tutkintavanki voi sijoittua alle kaksivuotiaan lapsensa kanssa. Hämeenlinnan vankilassa työskentelee noin 140 työntekijää, joista suurin osa kuuluu valvontahenkilöstöön. (Hämeenlinnan vankila 2016.)

Suomen vankiloita uudistetaan ja uudistuksen kohteena on myös Hämeenlinnan vankila. Hämeenlinnan vankilan tontille on tarkoitus nousta kokonaan uusi ja moderni naisvankila vuonna 2019 (Hämeenlinnan uusi naisvankila esittelyssä 2016). Vankilanjohdaja Samuli Laulumaa kertoo helmikuussa 2015 Ylen haastattelussa uuden vankilan suunnittelussa olevan mukana myös vangit. Vankilasta olisi tarkoitus tulla oppimisympäristö, jossa henkilökunta valmentaa vankeja rikoksettomaan elämään. (Mustonen 2015.) Hämeenlinnan uusi vankila tulee olemaan hyvin nykyaikainen. Se tarjoaa uudenlaisia toimintamahdollisuuksia työn ja koulutuksen saralla (Leponiemi 2016).

5.2 Moniammatillinen työ

Työelämässä on tavallista hyödyntää useiden eri alojen ammattilaisia asiakkaan parhaaksi. Se vaatii kuitenkin tiivistä ja saumatonta yhteistyötä, jossa ollaan tietoisia yhteisestä päämäärästä ja kunkin yhteistyöhön osallistuvan jäsenen vastuualueista. Retriitin suunnittelemisessa ja toteuttamisessa oli mukana useista eri ammattilaisista koostuva työryhmä. Tässä kappaleessa avataan mitä on moniammatillinen yhteistyö ja mitkä asiat sen onnistumiseen vaikuttavat.

Moniammatillinen yhteistyö on asiakaslähtöistä yhteistyötä, jossa on mukana useita asiantuntijoita ja mahdollisesti eri organisaatioita. Yhteistyö perustuu pyrkimykseen tunnistaa yhteinen tavoite ja saavuttaa se mahdollisimman onnistuneesti ja tehokkaasti. Onnistumiseen vaikuttaa niin sosiaaliset suhteet kuin vuorovaikutus. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 27–29.) Isoherranen ym. (2008, 27) toteavat, että mitä monimutkaisempia asioita käsitellään, sitä tärkeämmäksi muodostuvat yhteinen kieli, käsitteet ja vuorovaikutukseen liittyvät säännöt. Retriitin toteutumiseen ja onnistumiseen vaikutti useamman eri organisaation ja asiantuntijan työpanos. Keskinäinen luottamus oli merkittävässä asemassa. Koska työryhmässä oli eri alojen asiantuntijoita, eikä kaikilla ollut kokemusta vankila- tai retriittimaailmasta, oli yhteisen kielen ja termien avaaminen kaikille retriitin järjestämiseen osallistuneille tärkeää. Näin pystyttiin saavuttamaan yhteinen tavoite.

Moniammatillisessa työskentelyssä voidaan hyödyntää myös verkostoja, jolloin on mahdollista asiakaslähtöisesti vaihtaa tarpeellista tietoa organisaatioiden ja yhteisöjen rajoja ylittäen. Yhdessä työskentelyyn liittyy myös tiedon jakaminen ja mahdollisesti kouluttaminen niin, että vastuuta ja rooleja voidaan sovitusti muuttaa. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 37–38.) Yhteistyö eri vankiloiden kanssa oli retriitissä tärkeässä asemassa. Yhdessä työskennellessä on tärkeä sopia työnjaosta ja miten toimitaan missäkin tilanteessa.

5.3 Hakuprosessi

Retriitin hakuprosessista vastasivat vankilan työntekijät. Käkelä yhdessä Sundholmin kanssa tekivät retriitistä mainoksen (liite 6). He myös markkinoivat retriittiä suoraan vangeille ja olivat yhteydessä muihin vankiloihin.

Samaa henkilökohtaista markkinointi- ja motivointityötä tekivät myös muiden vankiloiden työntekijät omissa vankiloissaan. Retriittiin osallistuminen oli vapaaehtoista ja siihen haettiin erillisellä Käkälän ja Sundholmin tekemällä hakukaavakkeella (liite 7).

Retriittiin saattoi hakea kuka tahansa naisvanki mistä tahansa Suomen suljetusta- tai avovankilasta. Hämeenlinnan vankilan työryhmä kävi läpi tulleet hakemukset ja valitsi niiden perusteella sopivat osallistujat. Valinnassa huomioitiin turvallisuus, ettei vangilla ollut akuuttia päihdeongelmaa eikä akuuttia kriisiä. Myöskään korvaushoidossa olleet eivät voineet käytännön syistä osallistuaetriittiin. Lisäksi osallistuvalla vangilla täytyi olla valmius käsitellä hengellisiä kysymyksiä. Retriitin ohjaajat eivät omasta toiveestaan osallistuneet vankien valintaan.

Retriittiin valittiin kuusi pitkäaikaishämeenlinnan naisvankia kahdesta eri vankilasta. Puolet osallistujista suoritti ensimmäistä tuomiotaan. Naiset olivat iältään 30–55 -vuotiaita ja puolet heistä olivat eri kieli- ja kulttuuritaustaisia.

5.4 Käytännön järjestelyt

Hämeenlinnan vankilassa 15.4.2015 ja 8.5.2015 pidetyissä suunnittelupalaverissa käytiin läpi retriitin sisältöön ja käytännön järjestelyihin liittyviä seikkoja. Vankilan omien käytäntöjen ja retriitin luonteen takia ja oli suotavaa, että retriitille järjestettäisiin oma osasto, jotta toiminta saisi mahdollisimman rauhalliset puitteet. Retriitin ajaksi oli toiveissa saada osallistujien käyttöön myös oma piha-alue ja retriitin ohjaajille oma rauhallinen majoitustila.

Vankimäärä ja sen hetkinen osastointi antoivat mahdollisuuden järjestää retriitti vankilan perheosastolla ja miesten vapauttamisosastolla. Osastoja yhdisti pieni rauhallinen piha-alue, joka oli vain retriittiin osallistuneiden käytössä. Perheosaston selleissä majoittautuivat retriitin ohjaajat ja osaston yleisissä tiloissa vietettiin retriitin yhteiset hartaus- ja ehtoollishetket. Retriittiin osallistuneet vangit päätettiin sijoittaa vapauttamisosaston puolelle.

Ensimmäisessä suunnittelupalaverissa sovittiin yhteisesti, että retriittiosastolle otettaisiin enintään kahdeksan osallistujaa. Tällöin ajatuksena oli myös se, että osallistujien tulisi olla suomenkielisiä. Ensimmäinen vankilaretriitti pyrittiin pitämään mahdollisimman yksinkertaisena ja ohjaajia haluttiin säästää vieraskielisyyden taakalta. Samalla pohdittiin, voiko osallistuva vanki sanoittaa retriitin aikana heränneitä tunteita ja ajatuksia englanniksi tai auttavalla suomenkielellä.

Retriitin ajankohdaksi valittiin kesäkuun ensimmäinen viikko. Perinteisen kahdeksanpäiväisen ignatiaanisen retriittiperinteen mukaan päätettiin, että retriitti alkaa sunnuntaina ja päättyy sunnuntaihin. Samalla sovittiin, että vangit siirtyvät osastolle perjantaina, jolloin he voisivat rauhassa kahden päivän ajan tutustua toisiinsa ja sopeutua uudelle osastolle ennen hiljaisuuden laskeutumista.

5.5 Käytännön toteutus

Käytännön toteutuksessa olivat mukana niin vankilan henkilökunta kuin retriitin ohjaajat. Työnjako ja vastualueet olivat jaettu ennakkoon pide-tyissä palaverissa. Vankila vastasi ruokailuun, valvontaan ja turvallisuuteen liittyvistä tehtävistä. Ohjaajien vastuulla olivat retriittiin liittyvät asiat. He muun muassa laativat päiväohjelman (liite 8) ruokailujen ympärille ja huolehtivat päivien kulusta.

Retriittiin valitut kuusi naisvankia siirrettiin retriittiosastolle perjantaina, kun varsinainen retriitti alkoi sunnuntaina. Suunnittelusta poiketen retriittiin oli päätetty valita myös muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvia vankkeja, heidän suuren motivaationsa vuoksi. Käkelä ja Sundholm pitivät tulo-päivänä info-tilaisuuden naisille. Naisilla oli mahdollisuus kahtena ensimmäisenä päivänä tutustua toisiinsa ja avo-osaston sääntöihin, katsoa televisiota, kuunnella radiota ja soittaa läheisilleen. Mahdollisuus tutustua ennen retriittiä toisiin osallistujiin oli poikkeuksellista verrattuna tavallisesti toteutettuun retriittiin, sillä vankien siirtojen tuli tapahtua arkipäivien aikana.

Retriitti alkoi sunnuntaina iltapäivällä, jolloin myös ohjaajat saapuivat paikalle. Iltapäivän aikana pidettiin retriitin alkujohdanto ennen hiljaisuuteen laskeutumista. Molemmat ohjaajat saivat kolme naista ohjattavakseen, joille he olivat matkakumppaneita seuraavan kahdeksan päivän ajan. Ohjaajat rakensivat kunkin naisen kanssa henkilökohtaisen ohjelman retriitin ajalle. Alussa ohjaajat kokeilivat myös pienryhmiä, mutta totesivat henkilökohtaiset keskustelut riittäviksi ja ryhmistä luovuttiin hyvin pian retriitin alun jälkeen. Yhteiset ateriat vietettiin vankien asuttamalla osastolla. Yhteiset iltapalvelukset, mahdollisuus omaan hiljaiseen rukoukseen ja ohjauskustelut toteutettiin retriittiohjaajien osastolla.

Viikon aikana naiset pitivät omia sovittuja mietiskely ja rukoushetkiään sen lisäksi, että tapasivat päivittäin matkakumppaniaan sekä osallistuivat yhteiseen iltapalvelukseen ja ruokailuihin. He saivat vapaasti liikkua tilojen väliin jäävällä pihalla, leipoa, tehdä käsitöitä, maalata ja askarrella. Ruoka haettiin ohjaajien ja henkilökunnan toimesta vankilan keittiöltä. Iltapäiväkahvit osallistujat keittivät itse.

Retriitti päättyi seuraavana sunnuntaina. Ohjaajat poistuivat silloin paikalta, mutta vangit siirtyivät takaisin omalle osastolleen tai omaan vankilaansa maanantaina. Ohjaajien työ päättyi retriittiin ja mahdollisesta jälkihoidosta vastasi vankilan henkilökunta.

6 RETRIITTIPILOTOINNIN ARVIOINTIA

Tässä luvussa esitellään ja analysoidaan vankilaretriittiin osallistuneiden ja sen suunnittelussa mukana olleiden tahojen vastauksia tehtyihin haastatteluihin ja kyselylomakkeisiin. Arviointiin liittyvät tulokset kerättiin retriittijakson jälkeen. Arvioinnissa peilataan vankien kokemuksia odotuksiin nähden, ohjaajien kokemuksia retriitin ohjaamisesta suljetussa vankilassa sekä vankilan henkilökunnan kokemuksia retriitin onnistumisesta.

Luvussa esitetään tulokset, joita kyselyt ja haastattelut tuottivat. Niistä on koottu yhteenvetoa samoin aihealuein, joista kysely muodostui. Ensimmäiset kappaleet ovat varattu odotuksille ja kokemuksille. Niitä seuraavat kappaleet kulkevat kronologisesti retriitin suunnittelun arvioinnin kautta käytännön järjestelyihin päätyen pohdintaan, miten retriitti soveltuu vankilaan ja siellä tehtävään kuntoutustyöhön.

Kappaleet sisältävät suoria lainauksia vastauksista. Yksittäisille vastaajille ei ole annettu tunnistetta, koska vastaajajoukko oli pieni. Tällä haluttiin suojata paremmin vastaajien anonymiteettiä. Lainauksissa ja tekstissä kuitenkin ilmenee, onko vastaaja vanki, henkilökunnan jäsen vai ohjaaja, jotta lukija hahmottaisi tuloksia paremmin ja saa käsityksen siitä, millaisia vastauksia kukin vastaajaryhmä on tuottanut.

6.1 Vankien odotukset retriitistä

Vankien retriittiin liittyviä odotuksia kerättiin taidelähtöisten menetelmien avulla ennen retriitin alkua. Ohjauksesta on liitteenä suunnitelma (liite 2). Naisia johdateltiin aiheeseen Ovi-korttisarjan (Harju 2011) avulla. He saivat ensin valita kuvan ovesta, joka kuvasi heitä itseään jollain tavalla ja jakoivat kuvasta toisille sen mitä halusivat. Tämän jälkeen naiset valitsivat toisen kuvan ovesta, joka kuvasi heille jotenkin retriittiä. Kuvien valinta oli naisille uutta, mutta he kykenivät hyvin löytämään korttien joukosta juuri itselleen sopivan kuvan ja sanoittamaan sen avulla ajatuksiaan itsestään ja retriitistä. Naiset vastasivat kysymykseen: Minkä oven takana retriitti on ja miksi?

Vastaukset olivat seuraavanlaisia ja ne ovat kuvan 1 mukaisessa järjestyksessä:

Uusi maali pintaan retriitistä.

Iso rautainen ovi kuvaa turvallisuutta.

Ei kahvaa, ei tiedetä aukeaako jotain uutta vai sulkeutuuko.

Ovi on simppele, koska retriitissä ollaan yksinkertaisuuden äärellä.

Oven takana valoa, joka loistaa sieluun.

Tiilet kuvastaa vankilaa. Ovi on lukossa, mutta retriitissä ovi aukeaa.

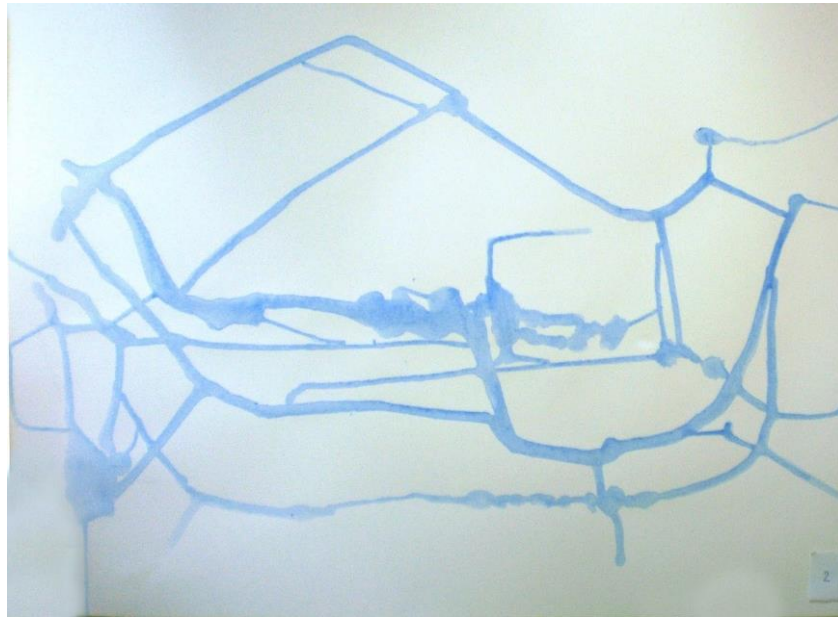

Kuva 1. Vankien valitsemat retriittiä kuvaavat Ovi-kortit

Vankeja ohjeistettiin korttien valinnan jälkeen työskentelemään itsenäisesti maalaamisen ja luovan kirjoittamisen parissa. Itsenäisen työskentelyn jälkeen palattiin piiriin, jossa jokaisella oli tilaisuus jakaa jotakin omista teoksistaan. Joillekin kirjoittaminen ja sanojen löytäminen oli vaikeaa ja osa vain näytti työnsä, mutta ei jakanut siitä muuta. Tilanne tuntui kuitenkin turvalliselta, sillä vaatii rohkeutta jakaa ja toisaalta olla jakamatta sekä näyttää aidot tunteet, jotka toisilla osallistujista nousivat voimakkaasti pintaan. Luovien aineistonkeruumenetelmien ansiosta pinnalle nousi syviä teemoja odotuksiin liittyen. Naiset pohtivat vastauksissaan ja teoksissaan itseään, hengellisyyttä, elämän syvällisyyttä ja asioita, joita halusivat selvittää elämässään.

Valokuvat vankien maalauksista ja tekstejä, joilla naiset kuvasivat omaa teostaan toisille:

Kuva 2. *Rukous. Mahtava Jumala. Hiljaisuus. Jumala on vuori ja mahtavuus.*

Kuva 3. *Erään vangin retriittiä kuvaava maalaus*

Kuva 4. *Harmonia, yö ja päivä, sopii hyvin yhteen. Minussa on kaksi puolta.*

Kuva 5. *Paperimytty on mun elämän solmut, jotka toivoisin, että aukeis. Avaimet solmuihin. Sitte ois tää aurinko, joka paistaa keskellä.*

Kuva 6. Erään vangin retriittiä kuvaava maalaus

Kuva 7. *Kevät ja luonto, vihreys, metsän polulle.*

Tuntuu, että elämäni on solmussa. Mistä löytäisin onnen sävelen... Elämäni puutarhan, jossa paistaisi aurinko... olisi lämmin. Tietoisuus... saavuttaen sen. Kuitenkin arvoituksellisuuden säilyttään...

Tilanne päätettiin sanarinkiin, jossa vastattiin kysymykseen: Minkä sanan antaisit tulevalle retriittiviikolle? Naisilta tulleita sanoja olivat: syvällisyys, rauha, tyyneys, hiljaisuus, tietoisuus, rakkaus.

6.2 Vankien kokemukset retriitistä

Vankien kokemuksia kerättiin haastattelemalla heidät noin kahden kuukauden kuluttua retriitin päättymisestä. Haastattelun alussa palattiin muistelemalla odotustenkeruuhetkeen naisten tekemien kuvien ja silloin valitsemien Ovi-korttien avulla. Naisten tekemät kuvat olivat valokuvattu ja tulostettu A4 kokoiselle paperille. Kuva ja ovikortti oli ensin käännetty pöydälle kuvapuoli alaspäin ja se käännettiin oikein päin tilanteen alussa, kun kuulumiset oli vaihdettu.

Kuvat ja kortit herättivät tunteita ja muistoja sekä auttoivat palaamaan retriitin odotuksiin ja retriittiin. Eräs naisista peilasi odotuksia ja kokemuksiaan Ovi-kortin avulla kertoen, että retriitti meni juuri niin kuin oli alussa odottanut ja sai sen mitä toivoi retriitiltä saavansa. Hänen sanojensa mukaan retriitissä juttuja avautui ja sulkeutui ja hän sai vastauksia siihen, mitä oli toivonut. Eräs vangeista valitsi odotustenkeruuhetkellä kaksi samankaltaista ovikorttia kuvaamaan itseään ja retriittiä. Erona ovissa oli, että omaa itseä kuvaavassa ovela oli kulunut maalipinta ja retriittiä kuvaavassa kortin ovela oli uusi maali. Hänelle nousi paljon muistoja mieleen. Hän kertoi saaneensa retriitissä uuden maalin pintaan ja koristeitakin oveen. Nainen, joka valitsi turvallisuutta kuvaavan Ovi-kortin, kertoi, että sai retriitistä turvallisuutta ja siitä jäi hyvä olo.

Yksi naisista kertoi odotustenkeruuhetkellä tekemänsä maalauksen olevan hänelle hyvin tärkeä. Hän tulkitsi kuvaa ja löysi haastattelutilanteesta siitä kysymysmerkin ja kertoi, että sai retriitistä Jumalta vastauksia, joita ei olisi koskaan muuten saanut. Eräälle toisellekin vangille oma teos oli muodostunut tärkeäksi ja hän peilasi kuvan kautta omaa elämäänsä ja sen solmukohtia, jotka ovat aukeamassa retriitin myötä.

Haastattelun aikana selvitettiin vankien kokemuksia retriitistä ja hiljaisuuden kokemisesta. Suurin osa vangeista kuvasi retriittiosaston tunnelmaa hyväksi ja monen mielestä siellä vallitsi keskinäinen kunnioitus. Retriitti oli jokaiselle osallistuneelle vangille myönteinen kokemus. Kahden vangin kokemuksena oli, että retriitissä sai olla oma itsensä ja se oli heille hyvin merkittävää. Kukaan ei pitänyt outona, jos luki Raamattua tai rukoili. Yksi vangeista kertoi, että heräsi joka päivä retriitissä hymyillen. Hän kertoi olevansa hyvin onnellinen ja saaneensa kaikki tunteensa ulos retriitissä. Hän lisäsi, että aikoo joka vuosi osallistua retriittiin, ja että parasta, mitä hänelle on sattunut, on se, että hän joutui vankilaan ja sai osallistua retriittiin. Alla on kolme kokemusta kuvaavaa suoraa lainausta, jotka on poimittu haastatteluista.

Se oli mieletön kokemus. Retriitin pitäis tulla kaikkiin vankiloihin. Kääntein tekevät juttu mun elämässä.

Kun ei voinut puhua rakkaus puhui sanoitta. Se teki olon mukavaksi.

Retriitissä oli upeaa, se oli ensimmäinen kertani. Vankilassa tuntui kerrankin kuin olisi kotona.

Hiljaisuus tuntui jokaisen haastateltavan mielestä hyvältä, yksi kertoi sen olevan välillä haastavaa, toinen vastaajista taas kertoi sen olevan mahtavaa. Eräs haastateltava sanoi, että mielenkiinto hiljaisuutta kohtaan sai hake-
maan mukaan retriittiin. Retriitin hiljaisuuden kerrottiin olevan hyvällä ta-
valla erilaista hiljaisuutta. Kaksi vangeista mainitsivat, että hiljaisuus välillä
rikkoutui ja toinen heistä sanoi, että se sai aikaan raivon tunteita. Kaikkiaan
vangit sopeutuivat hiljaisuuteen hyvin ja kävi myös ilmi, että osa jäi kaipa-
maan retriitin hiljaisuutta. Retriittijakson jälkeen oma vankiosasto tuntui
meluisalta.

Osallistuneilta kysyttiin, millaista oli olla ilman televisiota, radiota tai yh-
teyttä siviiliin. Yksi vastaajista kertoi, että nukkui retriitissä paremmin, kun
ei katsonut normaaliin tapaan televisiota myöhään yöhön. Hän koki ole-
vansa pirteämpi. Yksi vangeista kertoi pohtineensa retriittiin lähtöä, kun
kuuli, ettei siellä saisi katsoa televisiota tai olla yhteydessä siviiliin. Hän
kertoi lukeneensa retriitin aikana paljon, kun ei ollut mahdollisuutta televi-
sion katseluun ja piti tätä hyvänä asiana. Hän lisäsi, että normaalisti hän
pitää sellissä televisiota jatkuvasti päällä. Retriitissä hän sai kerrankin py-
sähtyä ja keskittyä ilman televisiota. Vanki kertoi myös, että sai retriitin ai-
kana soitteluun ryhtiä, hän soittaa nykyisin vain, kun on asiaa.

Haastattelun lopuksi haastateltava sai mahdollisuuden kirjoittaa viisi sanaa
retriitistä ja vapaata tekstiä. Viisi kuudesta haastateltavasta kirjoitti sanat,
jotka ovat kuviossa 1. Osa sanoista on käännetty englannin kielestä ja osa
on vapaasta tekstistä käännetty selkosuomelle. Kaavion alla on kahden van-
gin kirjoittamat vapaamuotoiset tekstit.

Kuvio 1. Vankien sanoja retriitistä kokemuksen jälkeen

Hieno kokemus kaiken kaikkiaan, loistava. Tilaisuus kartoittaa omaa elämää, elämäntapoja ja eteenpäin vievä tapahtuma.

Hyvä mieli, lämmin tunne. Retriittiä kaikille, suosittelen! Se avartaa tajuntanne, antaa suunnan ehkä uuden. Vaihtoehto verraton, se mulle ollut on.

6.2.1 Hengellisyiden kokeminen retriitissä

Haastatteluiden vastauksissa vangit kuvailivat retriitissä kokemaansa hengellisyttä ja sen merkitystä eri tavoin. Toisille osallistuneista hengellisyys merkitsi enemmän kuin toisille. Kukaan ei kuitenkaan kokenut hengellisyttä negatiivisena. Jokaisen omaa vakaumusta kunnioitettiin ja eräs vastaaja totesi, ettei retriitissä ollut liian hengellistä. Osa koki, että Jumala oli vahvasti heidän kanssaan ja Hänen läsnäolonsa puhutteli ja kosketi henkilökohtaisesti.

Ohjaajat tukivat hengellisessä matkanteossa ja osa naisista koki sen tärkeäksi. Puolet vangeista kertoi, että ohjaajilta saadut Raamatun tekstit osuivat suoraan omaan elämään. Eräs naisista kirjoitti retriittipäiväkirjaan ajatuksiaan ja Raamatun lauseita ja tavasta jäi merkittävä osa hänen arkea myös retriitin jälkeen. Osa koki hyvänä sen, kuinka Raamattua sai lukea rauhassa ja rukoilla. Eräs naisista puolestaan koki löytäneensä Raamatun lukemisen retriitin kautta. Eräälle haastateltavalle parasta oli, kun sai nauttia ehtoollisen joka päivä, hän toivoi myös iltapalveluksen olevan pidempi. Neljä naista kuudesta kertoi, että hengellisistä asioista ja uskonnon harjoittamisesta on tullut tärkeämpi osa elämää retriitin myötä.

6.2.2 Luovuus retriitissä

Osana tutkimusta haluttiin selvittää, miten luovuus näkyi retriitissä ja miten osallistujat hyödynsivät taide- ja käsityömateriaaleja. Lisäksi kysyttiin, miten taide-, käsityö- ja toiminnalliset menetelmät soveltuisivat retriittiin. Oman retriittikokemuksemme mukaan havainnoimme itsestämme, että hiljaisuus herättää luovuuden. Kokemuksen perusteella, sekä ammatillisista syistä pidettiin kysymyksiä tärkeinä, vaikka ne olivat muiden kysymysten yhteydessä hieman irrallisia. Kysymykset laadittiin osaksi kyselyä myös siksi, että saataisiin vastaus siihen, onko luovuuden tukeminen retriitissä jatkossa tarpeellista.

Vankien haastattelussa kävi ilmi, että käsityöt, luonnossa oleminen, leipominen, kirjoittaminen ja maalaaminen olivat monelle tärkeä osa retriittiä. Eräs vastaajista kertoi tehneensä päivittäin käsitöitä. Käsityömahdollisuutta pidettiin niin merkittävänä, että oman käsityön mukaan ottamisen kieltäminen olisi saattanut olla esteenä retriittiin osallistumiseen.

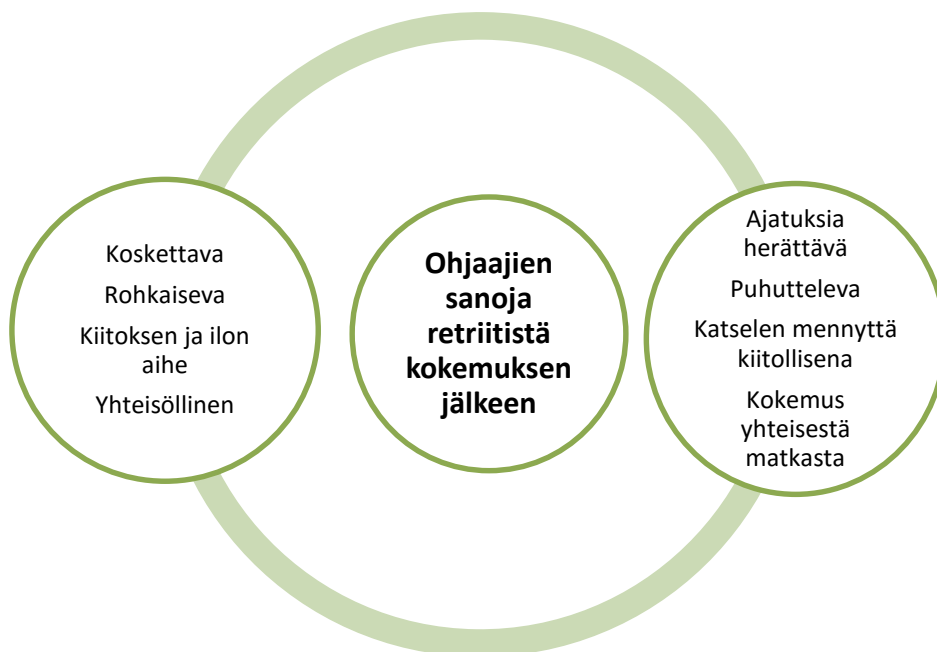
Eräs vanki kertoi, että olisi kaivannut enemmän askartelua, joko ohjattua tai itsenäistä, hän myös kertoi löytäneensä retriitin aikana itsestään taiteellisen puolen, jota ei tiennyt olevan olemassa. Yksi haastateltava totesi, että hän nautti leipomisesta ja luonnossa puuhastelusta. Eräs vastaajista kertoi, että

nautti siitä, kun sai toteuttaa itseään. Hän kirjoitti päiväkirjaa, jota hän on jatkanut retriitin jälkeen. Hän myös kertoi, että pastorin antama meditaatiolause inspiroi häntä piirtämään. Yksi retriittiin osallistunut sanoi, että käytti luovia menetelmiä apuna Raamatun tekstien sisäistämisessä.

Retriitin ohjaajat vastasivat suljettuihin kysymyksiin ja perustelivat vastauksiaan, joiden mukaan taide-, käsityö- ja toiminnallisilla menetelmillä on suuri rooli retriitissä. Ne auttavat prosessin syvenemisessä ja tunneilmaisussa. Keittion käyttömahdollisuus lisäsi osastolla yhteenkuuluvuutta ja lisäsi iloa retriitissä. Retriitin ohjaajat pitivät luonnossa olemista ja puutarhanhoitoa merkittävänä elementtinä. Ohjaajat pitivät luovien ja toiminnallisten menetelmien hyödyntämistä retriitissä tärkeänä, kunhan toiminta perustuisi vapaaehtoisuuteen.

6.3 Ohjaajien kokemukset vankilaretriitin ohjaamisesta

Kyselyssä ohjaajat kuvailivat lyhyesti, millainen kokemus vankilaretriitin ohjaaminen oli. Toisessa vastauksessa retriitti koettiin puhuttelevana ja ajatuksia herättävänä. Mennyttä kohtaan tunnettiin kiitollisuutta. Toinen ohjaajista kertoi retriitin olleen koskettava ja rohkaiseva ja myös hän tunsikin kiitollisuutta siitä, että sai luottamustehtävän tähän pilottiretriittiin. Hän arvosti ohjaajatoimintaa ja työyhteystään toisen ohjaajan kanssa tuntien siitä iloa ja kiitollisuutta sekä piti keskinäisen työnjaon ja balanssin merkitystä oleellisena. Kokemuksen myötä hän toi esiin, että on erittäin hyvä, jos toinen ohjaajista olisi jatkossakin nainen ja toinen mies.

Kuvio 2. Ohjaajien sanoja retriitistä kokemuksen jälkeen

Kuvioon 2 on koottu ohjaajien sanoja heidän vastauksistaan kysymykseen, millainen kokemus retriitin ohjaaminen oli. Ohjaajien vastaukset on eritelty kuvioon omiin palloihinsa. Molemmat ohjaajat arvioivat retriitin tunnelmaa rauhalliseksi. Toinen ohjaaja kuvaili tunnelmaa iloiseksikin. Hänelle jäi retriitistä kokemus, että he tekivät kaikki yhteistä matkaa. Toinen ohjaajista jatkoi, että viikon varrella toista huomioitiin lisääntyvästi ja tunnelma oli yhteisöllinen. Hiljaisuuteen sitoutumisen arvioitiin olevan helppoa. Ohjaajat pitivät erityistä huolta siitä, että kaikki jaksoivat vielä viimeisenä päivänä hiljaisuudessa.

6.4 Vankilan työntekijöiden kokemukset

Kyselyssä pyydettiin vankilan henkilökuntaa kuvailemaan lyhyesti retriittitoiminnan käynnistämistä. Vastaukset olivat myönteisiä ja prosessin kerrottiin edenneen suunnitteluvaiheesta toteutukseen hyvin. Suunnittelu mainittiin vastauksissa intensiivisenä ja paljon yksityiskohtia sisältävänä. Erään vastaajan mielestä eteen tuli uusia asioita, joita ei osannut suunnitteluvaiheessa ajatella. Yksi vastaajista painotti informoinnin tärkeyttä. Kaksi kyselyyn vastanneista jättivät kommentoimatta kysymykseen, sillä he eivät olleet mukana retriitin suunnitteluryhmässä.

Retriittiosaston tunnelmaa kuvailtiin rauhalliseksi. Työntekijöiden retriitistä saama palaute oli positiivista. Kyselyn vastauksissa mainittiin, että henkilökunnan tietoon ei tullut minkäänlaisia järjestys- tai käytöshäiriöitä retriittiosastolta retriitin aikana. Yksi vankilan työntekijä kertoi vastauksessaan, että vankilan muu henkilökunta on ollut positiivisesti yllättynyt retriitin onnistumisesta ja retriittiosaston lämpimästä tunnelmasta. Vastauksissa mainittiin myös, että retriitin päätyttyä muutkin vangit ovat olleet kiinnostuneita osallistumaan retriittiin. Eräs vastaajista on niin vakuuttunut saamastaan positiivisesta palautteesta, että niiden perusteella retriitti tultaisiin järjestämään uudelleen. Yksi kyselyyn vastannut kuvasi henkilökunnan palautteen retriitin onnistumisesta vähätteleväksi. Hänen mukaansa osa henkilökunnasta odotti retriittiläisten epäonnistuvan ja keskeyttävän retriitin. Pilotin kokonaisuutta pidettiin onnistuneena ja vastauksissa korostettiin retriittipilotin hyödyllisyyttä vankilan työ- ja toimintakulttuurin kehittämisen kannalta.

6.5 Retriitin suunnittelun arviointia

Henkilökunnan kyselyn alkupuoliskolla esitettiin kolme avointa kysymystä ja ohjaajille kolme avointa ja kolme suljettua kysymystä liittyen retriitin suunnitteluun. Ohjaajille suunnatut suljetut kysymykset käsitellään kappaleen lopussa. Henkilökunnan ja ohjaajien vastauksissa nousi esiin samankaltaisuutta ja vastauksista on tehty yhteenvetoa. Vastauksissa kävi ilmi, että retriitin suunnittelu toimi hyvin. Ideaa retriitin toteutuksesta pidettiin kypsänä ja alustavat valmistelut oli tehty hyvin.

Vankilaviranomaisten ja erityisesti Käkelän aktiivisuus suunnittelun alkuvaiheessa vei toimintaa eteenpäin. Retriitin suunnittelutyöryhmää pidettiin aktiivisena, innostuneena ja motivoituneena. Viisi vastaajaa yhdeksästä

nosti esille toimivan moniammatillisen yhteistyön. Yhteistyötä arvioitaessa, korostui keskinäinen kunnioitus ja arvostus toisia kohtaan. Toinen ohjaajista kirjoitti yhteistyöstä seuraavasti:

Yhteistyö ohjaajien välillä toimi hyvin. Myös ne vankilaviranomaiset, jotka olivat aktiivisesti mukana suunnitteluprosessissa, olivat tehneet hyvää valmistelutyötä vankilassa. Juuri heidän ponnistelujensa ansiosta, retriitillä oli ikään kuin tilaa vankilassa; se sai elää omaa elämäänsä. Myös portti ja päivystys ottivat retriitin hyvin vastaan. Vankilan johtajan retriitistä kohtaan osoittama myötämielisyys teki retriitistä viime kädessä mahdollisen.

Toinen avoin suunnitteluun liittyvä kysymys koski aihetta, mitä asioita olisi vielä pitänyt huomioida toimintaa suunniteltaessa. Vastauksissa tuotiin esille monipuolisesti eri näkökulmia. Muutamassa vastauksessa viitattiin ajankäyttöön liittyviin haasteisiin. Henkilökunnan vastauksessa todettiin, että projektityölle, sen suunnittelulle ja toteutukselle olisi ollut viisasta varata enemmän aikaa. Toinen ohjaajista kaipasi kokouksille selkeämpää tavoitteellisuutta ja rakennetta tuoden kuitenkin esiin, että välttä kokousrakenne antoi mahdollisuuden rauhalliseen pohdintaan ja yhteyden sekä luottamuksen luomiseen. Yksi henkilökunnasta piti tärkeänä varata vankien rekrytointiin riittävästi aikaa ja että sisällöstä tiedotettaisiin enemmän. Eräs vastaajista ehdotti esitteen tekoa, jossa olisi lyhyesti kerrottu retriitistä, sen keskeisistä asioista, vaikutuksista, kenelle sopii ja mitä tehdään, jos lopettaa kesken.

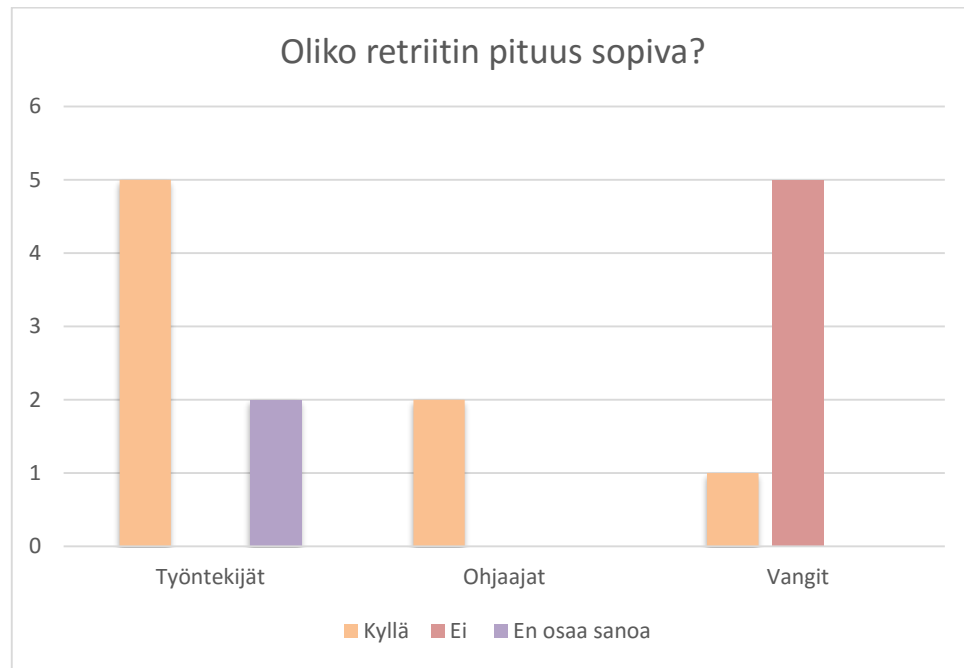
Vastauksissa korostettiin, että osallistuneiden jälkihoidon turvaamiseen heti retriitin päätyttyä tulee kiinnittää huomiota. Tämä tarkoittaisi yhteistyötä ja jälkihoitoa pastorin, diakonin tai esimerkiksi psykologin kanssa. Eräs vastaaja mainitsi, että jatkossa valvontahenkilöstön valmentamiseen retriitin luonteesta kannattaa kiinnittää huomiota. Vastauksessa tuotiin esiin konkreettisia asioita, kuten miten tullaan tiloihin ja puhutaan. Toinen ohjaajista totesi, että retriittiläisten asuinosaston muokkaamiseen ja siellä tapahtuvien asioiden muun muassa ruokailujen ja yhtenäisyyttä vahvistavien käytäntöjen miettimistä olisi pitänyt olla enemmän.

Ohjaajille esitettiin kolme suljettua kysymystä, jotka koskivat ennakkotietoa retriittitilasta, vankilan toimintatavoista ja retriittiin osallistuneista vangeista. Vastauksia oli halutessaan mahdollisuus laajentaa sanallisesti. Kysymykseen, saivatko he riittävästi ennakkotietoa tilasta, vastasivat molemmat ohjaajat myöntävästi. Vankilan toimintatavoista koettiin, että oli saatu riittävästi tietoa ja käytänteistä keskusteltiin. Toiselle ohjaajalle vankilamaailma oli myös ennestään tuttu. Retriittiin osallistuneista vangeista saatiin riittävästi ennakkotietoa.

6.6 Käytännönjärjestelyiden arviointia

Kysymys retriitin pituudesta esitettiin vangeille, retriitin ohjaajille ja vankilan henkilökunnalle ja he saivat valita yhden vastausvaihtoehdoista. Henkilökunta ja ohjaajat olivat samaa mieltä siitä, että retriitin pituus oli sopiva

(kuvio 3). Vangeista lähes kaikki toivoivat pidempää retriittiä. Osan vankien vastauksista nousi esiin toive, että retriitti olisi ollut kahdesta viikosta jopa kuukauteen. Yksi vastanneista piti pituutta hyvänä, mutta lisäsi, että olisi voinut olla toisen viikon. Kaksi viidestätoista vastanneesta ei osannut sanoa mikä olisi hyvä pituus retriitille.

Kuvio 3. Oliko retriitin pituus sopiva?

Ennen retriitin alkua käytiin keskustelua, otettaisiinko retriittiin eri kulttuuritaustaisia vankeja, kuten kappaleissa 4.4 on pohdittu. Kyselyssä aihetta käsiteltiin kahdessa kysymyksessä. Toisessa kysymyksessä käytiin läpi, millaisia haasteita tai mahdollisuuksia monikulttuurisuus asetti ja toisessa, voisiko jatkossa retriittiin osallistua eri kulttuuritaustaisia vankeja. Ohjaajien ja vankilan henkilökunnan vastauksissa oli havaittavissa yhtäläisyyksiä. Ohjaajat pohtivat kaksikielisyyden kuormitusta retriitin arjessa ja kulttuurien monikerroksellisuutta. Toinen ohjaajista toi esiin, että tieto niin laajasta kulttuuritausta olisi ollut hyvä tietää etukäteen. Yhteisesti ohjaajat pitivät hyvänä sitä, että ulkomaalaistaustaisille vangeille suotiin mahdollisuus osallistua retriittiin. Henkilökunnan vastauksissa näkyi myös pohdinta kaksikielisyyden haasteista, mutta toisaalta korostettiin monikulttuurisuuden mahdollisuuksia. Lisäksi todettiin retriitin tarjoavan yhteisen toimintamallin eri taustoista riippumatta.

Kuvio 4 kertoo viiden seitsemästä kyselyyn vastanneesta henkilökunnan jäsenestä olevan sitä mieltä, että retriittiin voisi myös jatkossa osallistua eri kulttuuritaustaisia vankeja. Ohjaajilla mielipide jakaantui ”en osaa sanoa” ja ”kyllä”-vastausten osalta.

Kuvio 4. Voisiko retriittiin jatkossa osallistua eri kulttuuritaustaisia vankeja?

Kyselyssä selvitettiin retriitin päiväjärjestyksen soveltumista vankila-arkeen. Lähtökohtana retriitin päiväjärjestyksen suunnittelulle oli vankilan ruokailuajat. Koska retriitti järjestettiin omalla osastolla, eikä retriittiin osallistuneet vangit osallistuneet sen aikana vankilan muihin toimintoihin ei aikataulullisia ongelmia syntynyt. Retriitin ohjaajien kyselyn vastauksissa kävi ilmi, että ruokailuajat koettiin hieman liian aikaiseksi, mutta samalla todettiin, että ruokailuajoihin olisi mahdotonta vaikuttaa, ellei retriitti-osasto valmistaisi itse omia ruokiaan. Retriitin ohjaajat olivat tyytyväisiä siihen, että he saivat iltaisin omaa aikaa osaston sulkeuduttua kello 19.30 alkaen. Osallistuneet vangit olivat tyytyväisiä käytännön järjestelyihin.

Kyselyssä selvitettiin, miten käytössä olleet tilat soveltuivat retriitin järjestämiseen. Ohjaajien vastauksissa ilmeni, että tilat toimivat hyvin, kun otetaan huomioon, että kyseessä oli nopealla aikataululla valmisteltu pilotti. Osaston yhteisten tilojen muokkaamiseen ja viihtyisyyden lisäämiseen tulisi ohjaajien mielestä kiinnittää jatkossa hieman enemmän huomiota. Vastauksissa nousi esille myös se, että erillinen osastointi toi yhteisöllisyyden tuntua.

Osastoja yhdistävän sisäpihan merkitys nousi sekä vankien, että ohjaajien vastauksissa erittäin tärkeäksi elementiksi. Piha koettiin sekä hyvänä tilanjakajana, että tärkeänä rukous-, mietiskely- ja ajanviettopaikkana. Suurin osa vangeista nosti haastatteluissa esille pihan merkityksen. Kaksi vangeista kertoivat, että oli hienoa seurata kevään etenemistä erityisesti, kun oli mahdollisuus nähdä puita, mitä ei normaalisti oman sellin ikkunasta tai osaston ulkoilupihalla näe. Alla oleva vangin haastatteluvastauksen suora lainaus kertoo sisäpihan merkityksestä retriitissä syntyneen prosessin kannalta.

Siellä sai tehdä puutarhatöitä ja liikkua vapaasti. Tuntuu, että puuhastelu ja luonnossa liikkuminen on ihana asia. Jumala antaa ja hoitaa, kitkee meistä rikkaruohot pois. -- Nyt tiedän

paremmin millainen minä olen. Retriitin aikana syntyi paljon ajatuksia. Ei ole hyvää, täytyy myös kitkeä itsestä asioita. En ole täydellinen ihminen. Jumala ruokkii ja kun Hän kitkee, saan kasvaa rauhassa.

Normaali retriittikäytännöistä poiketen vangit saapuivat osastolle kaksi päivää ennen retriitin alkua. Viikonlopun ajan vangit kotiutuivat osastolle ja saivat tutustua toisiinsa. Kysyimme retriitin ohjaajilta, millainen merkitys heidän mielestään tällä asialla oli retriitissä. Ohjaajien mielestä hiljaisuuden laskeutumisen kannalta oli hyvä asia, että vangit saivat tutustua toisiinsa. Toinen ohjaaja nosti vastauksessaan esille, että retriittiä edeltävät päivät saattoivat tilapäisesti vahvistaa vankilan sisäisiä hierarkioita. Vastauksessa ehdotettiin, että ohjaajien olisi hyvä saapua osastolle samaan aikaan vankien kanssa. Kolme vankia kuudesta mainitsivat haastatteluissa, että viikonloppu ennen retriittiä oli toimiva ratkaisu.

Vankilaretriitissä kokeiltiin pienryhmäkeskusteluja. Ohjaajien vastauksissa nousi esille, että pienryhmäkeskustelut osoittautuivat tarpeettomiksi ja irralliseksi kokeiluksi. Sekä ohjaajat, että vangit mainitsivat, että ryhmissä oman retriittimatkan jakaminen oli varauksellista. Ryhmätyöskentely lopetettiin muutaman kokeilukerran jälkeen.

6.7 Retriitin soveltuvuus vankilan kuntoutustyöhön

Viisi seitsemästä henkilökunnan kyselyyn vastanneesta koki, että retriitti soveltuu hyvin tai erittäin hyvin vankilaolosuhteisiin. Vastausta perusteltiin, että vankila itsessään luo edellytykset hiljentymiselle ja retriitti rauhoittaa vankeja ja työympäristöä. Yksi henkilökunnan jäsen ei vastannut kysymykseen ollenkaan ja yksi koki arvioinnin vaikeaksi.

Retriitin ohjaajat nostivat vastauksissaan esille, että suljetun vankilan elämässä on retriitin kaltaisia elementtejä kuten yksinolo, hiljaisuus, yksinkertaisuus ja itsensä kanssa kasvokkain olo sekä tietynlainen yhteisö. Lähtökohtaisesti edellä mainitut asiat koetaan vankilassa negatiivisina, mutta retriitissä ne ovat todella vahvoja mahdollistajia. Molempien ohjaajien vastauksissa pohdittiin, että vankilaretriittityö vaatii perusteellista pohjatytöä, motivaatiota ja sitoutuneisuutta sitä kehittäville ja siinä mukana oleville ihmisille.

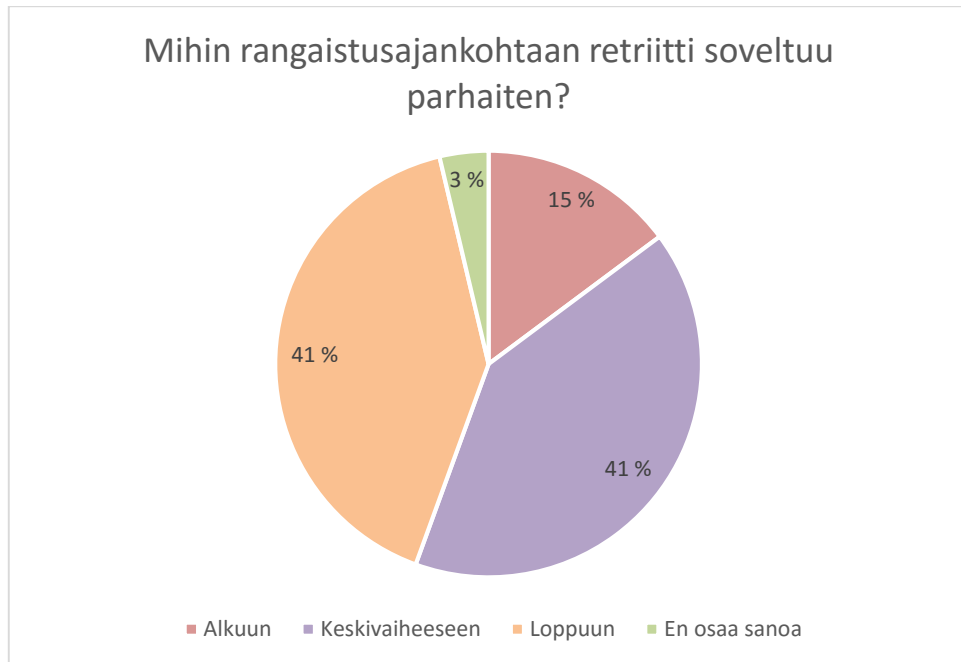
Sekä henkilökunta että ohjaajat arvioivat sitä, millainen ammattitaito ja kokemus vankilaretriitin ohjaajalla pitää olla. Vastausprosentti kysymykseen oli 78. Vastauksista ilmeni, että henkilökunnalla ja ohjaajilla oli asiasta samankaltaisia mielipiteitä. Puolet vastaajista piti aiempaa retriitin ohjauskokemusta välttämättömänä. Olisi hyvä, jos ainakin toisella ohjaajista olisi ammattitaitoa vankilatyöstä. Tärkeänä pidettiin myös vahvaa hengellistä ja psykologista osaamista. Terapeutin tutkinnosta ajateltiin olevan hyötyä ja retriitin ohjaajalla pitäisi olla kokemusta sielunhoitotyöstä ja kykyä kohdata ihmiselämän synkkiä ja vaikeita asioita. Ohjaajan tulee olla sinut itsensä kanssa ja luottaa, että elämä kantaa. Yksi vastauksista päättyi seuraavaan lauseeseen:

Ohjaajan pitää pystyä kulkemaan ohjattavan rinnalla, ei edellä ohjeita antaen. Kovan luokan ammattilainen ja suuri rakkaus ihmiseen!

Henkilökunta oli yksimielinen siitä, millainen vanki hyötty retriitistä. Retriittiin tarvitaan motivaatiota ja valmiutta tarkastella itseään ja omaa toimintaa. Yksi vastaajista kommentoi, että retriitistä hyötty sellainen vanki, joka haluaa selvittää elämänsä suuntaviivat ja jolla on motivaatio muutokseen. Toinen ohjaajista huomasi pilotoinnin tuloksena, että ignatianinen lähestymistapa on niin avara ja joustava, että se näyttäisi sopivan monen tyyppiselle ihmiselle. Yksi haastateltavista vangeista vastasi, ettei vankilaretriitti sopisi ensimmäistä tuomiota suorittaville vangeille, sillä hänen mukaansa ensikertalaiset pitävät vankilaa ”hohdokkaana” paikkana. Vastanneen mielestä retriitti sopisi hyvin vankilakierteessä oleville, jotka kaipaavat toisenlaista vaihtoehtoa.

Kaikki kyselyihin ja haastatteluihin vastanneet olivat sitä mieltä, että retriitti sopii joko hyvin tai erittäin hyvin osaksi vankilan kuntoutustyötä. Asiaa perusteltiin sillä, että se on tehokas ja intensiivinen kuntoutusjakso, jossa lyhyessä ajassa voidaan saada paljon muutosta aikaan. Lisäksi sen nähdään tukevan kaikkea muuta kuntoutustyötä.

Täyttää isot ja syvät kuntoutukselliset ja arvokuntoutukselliset tavoitteet. Myös välilliselle perhe ja parisuhde vaikutukset (myös työ ja rikoksettomuus).

Kuvio 5. Mihin rangaistusajankohtaan retriitti soveltuu parhaiten?

Kuvio 5 kertoo vankien, vankilan henkilökunnan ja retriitin ohjaajien vastaukset, jotka ovat yhteenlaskettu prosentteina. Lomakkeessa kysymys oli avoin. Suurin osa vastaajista mainitsi useamman ajankohdan, sille mihin rangaistusajankohtaan retriitti soveltuisi. Yhteensä 82 prosenttia vastan-

neista olivat sitä mieltä, että retriitti soveltuisi joko vankeusajan keskivaiheeseen tai loppuun. Haastatteluissa vangit perustelivat asiaa sillä, että rangaistuksen alussa vanki on usein stressaantunut, eikä välttämättä ole valmis kohtaamaan itseään retriitin hiljaisuudessa. Eräs vangeista kommentoi retriitin sopivan rangaistusajan loppuun, sillä hänen mukaansa vapautumisen kynnyksellä olisi hyvä pysähtyä oman elämän äärelle. Henkilökunnan edustaja perusteli retriitin sijoittumista tuomion loppupuolelle, koska asioita voisi työstää eteenpäin avoimemmissa oloissa esimerkiksi avotalossa.

Retriitin ohjaaja ajatteli retriitin soveltuvan tuomion keskivaiheille, koska retriitin aikana syntynyttä sisäistä matkantekoa tukeva keskusteluyhteys olisi turvattuna vankilassa. Vankilan henkilökunnan kyselyyn vastanneista viisi seitsemästä ei nähnyt retriitin soveltuvan vankeusajan alkuun. Yksi vastaajista pohti, että pitkätuomioinen vanki voisi hyötyä retriitistä jo rangaistuksen alussa, mikäli saa tukea muutosprosessiinsa tuomion aikana retriitin jälkeen.

6.7.1 Vankien kokemus retriitin soveltumisesta vankilan kuntoutustyöhön

Haastattelussa suurin osa vangeista totesi retriitin sopivan todella hyvin osaksi kuntoutustyötä ja heidän mukaansa kaikilla vangeilla pitäisi olla mahdollisuus osallistua siihen. Retriitti oli monelle uuden suunnan näyttävä ja käänteentekevä kokemus. Osa vangeista haluaisi mennä retriittiin uudelleen myös vankilan ulkopuolella.

Retriitti sopisi tosi hyvin osaksi kuntoutustyötä. Mietin siellä ääneen ohjaajan kanssa päihderiippuvuutta. Ekat tunnit vapaudessa on kuin miinakenttä, ekat tunnit jo ratkaisee kuinka käy. Retriitissä on hyvä miettiä, miten toimii, kun tuomio loppuu, ettei lähde soitellen sotaan. Retriitti oli hyvä ja rauhallinen paikka mietiskelylle, muutoksen tekemiselle.

Ehdottomasti kaikille myös miehille. Ei saa ainakaan viedä pois naisilta.

Erinomaisesti, mahdollisuus pohdiskella asioita. Ohjaajina oli neutraalit ihmiset, kun tulee vankilan ulkopuolelta. Niiden kanssa voi keskustella. Itsensä kannalta voi pohdiskella kaikkia tapahtumia ja syitä miks joutunut tähän tilanteeseen.

Lopetin tupakanpolton. Oon nyt ollut puolitoista kuukautta polttamatta. — Ulkoilu on jatkunut, ennen retriittiä en käynyt ulkona. Oon ruvennut liikkumaan. — Oon viimeksi liikkunut jotain 14–15-vuotiaana. Oon huomannut muutoksia. Hapenottokyky on parantunut. Keuhkojen puhdistuminen vie varmaan kauan aikaa, oon polttanut yhdeksän vuotiaasta. — Erosin myös miehestä. Oon aina vaihtanut miehestä toiseen ja aina huonompaan. Nyt mulla on aikaa olla ystävien, lasten ja läheisten kanssa.

Ehdin jo aiemmin tuomion aikana iloita, että nyt saan hakea reseptillä lääkekannabista. Tajusin retriitissä, että muut keinot on löydettävä. Sain pysähtyä siellä: HEI IHAN OIKEESTI MITÄ MÄ OON KELANNU!

Eräs naisista kertoi, että oppi paljon muun muassa päätöksentekoa ja uusia tapoja lähestyä asioita. Hän oivalsi, että on hyvä pysähtyä eikä asia katoa, vaikka siihen ottaisi etäisyyttä ja miettisi päätöksentekoa hetken. Retriitissä hän oppi hyväksymään, että omat valinnat ovat ajaneet hänet vankilaan ja niiden kanssa pitää oppia elämään. Yksi retriittiin osallistunut totesi oppineensa katsomaan asioita eri kantilta ja olemaan kärsivällisempi.

6.7.2 Retriitin tulevaisuus

Ohjaajilta ja henkilökunnalta kyselyn lopussa sekä vangeilta haastatteluissa kysyttiin retriitin tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Kaikki kyselyihin ja haastatteluihin vastanneet kannattivat retriitin järjestämistä uudelleen ja henkilökunta ja ohjaajat ajattelivat sen soveltuvan myös miehille. Vangeistakin kaksi ilmaisi spontaanisti haastatteluissa, että retriitistä hyötyisivät myös miehet. Toiminnan tulevaisuus nähtiin valoisana ja sen toivottiin tulevan vakiintuneeksi osaksi valtakunnallista vankilatyötä sekä miehille että naisille. Retriittitoimintaa ja sen kehittämistä toivottiin jatkettavan ja rahoituksen sekä ohjaajien löytyvän. Yksi henkilökunnasta totesi, että toinen retriittijakso olisi hyvä järjestää mahdollisimman pian, kun pilotti on tuoreessa muistissa ja retriitistä puhutaan vankien keskuudessa. Toinen ohjaajista perusteli vastauksessaan, että asiaa tulee viedä eteenpäin rauhassa, mutta kiihruhtaen ja toiminta kannattaisi keskittää yhteen vankilaan. Toinen ohjaajista vastasi:

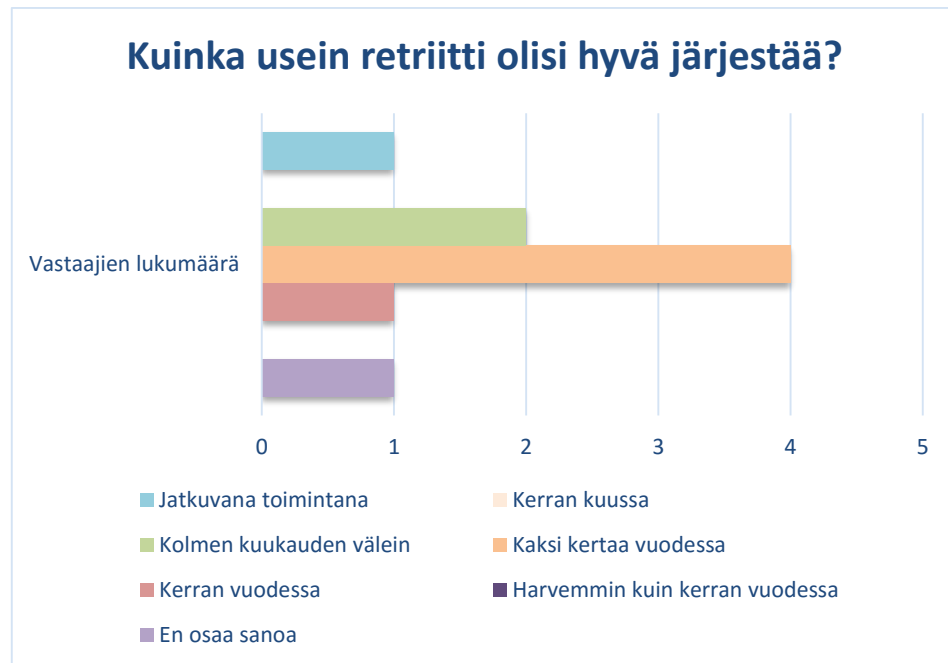
Toivon sydämestäni, että toimintaa lähdetään jatkamaan ja kehittämään. Rauhassa, sitoutuneesti ja moniammatillisesti, kirkon ja rikosseuraamuslaitoksen yhteisenä kutsuna ja tehtävänä.

Retriittityöryhmä koostui useista eri alojen ammattilaisista ja kyselyn viimeinen kohta koski sitä, millainen työnjako ja vastuunmalli retriitin järjestämisessä eri toimijoiden välillä olisi hyvä. Neljä kahdeksasta kysymykseen vastanneesta korosti retriitin ohjaajien ammattitaitoa. Kolme arvioi, että retriitin ohjaajien olisi hyvä tulla vankilan ulkopuolelta. Toinen ohjaajista korosti vankilan työntekijöiden vahvaa tukea ja totesi, että pilotoinnissa työnjako oli toimiva. Vankila vastasi valvonnasta ja vetäjät saivat keskittyä retriitin sisältöön. Vastaavankaltaista pohdintaa oli myös kahdella henkilökunnan edustajalla. Yhteistyö muiden vankiloiden kanssa nähtiin tärkeänä erityisesti tiedottamisen kannalta. Valtakunnallinen haku ja lyhytaikainen ulkopuolinen sijoitus nähtiin järkevimpänä tapana toteuttaa retriittiin haku ja retriittiin siirto.

Työryhmässä mukana olevien työntekijöiden motivaatiota ja yhteistyökykyä pidettiin yhdessä vastauksessa tärkeänä. Järkevänä nähtiin, jos vankilan puolelta olisi yksi retriittiin liittyvä vastuuhenkilö, tällainen voisi olla

muun muassa pastori tai diakoni. Kahdessa vastauksessa korostettiin sisäinen tiedottamisen merkitystä siitä mitä retriitti pitää sisällään. Asiaa perusteltiin sillä, että kun tietoa on riittävästi, vältetään negatiivisilta puheilta. Ohjaajista toinen toivoi, että retriitti olisi osa vankilan toimintaa, jolloin se vastaisi myös kustannuksista.

Kuvio 6. Kuinka usein retriitti olisi hyvä järjestää?

Henkilökunta ja ohjaajat arvioivat sitä kuinka usein retriitti olisi hyvä järjestää (kuvio 6). Tätä kysymystä ei esitetty vangeille. Kysymys oli suljettu ja siinä oli mahdollisuus valita yksi vaihtoehtoista. Yksi kyselyyn osallistuneista ei vastannut tähän kysymykseen. Kuusi vastanneista oli sitä mieltä, että retriitti tulisi järjestää vähintään kaksi kertaa vuodessa. Muut vastaukset hajautuivat. Eräs vastanneista arvioi, että retriitti voisi olla kerran vuodessa ja yhden vastauksen mukaan toiminta voisi olla jatkuvaa osastoitua toimintaa.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA

Koska ignatiaaninen retriitti on kokonaan uudenlainen toimintamuoto Suomen vankiloissa, tämä opinnäytetyö antaa uutta tietoa sekä retriittitoiminnan suunnittelusta että kokemuksista retriittiin osallistuneiden vankien, retriitin ohjaajien ja vankilan henkilökunnan näkökulmasta. Opinnäytetyö antaa vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja kuvaa Hämeenlinnan vankilan retriittipilotoinnin prosessia. Tässä opinnäytetyössä esiin nousseet tutkimustulokset vahvistavat Ruotsin Kumlan vankilaluostaritoiminnasta tehdyn tutkimuksen tuloksia ja tukevat käyttämäämme taustateoriaa hiljaisuudesta, retriitistä ja vankilan kuntoutustyöstä. Opinnäytetyö vahvistaa myös Kirkkohallituksen Uskonnon harjoittaminen vankilassa -tutkimuksen tuloksia muun muassa siltä osin, että vankilassa on tarve sielunhoidolle ja oman elämän pohdinnan ohjaukselle.

Tässä luvussa arvioimme valittujen tutkimusmenetelmien sopivuutta aineiston keräämisessä ja kerrotaan kehittämis ehdotuksia. Lopussa on pohdintaosio, jossa käsitellään opinnäytetyön prosessia.

7.1 Tutkimusmenetelmien arviointia

Valitut tutkimusmenetelmät tuottivat vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kysely antoi mahdollisuuden selvittää laajemmin henkilökunnan ja ohjaajien mielipiteitä mahdollistaen vastausten vertailtavuuden. Juuri vertailtavuus oli syy miksi päädyttiin ohjaajien kohdalla kyselyyn, vaikka prosessin aikana pohdittiin vaihtoehtoisesti ohjaajien haastattelua. Vankien kohdalla puolestaan haastatteluiden avulla päästiin syvemmälle ja saatiin siten arvokasta tietoa heidän kokemuksistaan.

Menetelmät, joita käytettiin selvittäessä odotuksia, tuottivat monipuolisesti eri näkökulmia ja ne soveltuivat hyvin kyseiseen hetkeen. Havaittiin, että vangit rohkaistuivat luovuuteen, vaikka se aluksi koettiin erilaisena, vieraana ja ehkä vaikeanakin. Luova toiminta tuki myös ryhmäytymistä ja toisiin tutustumista turvallisella tavalla.

Sen lisäksi, että vangeilta kerättiin odotuksia, haluttiin heidät tavata ennen haastattelutilannetta. Ajateltiin, että haastattelutilanne olisi tulevaisuudessa luontevampi, kun haastattelijat ja vangit olisivat jo tuttuja toisilleen. Osana opinnäytetyötä haluttiin myös jollain tavalla hyödyntää ohjaustoiminnan osaamista. Aineiston keruu taidelähtöisen ohjaustuokion avulla sopi hyvin tähän tarkoitukseen.

Kyselyistä tuli suhteessa hyvin pitkiä. Pitkän kyselyn haittana on, että vastaajalla kuluu siihen enemmän aikaa, joka saattaa heikentää työelämässä olla tekijä, jonka vuoksi kyselyyn jätetään vastaamatta. Kiireen lisäksi toinen tekijä, miksi kyselyyn ei mahdollisesti vastattu saattoi olla, ettei sitä koettu tärkeäksi tai itseä koskeväksi. Asia myös saattoi olla kaukainen tai sitä oli vaikea kommentoida, jos ei ollut jollain tavalla mukana prosessissa. Haluttiin kuitenkin ottaa mukaan kaikki osa-alueet, joita palavereissa oli pohdittu ja saada tietoa kehittämis ehdotuksista sekä kokemuksista.

Osa vastaajista toi esiin, ettei osannut kertoa mielipidettään joihinkin kysymyksiin, koska ei ollut mukana suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Tästä syystä kaikki kysymykset eivät olleet relevantteja kaikille, joille kysely lähetettiin. Tällainen oli esimerkiksi kädentaitokysymys. Jälkeenpäin pohdittiin olisiko kyselyissä pitänyt olla vielä kolmas versio muille yhteistyötahoille kuin heille, jotka olivat tiiviisti mukana suunnittelu ja toteutusprosessissa. Tätä ei kuitenkaan voitu huomioida kyselyä tehdessä, sillä vasta tutkimuksen edetessä ilmeni, että kysely lähettäisiin myös prosessin ulkopuolisille tahoille. Päätös laajentaa vastaajakuntaa oli kuitenkin hyvä, sillä vastausten kautta saatiin arvokkaita näkökulmia toiminnan kehittämiseen.

Olemassa olevien ennakko-oletusten takia joitakin asioita ei selvitetty kyselyssä tai haastattelussa lainkaan. Tällainen oletus oli esimerkiksi se, että retriitin oletettiin soveltuvan automaattisesti naisille kokemuksen jälkeen. Kyselyssä kysyttiin ainoastaan sopisiko retriitti miehille.

Kuten ensimmäisessä kappaleessa kerrottiin, haastattelu oli hyvä valinta selvittää vankien kokemuksia. Haastatteluita ei ollut tällä kertaa mahdollista nauhoittaa, joten vastaukset kirjattiin haastattelutilanteessa ylös. Tämän tavan haasteena on se, että jotain oleellista voi jäädä kuulematta eikä tilanteeseen enää voida palata nauhoituksen tai litteroinnin avulla.

7.2 Tutkimuksen eettisyyden, luotettavuuden ja toistettavuuden arviointia

Tutkimuksen eettisyyttä arvioitaessa voidaan todeta, että se on toteutunut. Kaikkien osapuolten osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja vankeilta pyydettiin yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta. Tutkimusaineistoa on säilytetty siten, etteivät ne ole joutuneet ulkopuolisten käsiin. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu eivät ole aiheuttaneet kohutuotonta haittaa vankilan muulle toiminnalle. Tutkimustulokset on esitetty niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto hävitetään yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on huomioitu sen eri vaiheissa. Kyselylomakkeessa luotettavuutta lisättiin selkeillä kysymyksillä sekä esittämällä molemmissa kyselyissä sekä haastatteluissa osittain samoja kysymyksiä. Se lisäsi myös tulosten vertailtavuutta eri vastausryhmien välillä. Retriittipilotoinnin ainutlaatuisuuden vuoksi tutkimuksen luotettavuutta on vaikea todeta toistettavuuden kautta. Raportissa on kirjattu tarkasti retriitin ja tutkimuksen ydinasiat. Tutkimuksen tuloksia avattiin mahdollisimman läpinäkyvästi ilman, että tutkijoiden omat ajattelumallit heijastuvat tuloksiin.

7.3 Kehittämisehdotukset

Osassa kysymyksistä pohdittiin suoraan mitä retriitissä tulevaisuudessa tulisi kehittää. Osa kehitettävistä aiheista on tullut muiden kysymysten sisältä, ikään kuin vastauksen sivutuotteena. Tässä kappaleessa on yhteen koottuna niitä asioita, joita jatkossa toivottaisiin huomioitavan. Tekstin välissä on myös omaa pohdintaa ja kommentteja aiheeseen liittyen.

Kuten luvuista 6.1–6.7.2 ilmenee, retriittiin oltiin kokonaisvaltaisesti tyytyväisiä. Laadun varmistamiseksi on kuitenkin tärkeää kehittää toimintaa vastaamaan tarpeita. Useissa vastauksissa tuotiin esille jälkihoidon merkittävyyttä. Kaikki vangit eivät olleet saaneet riittävää jatkohoitoa eikä sen tarjoaminen ollut systemaattista. Pohdittiin, että olisi tärkeää, jos jatkohoitoon luotaisiin selkeä malli, jossa vanki tietäisi jo retriitistä poistuessaan missä ja kenen kanssa hän voi jatkaa alkanutta matkaansa. Olisi hyvä, että tietty henkilö tapaisi vangin jonkun ajan kuluttua retriitin päättymisestä, huolimatta siitä, ettei hän välttämättä heti kokisi tarvetta keskustelulle. Näin varmistettaisiin, onko kaikki retriitin jälkeen mennyt hyvin ja välittämisen ilmapiiiri saisi jatkoa.

Retriitin tiloihin oltiin yleisesti tyytyväisiä. Esiin nousi kuitenkin toive luoda vielä viihtyisämpi ympäristö, joka tukisi retriitin matkaa. Pihan merkitys korostui, siksi voitaisiin miettiä Green Care -ajattelun hyödyntämistä

osana retriittiä. Toivottiin huomioitavan luonnon vaikutusta hyvinvointiin ja sen puhuttelevuutta ihmiselle.

Retriitin myönteinen kokemus herätti vangeissa selkeän toiveen, että retriitistä olisi tarjolla pidempi versio. Aiheeseen on hyvä palata, kun retriitti on saanut vakiintuneen toimintamuodon ja kokemuksista saadaan enemmän tietoa. Pidempien retriittijaksojen puolesta puhuu myös Kumlan vankilan historia 30 päivän retriiteistä. Pilotoinnin kohdalla pidempi retriittijakso olisi saattanut kuitenkin karsia osastolle hakijoita.

Niin pitkän kuin lyhyenkin retriitin onnistumisen kannalta oleellista on riittävä tieto. Tutkimuksessa toivottiin laajempaa sisällöstä tiedottamista. Aiemmin tuloksia koskevan kappaleen suunnittelu osiossa ehdotettiin esitteen tekemistä vankilaretriitistä. Tällaisen esitteen tekeminen palvelisi laajasti eri toimijoita, jotka tapaavat retriitistä kiinnostuneita sekä sen läpikäyneitä vankeja. Vangeilla ja henkilökunnalla voisi olla omat esitteensä. Esite voisi olla apuna myös valvonnan henkilökunnan valmentamisessa, johon toivottiin jatkossa kiinnitettävän enemmän huomioita. Esitteen teossa voisi hyödyntää koko moniammatillista työryhmää, jotta siitä saataisiin kattava ja tarpeisiin vastaava.

Riippumatta siitä missä vankilassa vanki rangaistustaan suorittaa, olisi ensisijaista tavoittaa retriitistä kiinnostuneet ympäri Suomen. Tällöin osallistumisen mahdollisuus olisi tasavertaista. Ratkaisu tähän on vastauksissa esiintynyt tarve saada riittävästi aikaa rekrytoinnille ja mainonnalle. Yhteistyö eri vankiloiden kanssa on erityisen tärkeää ja siinä tiedon jakamisen merkitys korostuu.

Monikulttuurisuus puhutti paljon. Siihen liittyen käytiin keskusteluja suunnitteluvaiheesta aina retriitin kokemuksiin. Pohdittiin, miten eri kulttuuritaustat vaikuttaisivat retriitin eri osa-alueisiin. Vaikka kokemus oli myönteinen ja rikastuttava tulee jatkossa pohtia kaksikielisyyden kuormitusta erityisesti ohjaajan näkökulmasta. Kaksikielisyys tulee myös huomioida esitteitä tehdessä.

7.4 Pohdinta

Retriitti oli vangeille kokonaisvaltaisen muutoksen alullepanija tai jonkinlainen herättelijä. Naiset pysähtyivät oman elämän äärelle ja oivalsivat siitä monia asioita. Retriitti oli muutokseen motivoiva ja sitä vahvistava. Työmuoto arvioitiin tehokkaaksi, lyhyellä saatiin paljon aikaan. Retriittikokemus oli osallistuneille naisille syvä ja se heijastui voimakkaasti vielä kahden kuukauden päästä haastattelutilanteessa, jossa naiset sädehtivät ja vaikuttivat onnellisilta retriittiä muistellessaan.

Retriitin kuntouttavaa vaikutusta pitkällä aikavälillä ei Suomessa ole vielä tutkittu. Vaikutusten arviointi vaatii pitkäkestoista tutkimusta ja laajempaa tutkimusaineistoa eikä saatuja tutkimustuloksia voida siksi yleistää. Niitä voidaan kuitenkin pitää suuntaa-antavina. Tulevaisuudessa suositeltaisiin aiheeseen liittyvää jatkotutkimusta.

Huomioiden naisvankien moniongelmaisuuksien ja laaja-alaisen traumatisoitumisen viikon mittainen retriitti tuskin kuntouttaa kuin taikaiskusta. Kuntoutuksessa tulee huomioida pitkäkestoinen tuki ja vahvistaa alkanutta muutostilaa hyväksyen mahdolliset takapakit. Ongelmat ovat usein kasaantuneet pitkän ajan kuluessa, joten myös niiden käsitteleminen vie aikaa. Tulee muistaa, että ihmisellä on muutokseen vain rajallinen määrä voimavaroja ja harvoin kaikkea voi muuttaa kerralla. Pilotti kuitenkin vahvasti uskoi siihen, että retriitillä on kaikki mahdollisuudet oman elämän äärelle pysähtymiseen ja muutoksen käynnistämiseen. Hyvän jatkohoidon varmistaminen vahvistaa muutoksen ja sen vaikutusten pysyvyyttä.

Jatkossa voidaan pohtia, olisiko hyvä, että samat vangit pääsisivät halutessaan retriittiin uudelleen. Se voisi syventää alkanutta matkaa itseen. Samalla se herättää kuitenkin kysymyksen, onko järkevintä tukea samaa vankia uudelleen vai antaa uudelle tulijalle mahdollisuus.

Myönteisen kokemuksen pohjalta on lähdetty suunnittelemaan kahta uutta retriittiä, jotka toteutuvat alkukesästä ja alkusyksystä 2016. Uusien retriittien suunnittelussa on hyödynnetty tutkimuksesta saatua tietoa, sillä vankilan työntekijöiden ja opinnäytetyöntekijöiden välillä käytiin jatkuvaa dialogia opinnäytetyöprosessin aikana. Tutkimuksen alustavia tuloksia esiteltiin syyskuussa 2015 Tampere-talolla Fefi-konferenssissa (Finding Education for Female Inmates) ja lokakuussa Hämeenlinnan vankilassa.

Retriitin kokonaisprosessia pidettiin onnistuneena ja käytäntöjä pääosin toimivina. Saadut tulokset vahvistivat luotujen käytäntöjen olevan hyviä ja osallistujien kokemukset toimivat pohjana uusien retriittien suunnittelulle. Tulosten ansiosta tuli esiin niitä kohtia, joita tulee kehittää entistä toimivamman retriitin saavuttamiseksi. Mielenkiintoista on nähdä, millaiseksi retriitin tulevaisuus muotoutuu ja tullaanko esimerkiksi uuden naisvankilan suunnittelussa huomioimaan retriittiin soveltuvat tilat. Tällöin retriitissä voitaisiin huomioida kokonaisvaltaisesti ihmisen tarpeet ja ympäristön merkitys sekä luonnon voimauttava vaikutus.

7.5 Lopuksi

Opinnäytetyö on ollut pitkä ja opettavainen matka. Koko prosessi on vienyt yhteensä puolitoista vuotta ja sen aikana olemme oppineet paljon muun muassa uuden toiminnan kehittämisestä, tutkimuksen tekemisestä, teorian ja käytännön yhdistämisestä, moniammatillisesta työstä ja yleensä työelämästä. Saimme arvokasta ohjauskokemusta aineistoa kerätessä. Oli hienoa tuoda ohjaustoiminnan näkökulmaa retriitin pilotointiin ja soveltaa ammatillista osaamista tutkimuksen tekemisessä. Tutkimuksen aikana ymmärrys luovien menetelmien mahdollisuuksiin kasvoi ja sen myötä ammatti-identiteettimme vahvistui.

Olemme molemmat olleet alusta saakka erittäin kiitollisia antoisasta opinnäytetyönaiheesta, jonka kiinnostavuus on pitänyt meidät mukana koko tämän ajan. Koimme olevamme ainutlaatuisen asian äärellä ja osana upeaa kokonaisuutta. Erityisen paljon meille antoi vankien haastattelut, jossa

saimme kohdata heidät henkilökohtaisesti. Haastatteluissa saimme silminnähdessä aistia, miten retriitti oli heitä kosketanut ja kuinka arvokkaana asiana vangit pitivät sitä, että saivat osallistua pilottiin. Retriitin vaikuttavuutta ja merkitystä itse vankien kokemana kuvaa seuraava lainaus erään vangin haastattelussa antamasta vastauksesta.

Koko retriittiohjelma on asia, jota ei voi koko maailman rahalla ostaa. Vasta kun on itse käynyt läpi polun, ymmärtää sen todellisen arvon.

LÄHTEET

Aulio, H., Girand, L. & Laine, R. 2008. Katsaus kuvataideterapian taustateorioihin, Teoksessa Girand, L., Ihanus, J., Laine, R. & Ropponen, M. (toim.) Suhteessa kuvaan – kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. Espoo: Redfina Oy, 45–67.

Christiansson, R. 2012 Ignatiansk retreat som kriminalvård. En kvalitativ studie om fångars personliga utveckling. Mittuniversitetet Östersund. Institutionen för samhällsvetenskap.

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Blomster, P., Linderborg, H., Muiluvuori, M-L & Tyni, S. 2014. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja sarja . Helsinki: Rikosseuraamuslaitos, pdf-tiedosto. Viitattu 31.7.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/2L62dq7TN/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2014_net.pdf

Elo-Valente, M. 2015. Hiljaisuuden puutarhat. Hiljaisuuden ja hiljentymisen merkitys hyvinvoinnin lähteenä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Maise-masuunnittelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Juva: PS-kustannus.

Hanhirova, M., Aalto, K. 2009. Ihmisen hengelliset tarpeet. Teoksessa Aalto, K. & Góthoni, R. (toim.) Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja, 9–24.

Harju, V. 2011. Ovi-korttisarja. <http://www.ovikortit.com/>

Hiljaisuuden Ystävät ry (Hys). 2016. Hiljaisuuden Ystävät ry. Viitattu 12.2.2016. <http://www.hiljaisuudenystavat.fi/hiljaisuuden-ystavat-ry/>

Hattula, M. & Svesson, K. 2009. Sanojen sylissä. Iloa ja itsetuntemusta kirjoittamalla. Helsinki: Maahenki Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uud. p. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, T. 2015. Hiljaisuus on suomalaisille kauneinta musiikkia. Yle. Viitattu 25.11.2015. http://yle.fi/uutiset/hiljaisuus_on_suomalaiselle_kauneinta_musiikkia/7840144

Hämeenlinnan vankila. n.d. Portti vapauteen. Viitattu 10.4.2016 http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/tapaajan_opas/hameenlinnan_vankila

Hämeenlinnan uusi naisvankila esittelyssä. 2016. Ajankohtaista. Portti vapauteen. Viitattu 20.4.2016. http://porttivapauteen.fi/vapautuvat/ajankohtaista/3324/hameenlinnan_uusi_naisvankila_esittelyssa

Hämeenlinnan vankila. 2016. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 27.10.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvankila.html>

Häyrynen, S. & Kotila, H. 2003. Retriitti - Tie hiljaisuuteen. Helsinki: Edita.

Häyrynen, S. & Rissanen, P. 1990. Elävä hiljaisuus. Helsinki: Kirjapaja.

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Joukamaa, M. 2010. Vangeilla runsaasti ruumiillisia sairauksia ja mielen-terveyden häiriöitä. Rikosseuraamuslaitos tiedotearkisto 16.6.2010. Viitattu 4.8.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetja-uutiset/2010/06/vangeillarunsaastiruumiillisia-sairauksia-ja-mielen-terveyden-hairioita.html>

Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 10.12.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>

Krause, K. & Salo, S. 1993. Teoreettinen hoitotyö. Tampere: Kirjayhtymä.

Känkänen, P. 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tampere: Suomen Yliopisto paino.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Tampere: Vastapaino.

Lehtiö, P. n.d. Ignatiaaninen retriitti. Helsingin seurakunnat. Viitattu 12.1.2016. <http://uusi.helsinginseurakunnat.fi/yhteinentoiminta/yhteinen-seurakuntatyo/aikuiset/retriitit/ignatiaaninenretriitti.html>

Leponiemi, T. 2016. Hämeenlinnan uusi naisvankila vie parjatut paljusellit ja tuo digitekniikkaa. YLE uutiset. Julkaistu 9.4.2016. Viitattu 10.4.2016. http://yle.fi/uutiset/hameenlinnan_uusi_naisvankila_vie_parjatut_paljusellit_ja_tuo_digitekniikkaa

Mantere, M-H. 2007. Taiteen ja terapian yhteinen kuva. Taide on sielun ruokaa. Ilman ruokaa sielu näivettyy. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim sekä Mimmu Rankanen, Hanna Hentinen & Meri-Helga Mantere, 11–19.

Mases, P. 2006. Näin avautuu hiljaisuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uud. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikä on retriitti? 2013. Hiljaisuuden Ystävät ry. Viitattu 12.11.2015. <http://www.hiljaisuudenystavat.fi/retriitit/mika-on-retriitti>

Mustonen, K. 2015. Hämeenlinnaan nousee huippumoderni vankila, jonka suunnittelevat osin vangit itse. YLE uutiset. Julkaistu 17.2.2015. Viitattu 27.10.2015. http://yle.fi/uutiset/hameenlinnaan_nousee_huippumoderni_vankila_jonka_suunnittelevat_osin_vangit_itse

Muistelu mielen voimavarana ja identiteettityönä. n.d. Mielenterveys. Hyvinvointi. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 16.4.2016. <http://mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/muistelu-mielen-voimavarana-ja-identiteettityona>

Muistitieto ja muistelu. N.d. Historian ja etnologian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.4.2016. <http://www.jyu.fi/hum/laitokset/hie/jatko-opiskelu-hela-vanha/jatkot/jargon/aihealueet/kohteet/muisti>

Myllylä, J. 2007. Hiljaisuuden kokemusten merkitys arjen muutoshaasteissa. Kuntoutusportti. Viitattu 25.11.2015. http://www.kuntoutusportti.fi/data/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2007/hiljaisuuden.pdf

Mölsä, A., Krogerus-Therman, I., Raatikainen, R. & Tolvanen, S. 1985. Hoitotyön (nursing) ammattisanasto. Vårdterminologi. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy:n kirjapaino.

Naiset näkyviksi. Työryhmän mietintö 3/2008. Rikosseuraamusvirasto, pdf-tiedosto. Viitattu 4.8.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt9MvIM/3_2008_Naiset_nakyviksi.pdf

Ojanen, M. 2014. Positiivinen psykologia. 2. uud.p. Helsinki: Edita.

Puheen aamu, radio-ohjelma 18.12.2015. ”Vankilasta vapautuminen tuntuu kuin hyppäisi laskuvarjolla pimeyteen.” Yle Areena Radio. Toimittaja: Juuso Pekkinen. Viitattu 20.1.2016. <http://areena.yle.fi/1-3201300>

Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2015. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2015. Rikosseuraamuslaitos, 2.6.2015, pdf-tiedosto. Viitattu 29.7.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/aOA7eEK75/2015-03_Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2015.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. N.d. KvaliMOTV. Sisällönanalyysi. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 26.5.2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Staken, R. 1995. The Art of Case Study Research. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Helsinki University Press, 10.

Sundholm, U. 2015. Ruotsin mallin esittely. Tutustumisvierailu Kumlan vankilassa kesällä 2015. Retriitin suunnittelu- ja kehittämiskokous. Hämeenlinnan vankila. 5.10.2015. Hämeenlinnan vankila. Kokouksen muistutettiinpanot ja jaettu moniste.

Tapahtumat. Puhdistava kevät retriitti. 2016. Sun Ahonlaita. Viitattu 16.4.2016 <http://sunahonlaita.fi/tapahtumat/puhdistava-kevat-retriitti-23-4-2016/>

Taruvuori, K. 2010. Arvoja ja elämänhallintaa vankilassa. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 59.

Teemoittelu. Kajaanin ammattikorkeakoulu N.d. Viitattu 26.5.2015. <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiLaadullTeemoittelu.aspx>

Tyni, S. 2015. Vankilakierteeseen päädytään luultua harvemmin. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 26.5.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/text/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2015/04/vankilakierteeseen-paadytaanluultuaharvemmin.html>

Uskonnon harjoittaminen vankiloissa. Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä Työryhmän raportti 30.4.2015 Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28. Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus, pdf-tiedosto. Viitattu 4.8.2015. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8D2C787C7761FFAFC2257E5A002EDE21/\\$FILE/Uskonnonharjoittaminen%20vankiloissa.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8D2C787C7761FFAFC2257E5A002EDE21/$FILE/Uskonnonharjoittaminen%20vankiloissa.pdf)

Vaasan vankilan kristillisen päihdekuntoutusosaston ohjelma. Päihdeohjelmat. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 3.2.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-paihdeyto/paihdeohjelmat.html>

Valopaasi, M. 1996. Uskonnonollisuus hoitotyön arjessa. Näkökulmia hengelliseen hyvinvointiin ja pahoinvointiin. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vankeuslaki 10.4.2015. Viitattu 27.10.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vankeuslaki#L4>

Vankilat. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 20.1.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>

Wikström, O. 2002. Häikäisevä pimeys - Näkökulmia hengelliseen ohjaukseen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

YLE Savo, radio-ohjelma 17.2.2016. ”Kristillinen kuntoutus auttaa vankeja.” Yle Areena Radio. Toimittaja: Heidi Törnroos. Viitattu 2.3.2016. <http://areena.yle.fi/1-3315482>

YLE TV2, TV-ohjelma 28.4.2015. A2-ilta. Tuomio-ilta. YLE Ajankohtais-toimitus. Viitattu 15.5.2015. <http://areena.yle.fi/1-2449145>

TUTKIMUSLUPA VANGEILTA

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

29.5.2015

TUTKIMUSLUPA AINEISTON KERÄÄMISEKSI

Minuun saa ottaa yhteyttä retriittiin liittyvien odotusten ja kokemusten keräämiseksi. Annan luvan haastatella, havainnoida ja kuvata töitäni sekä lähettää kyselylomakkeen aineistonkeruupäivinä touko-elokuun aikana.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujan henkilöllisyys pysyy salassa.

Tutkimusaineisto hävitetään raportoinnin päätyttyä.

Tutkimuksen yhteyshenkilönä toimii Helena Käkelä. Jos sinulle tulee kysyttävää ota yhteyttä Helenaan.

____ / ____ 20____   _____
Paikka   Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus ja
nimenselvennys

Ystävällisin terveisin

Heini Mankinen, ohjaustoiminnan koulutusohjelma, HAMK

Jenni Iso-Pietilä, ohjaustoiminnan koulutusohjelma, HAMK

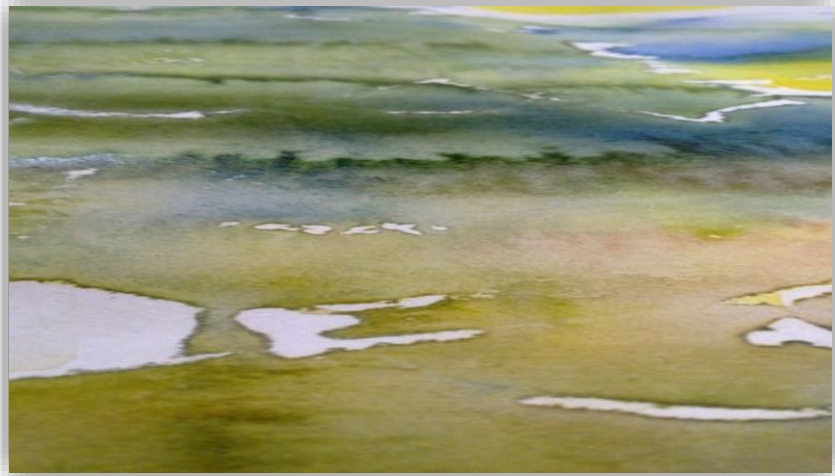
OHJAUSSUUNNITELMA

Opiskelija: Heini
Mankinen ja Jenni
Iso-Pietilä

Paikka: Pikku-Pa-
rolantie 7, 13100
Hämeenlinna

Aika: 29.5.2015,
klo 13-16

Aihe: Naisvankien
ignatiaaniseen ret-
riittiin liittyvien
odotusten kerää-
minen kuvan ja sanan
kautta

1. Suunnittelun lähtökohdat

Kohderyhmän ominaispiirteet ja niiden huomiointi

Naisvankeja on ryhmässä kuusi. Emme tiedä ennakkoon heidän iästään tai taustastaan. On myös mahdollista, että vankijoukossa vallitsee statusasetelma, joka saattaa rajata joidenkin osallistumista. Lisäksi joukossa voi olla englanninkielellä kommunikoivia osallistujia.

Meillä ei ole myöskään käsitystä miten paljon naiset ovat kuvallisesti tai sanallisesti työskennelleet. Olemme tästä syystä valinneet menetelmän, jossa ei tarvitse osata maalata tai kirjoittaa jäsenneltyä ja arvioitavaa tekstiä.

Naiset ovat saapuneet aamupäivän aikana osastolle ja ovat ehkä hiukan ehtineet tutustua toisiinsa, mutta oletamme naisten olevan vieraita toisilleen. Ohjauksen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiri ja rohkaista naisia osallistumaan. Ohjeiden tulee olla selkeitä ja yksinkertaisia, jotta ne ovat helposti käännettävissä englanniksi ja ymmärrettävissä.

■ Oppimiskäsitys suunnittelun taustalla

Humanistinen / kokemuksellinen oppiminen.

Kokemuksellinen oppiminen pohjautuu humanistiseen psykologiaan, jossa oppiminen perustuu oppijan kokemuksiin ja itsereflektioon. ”Tavoitteena on itsensä toteuttaminen ja minän kasvu.” Reflektiivisyydessä ihminen tutkii kokemuksiaan, ajattelee ja arvioi tekemäänsä tavoitteenaan uuden ymmärtämisen taso. Tähän oppimistapaan liittyy myös motivaatio, vapaa tahto ja vastuu. Prosessissa voidaan hyödyntää monipuolisesti eri aistikanavia, tunteita, elämyksiä ja mielikuvia. Keskeistä on tukea persoonallista ja sosiaalista kasvua.

<http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/humanistinen-kokemuksellinen-oppiminen/>

■ Asiakkaiden ilmaisemat tarpeet

Naiset eivät ole osallistuneet toiminnan suunnitteluun eikä heidän tarpeitaan tai toiveitaan ole ollut mahdollista selvittää etukäteen.

2. Tavoitteet

■ Ryhmän kannalta

- Auttaa naisia vielä pohtimaan itsekseen miksi tuli retriittiin ja mitä siltä odottaa.
- Tarjota ryhmän jäsenille yksi tapa työstää viikon aikana omia ajatuksia. Toiminta saattaa myös virittää ja rohkaista kohti luovuutta ja erilaisia tapoja käsitellä viikon aikana pintaan nousevia asioita.
- Itse työskentelyohjaa olemaan ja tekemään yhdessä, mutta hiljaisuudessa.

- Ohjaajan omat oppimis- ja kehitystavoitteet:
  - Tavoitteena on saada kerättyä menetelmän avulla naisten odotuksia retriitistä.
  - Arvioida tämän menetelmän soveltuvuutta aineistonkeruumenetelmänä.
  - Arvioida miten toiminta sopi tähän ryhmään.

3. Materiaalit ja työvälineet

- A2 papereita, väh. 180 g
- Kynttilöitä, joista saa hyvän otteen
- Vesiliukoisia pigmenttivärejä (kadmiumin ja sitruunan keltainen, kadmiumin ja karmiinin punainen, koboltin ja ultramariinin sininen, mikäli mahdollista)
- Kertakäyttöisiä muovimukeja, joihin värit laimennetaan n.40kpl
- Muovikulhoja, joihin voi laittaa vettä 8 kpl
- Sieniä, joilla paperi kastellaan
- Talous/ käsipaperia
- Alustat ulos, jokaiselle oma (jos hyvä sää voitaisiin olla ulkona)
- Alustat maalaukselle (mikäli ollaan ulkona)
- Kyniä
- Papereita kirjoittamista varten, valkoinen monistepaperi käy n.20kpl
- Sakset ohjaajien käyttöön, joilla voidaan leikata lappuja yksittäisiä sanoja varten
- CD-soitin
- Pöytiä, ja tuoleja tilavasti, jotta jokaisella on oma rauha tehdä

4. Ohjaustilan järjestely

Tila: Joko ulkona sään salliessa tai sisällä pöytien ääressä

Ensimmäinen suunnitelma on tarkoitettu ulkototeutukseen ja toinen sisällä järjestettävään ohjaukseen

1. Ulko-ohjaus
  - Ulkona on mattoja ringissä.
  - Jokaiselle on varattu kynttilä, maalausalue, paperi, laimennetut värit, vesikiippo, seini ja talouspaperi valmiiksi omalle paikalle ringin ulkopuolelle.
  - Kynät, leikatut paperiniput ja A4 paperi on varattu valmiiksi sivuun helposti saataville.
  - CD-soitin ja musiikki on valmiina.
2. Sisätilaohjaus
  - Tilaan järjestetään tuolit ringiin.
  - Tilassa on kuusi pöytää (tarvittaessa kolme riittää ja kaksi tekijää voi olla vierokkain, kunhan heillä on tilaa ympärillään.)
  - Vaihtoehtoisesti jos pöytiä ei ole riittävästi voidaan työskennellä lattialla eri puolilla huonetta.
  - Tilassa olisi kuitenkin hyvä olla ainakin yksi pöytä, jos joku ei pysty työskentelemään lattialla.

- Jokaiselle on varattu kynttilä, maalauslusta, paperi, laimennetut värit, vesikiippo, sieni ja talouspaperi valmiiksi omalle paikalle ringin ulkopuolelle.
- Kynät, leikatut paperiniput ja A4 paperi on varattu valmiiksi sivuun helposti saataville.
- CD-soitin ja musiikki ovat valmiina.

5. Motivointi

- Etukäteismotivointi

Naisille kerrotaan, että iltapäivästä on tulossa opiskelijoita toteuttamaan heille ohjauksen.

- Alkumotivointi

Tapahtuu ringissä ollessa, kun kerromme keitä olemme ja miksi olemme täällä.

Kerromme tutkimuksesta ja mahdollisuudesta osallistua siihen. Täytetään lupalaput.

Naiset valitsevat ovikorteista kaksi korttia

1. Mikä ovi kertoo sinusta?/ Mikä kortti kuvastaa sinua?
2. Minkä oven takana retriitti on? / Millainen ovi retriitillä on?

Jokainen näyttää valitsemansa kuvat ja saa halutessaan kertoa niistä jotain sekä kertoa nimensä.

Alkumotivoinnin aikana ohjeistamme työn alun vaiheet ja näytämme ne konkreettisesti.

- Loppumotivointi

Tapahtuu ringissä. Naiset voivat sanallisesti jakaa ajatuksiaan siitä, miltä tuntui tehdä. Tilanteen mukaan, joko kysymme odotuksia niin, että naiset voivat niitä avoimesti kaikkien kuullen kertoa itse ja lukea omat tekstinsä tai vaihtoehtoisesti ohjaaja lukee kirjoitetut tekstit ryhmälle anonyymisti. Jakaminen on vapaaehtoista.

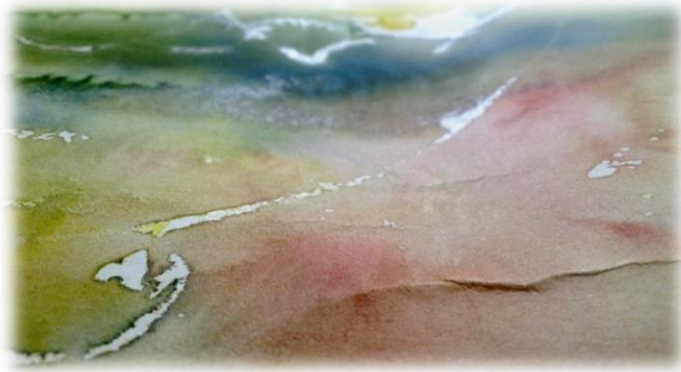
6. Ohjauksen kulku ja ajankäytön suunnitelma

Tilanteen aloitus

- Ollaan ringissä joko ulkona patjoilla tai sisällä tuoleilla.
- Esittelemme itsemme ja kerromme miksi olemme täällä. Tutkimuksesta kertominen ja tutkimuslupalomakkeiden täyttö. Kerromme myös mitä aiomme heidän kanssaan tehdä.
- Tässä vaiheessa käydään läpi ovikortit.

- Seuraavaksi ohjeistamme maalauksen tekemisen vaiheittain. Jenni
- Jokaiselle on järjestetty tilaan oma paikka, jossa voi kohta työskennellä. Paikan voi valita vapaasti.
  - Aiheena seuraavassa työssä on retriittiin liittyvät odotukset.
  - Tunteitaan, mielikuviaan, odotuksiaan voi kuvastaa värein ja muodoin. Maalauksen ei tarvitse olla esittävää taidetta. Työhön saattaa tulla myös sellaisia kuvoita tai värien sekoittumista, mitä ei ole voinut ennakoida. Ei ole oikeaa tai väärää tapaa tehdä. Se miten tekee on juuri hyvä.
  - Työskentely tapahtuu hiljaisuudessa
  - 1. Paperi
    2. Kynttilä, ensin ilmaan silmät kiinni, sitten paperille viivaa piirtäen. Kynttilästä saa ohutta ja paksumaa viivaa, kun kallistaa sen kulmaa. Kynttilä hylkii väriä ja viiva tulee värin alta näkyviin.
    3. Paperin kastelu sienellä.
    4. Värien tiputtaminen paperille. Kupeissa on kylmiä ja lämpimiä sävyjä.
    5. Paperin kallistelu.
    6. Märemmällä paperilla värit sekoittuvat voimakkaammin kuivemmalle tulee erilaista pintaa.
    7. Paperia voi välillä kastella lisää tai siitä voi poistaa väriä tai vettä sienellä tai käsipaperilla. Myös sormia saa käyttää värin levitykseen ja muitakin haluttomia tapoja, sientä ym.
    8. Väreistä muistutetaan, että jos punainen, sininen ja keltainen sekoittuu tulee ruskea. Niiden yhtä aikaista sekoittumista tulee varoa mikäli ei halua työhönsä ruskeaa.
    9. Aikaa on varattu hyvin. Työskennellä voi rauhassa. Kerromme kymmenen ja viisi minuuttia ennen työskentelyn päättymistä paljonko aikaa on jäljellä, jolloin on aikaa päättää työ rauhassa.
    10. Mikäli tulee aiemmin valmiiksi voi katsella työtään ja odottaa rauhassa paikallaan.
    11. Taustalla soi musiikki.
- Aikaa koko aloitukselle on varattu noin 20-30 min.

Työn /toiminnan ohjaaminen vaiheittain

- Alkumotivoinnin jälkeen naiset voivat vapaasti valita valmiiksi järjestyistä paikoista yhden ja asettuvat sen ääreen. Tämän jälkeen he voivat aloittaa omassa tahdissa äsken annetun ohjeistuksen mukaan työskentelyn.
- Aikaa tälle vaiheelle on varattu noin 15-25 min.
- Naisten saatua maalaus päätökseen ohjeistetaan seuraava vaihe:
  1. Työtään voi käänellä varovasti ja tarkkailla sitä eri puolilta. Kun tuntuu, että joku sivu tuntuu hyvältä työ jätetään siten eteensä.
  2. Seuraavaksi annetaan paperilaput ja kynät.
  3. Työtä katsellaan ja kirjoitetaan jokaiselle lapulle yksi sana, joka nousee siitä mieleen.
  4. Välissä odotetaan, että jokainen saa kirjoitettua sanat lappuihin. Seuraavaksi jaetaan A4 paperit ja ohjeistetaan kirjoittamaan runo, sanat pötköön, tajunnan virtaa ym. tekstiä, josta löytyy kaikki äsken kirjoitetut sanat.
- Lopuksi otetaan työ, sanat ja teksti mukaan ja tullaan yhteiseen ringiin.
- Tälle vaiheelle on varattu aikaa noin 15-25 min.

Tilanteen päättäminen

Naiset tulevat lopuksi takaisin ringiin. Mikäli tilanne tuntuu turvalliselta rohkaistaan naisia jakamaan ajatuksiaan, tekstejään ja kuviaan sekä sitä miltä tuntui tehdä. Jos eivät itse halua lukea, mutta haluavat jakaa tekstit toisille, ohjaajat voivat sen tehdä.

Lopuksi jokainen sanoo yhden sanan tulevalle retriittiviikolle. Naisille kerrotaan, että he voivat töistä otettujen valokuvien jälkeen ottaa mukaan tekstinsä ja maalauksensa. Kiitetään tuokiosta.

Ohjauksen kokonaiskesto 1,5-2h.

7. Tavoitteiden saavuttamisen arviointisuunnitelma

Arvioimme työparina menetelmän soveltuvuutta ja keskustelemme myös vankilan ohjaaja Sundholmin kanssa asiasta. Se käyttävätkö vangit luovia

menetelmiä selviää tutkimuksen lopussa, jos kysymme käyttivätkö he tai kaipasivatko he luovia menetelmiä viikon aikana. Naisilta tulevan palautteen avulla voimme pohtia herättelikö työskentely heitä pohtimaan odotuksiaan tai mitä he pitivät työskentelystä. Tavoite saada aineistoa täyttyy mikäli naiset ovat valmiita jakamaan ja antamaan työnsä tutkimuksen käyttöön.

KYSELY OHJAAJILLE

Kysely vankilaretriitin ohjaajille

Tämä kysely on osa Hämeenlinnan vankilassa 31.5 - 7.6.2015 järjestetyn ignatiaanisen retriitin järjestämisprosessiin ja kokemuksiinliittyvää tutkimusta. Kyselyn avulla selvitämme, miten retriitin suunnittelutyö ja käytännön toteutus vankilaolosuhteissa toteutui. Lisäksi osa kysymyksistä koskee vankilaretriitin tulevaisuuden pohdintaa ja kehittämistä. Tutkimusluvan on myöntänyt Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Viimeinen vastauspäivä kyselyyn on perjantaina 7.8.2015. Mikäli et ehdi vastata tällä aikataululla tai sinulla on kysyttävää tutkimukseen liittyen, toivomme sinun ottavan meihin yhteyttä. Yhteystiedot löytyvät alta.

Kyselyssä on avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Kysymykset ovat otsikoitu omiin ryhmiinsä ja niihin voit vastata oman kokemuksesi ja arviosi mukaan. Laajemman tiedon saamiseksi toivomme, että perustelet vastauksesi. Joidenkin kysymysten perässä oleva tähti merkitsee kysymyksen olevan pakollinen. Mielipiteesi on meille arvokas.

Kyselyssä käytetään sanaa retriitti, jolla tarkoitetaan ignatiaanista vankilaretriittiä.

Kysely alkaa painamalla "Seuraava -->"

Ystävällisin terveisin

Jenni Iso-Pietilä, ohjaustoiminta HAMK

Heini Mankinen, ohjaustoiminta HAMK

Kysely vankilaretriitin ohjaajille

Suunnittelu

Kuvaile lyhyesti millainen kokemus toiminnan käynnistäminen on ollut.

Mikä retriitin järjestämisen suunnitteluprosessissa toimi hyvin?

Mitä asioita olisi vielä pitänyt ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa?

Miten yhteistyö eri toimijoiden välillä sujui?

Toimijoilla tarkoitamme tässä järjestämisprosessissa mukana olleita työntekijöitä, retriitin ohjaajia, vankilan muuta henkilökuntaa sekä muita vankiloita.

Keskeytä

Saitko riittävästi ennakkotietoa retriittilasta? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Saitko riittävästi ennakkotietoa vankilan toimintatavoista? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Saitko riittävästi ennakkotietoa retriittiin osallistuneista vangeista? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Käytännön järjestelyt

Miten laatimanne retriitin päiväjärjestys sopi vankilan päiväjärjestyksen kanssa yhteen?

Valvonta, ruokailut ym.

Oliko retriitin pituus sopiva? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Keskeytä

Miten käytössä olevat tilat soveltuivat retriitin järjestämiseen?

Kokemus

Millainen yleistunnelma retriittiosastolla oli viikon aikana?

Millainen merkitys retriitin kannalta oli sillä, että naiset ehtivät tutustua toisiinsa ennen retriitin alkua?

Oliko naisten helppo sitoutua hiljaisuuteen? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Retriitin aikana kokoontui pienryhmiä. Kuvaile niiden toimivuutta osana retriittiä.

Keskeytä

Käyttäisitkö jatkossa pienryhmäkeskusteluja osana retriittiä? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Millaisia haasteita tai mahdollisuuksia monikulttuurisuus asetti?

Voisiko jatkossa retriittiin osallistua eri kulttuuritaustaisia vankeja? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Käyttivätkö osallistujat retriitin aikana käytössä olleita taide- ja käsityömaterialiaaleja? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Miten taide-, käsityö ja toiminnalliset menetelmät jatkossa soveltuvat retriittiin?

Millainen vanki hyötyy retriitistä eniten?

Keskeytä

Mihin rangaistusajankohtaan retriitti soveltuu parhaiten?

Millaista palautetta olet saanut retriittiin osallistuvilta naisilta tai vankilan henkilökunnalta?

Kuvaile lyhyesti millainen kokemus vankilaretriitin ohjaaminen on ollut.

Soveltuvuus vankilaolosuhteisiin

Miten koet retriitin soveltuvan vankilaolosuhteisiin?

Miten retriittitoiminta soveltuu osaksi vankilan kuntoutustyötä?

Keskeytä

Millainen ammattitaito ja kokemus vankilaretriitin ohjaajalla pitää olla?

Tulevaisuus

Millaisena näet toiminnan jatkuvuuden?

Soveltuuko retriitti mielestäsi miesvangeille? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Voisiko retriitin järjestää mielestäsi uudelleen? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Kuinka usein retriitti olisi hyvä järjestää? *

- ☐ Harvemmin kuin kerran vuodessa
- ☐ Kerran vuodessa
- ☐ Kaksi kertaa vuodessa
- ☐ Kolmen kuukauden välein
- ☐ Kerran kuussa
- ☐ Jatkuvana toimintana
- ☐ En osaa sanoa

Keskeytä

Millainen työnjako ja vastuumalli retriitin järjestämisessä eri toimijoiden välillä olisi hyvä?

Haluaisin vielä sanoa

KYSELY HENKILÖKUNNALLE

Kysely vankilaretriitistä

Tämä kysely on osa Hämeenlinnan vankilassa 31.5 - 7.6.2015 järjestetyn ignatiaanisen retriitin järjestämisprosessiin ja kokemuksiin liittyvää tutkimusta. Kyselyn avulla selvitämme, miten retriitin suunnittelutyö ja käytännön toteutus vankilaolosuhteissa toteutui. Lisäksi osa kysymyksistä koskee vankilaretriitin tulevaisuuden pohdintaa ja kehittämistä. Tutkimusluvan on myöntänyt Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Viimeinen vastauspäivä kyselyyn on perjantaina 14.8.2015. Mikäli et ehdi vastata tällä aikataululla tai sinulla on kysyttävää tutkimukseen liittyen, toivomme sinun ottavan meihin yhteyttä. Yhteystiedot löytyvät alta.

Kyselyssä on avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Kysymykset ovat otsikoitu omiin ryhmiinsä ja niihin voit vastata oman kokemuksesi ja arviosi mukaan. Laajemman tiedon saamiseksi toivomme, että perustelet vastauksesi. Joidenkin kysymysten perässä oleva tähti merkitsee kysymyksen olevan pakollinen. Mikäli et ehdi täyttää kyselyä kerralla voit painaa keskeytä ja jatkaa sitä myöhemmin. Jos joku kysymyksistä ei koske työaluettasi tai et osaa siihen vastata, voit jättää kohdan täyttämättä. Mielenpiteesi on meille arvokas.

Kyselyssä käytetään sanaa retriitti, jolla tarkoitetaan ignatiaanista vankilaretriittiä.

Kysely alkaa painamalla "Seuraava -->"

Ystävällisin terveisin

Jenni Iso-Pietilä, ohjaustoiminta HAMK

Heini Mankinen, ohjaustoiminta HAMK

Kysely vankilaretriitistä

Taustatiedot

Valitse yksi tai useampi *

- ☐ Olin mukana retriitin suunnitteluryhmässä
- ☐ Olin mukana retriitin toteutuksessa
- ☐ Vastasin valvontaan liittyvistä tehtävistä retriittiosastolla
- ☐ Olen mukana jälkihoitotyöryhmässä (esim. terveydenhoitohenkilöstö, vankilan pastori)
- ☐ Olen mukana retriitin arviointityöryhmässä
- ☐ Joku muu

Suunnittelu

Mikä retriitin järjestämisen suunnitteluprosessissa toimi hyvin?

Mitä asioita olisi vielä pitänyt ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa?

Keskeytä

Miten yhteistyö eri toimijoiden välillä sujui?

Toimijoilla tarkoitamme tässä järjestämisprosessissa mukana olleita työntekijöitä, retriitin ohjajia, vankilan muuta henkilökuntaa sekä muita vankiloita.

Käytännön järjestelyt

Miten retriitin päiväjärjestys sopi vankilan päiväjärjestyksen kanssa yhteen?

Valvonta, ruokailut
ym.

Oliko retriitin pituus sopiva? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Kokemus

Millainen yleistunnelma retriittiosastolla oli viikon aikana?

Keskeytä

Ilmenikö viikon aikana jotakin asioita, johon henkilökunnan olisi tarvinnut puuttua? Jos ilmeni, millaisia asioita?

Millaisia haasteita tai mahdollisuuksia monikulttuurisuus asetti?

Voisiko jatkossa retriittiin osallistua eri kulttuuritaustaisia vankeja? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Käyttivätkö osallistujat retriitin aikana käytössä olleita taide- ja käsityömaterialiaaleja?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Miten taide-, käsityö ja toiminnalliset menetelmät soveltuisivat jatkossa retriittiin?

Millainen vanki hyötyy retriitistä eniten?

Mihin rangaistusajankohtaan retriitti soveltuu parhaiten?

Millaista palautetta olet saanut tai kuullut retriittiin osallistuvilta naisilta tai vankilan henkilökunnalta?

Kuvaile lyhyesti millainen kokemus toiminnan käynnistäminen on ollut.

Soveltuvuus vankilaolosuhteisiin

Miten koet retriitin soveltuvan vankilaolosuhteisiin?

Miten retriittitoiminta soveltuu osaksi vankilan kuntoutustyötä?

Keskeytä

Millainen ammattitaito ja kokemus vankilaretriitin ohjaajalla pitää olla?

Tulevaisuus

Millaisena näet toiminnan jatkuvuuden?

Soveltuuko retriitti mielestäsi miesvangeille? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Voisiko retriitin järjestää mielestäsi uudelleen? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Kuinka usein retriitti olisi hyvä järjestää?

- ☐ Harvemmin kuin kerran vuodessa
- ☐ Kerran vuodessa
- ☐ Kaksi kertaa vuodessa
- ☐ Kolmen kuukauden välein
- ☐ Kerran kuukaudessa
- ☐ Jatkuvana toimintana
- ☐ En osaa sanoa

Keskeytä

Millainen työnjako ja vastuumalli retriitin järjestämisessä eri toimijoiden välillä olisi hyvä?

Toimijoilla tarkoitamme järjestämisprosessissa mukana olevia työntekijöitä, retriitin ohjaajia, vankilan työntekijöitä, muita vankiloita sekä vankilassa hengellistä työtä tekeviä kuten evankelisluterilainen kirkko ja muut uskonnolliset yhteisöt.

Haluaisin vielä sanoa

HAASTATTELURUNKO

Haastattelurunko

Toteutamme haastattelun tällä rungolla ja teemme haasteltavalle tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä.

- Kuulumiset
- Kerrotaan miten haastattelu etenee (roolit ja teemat)

Muistelu

- Haastateltavalle näytetään kuva ovesta, jonka hän valitsi kuvaamaan retriittiä ennen retriitin alkua
- Hänelle näytetään myös kopio maalauksesta, jonka hän teki retriittiin liittyvistä odotuksista ja ajatuksista
- Kysytään mitä ajatuksia herää, kun katselee kuvia näin retriitin jälkeen
- Muistatko miksi valitsin kyseisen oven?
- Kysytään mitä kuvassa on
- Vastasiko retriitti odotuksia?
- Jutellaan kuvasta ja muistellaan yhdessä.

Kokemus

- Millainen kokemus retriitti oli?
- Miksi osallistuit retriittiin?
- Mitä uutta opit itsestäsi?

Käytäntö

- Miten käytännön järjestelyt sujuivat?
- Miten tilat toimivat?
- Mitä toivoisit tilalta?
- Oliko retriitin pituus sopiva?
- Mihin rangaistusajankohtaan retriitti sopisi?

Tulevaisuus

- Miten toimintaa voisi kehittää?
- Sopisiko retriitti osaksi vankilan kuntoutustyötä?
- Suosittelisitko muille?

Haluaisin vielä sanoa

- Vapaa sana

Kirjoitusosuus

Viisi sanaa retriitistä

Vapaa teksti

Kiitettiin haastattelusta ja kyseltiin lähitulevaisuuden suunnitelmista.

RETRIITIN MAINOS

**Retriitti
Hämeenlinnan
vankilassa
31.5. – 7.6.2015**

IN THE DAY WHEN I CRIED OUT, YOU
ANSWERED ME, AND MADE ME BOLD
WITH **STRENGTH** IN MY SOUL.
PSALM 138:3

Hämeenlinnan vankilassa järjestettävälle retriittijaksolle voivat hakeutua Suomen vankiloissa rangaistustaan suorittavat naisvangit.

Sana retriitti tarkoittaa takaisin/erilleen vetäytymistä. Ignatianinen kahdeksan päivän mittainen retriitti pohjautuu vanhaan kristillisen hiljentymisen ja itsetutkiskelun tapaan, jossa osallistujaa kutsutaan syvempään yhteyteen oman itsensä kanssa. Inspiraation lähteenä käytetään Ignatiuksen *Hengellisiä harjoituksia*, rukousta ja mietiskelyä.

Retriitin sisällöstä vastaa retriittikoulutuksen saaneet vankilan ulkopuoliset ohjaajat. Jokaiselle retriittiosaston vangille laaditaan retriitin ajaksi henkilökohtainen suunnitelma ja vanki tapaa ohjaajansa päivittäin.

Vankilassa toiminta järjestetään erillisellä naisten avo-osastolla, jonne valitaan kahdeksan osanottajaa ja osallistuminen edellyttää sitoutumista päihteettömyyteen. Rangaistusaikaa toivotaan olevan jäljellä muutama kuukausi. Jokaiselle osallistujalle on varattu oma selli. Retriitti vietetään hiljaisuudessa ilman televisiota, puhelimen käyttöä, postia, jne.

Hämeenlinnan vankila valitsee retriittiosaston osallistujat saapuneiden hakemusten perusteella.

Hakuaika 14.5.2015 saakka. Tieto valinnasta lähetetään viikon 21 alussa.

Lisätietoja Helena Käkelä, puh. 050-430 6367 / helena.kakela@om.fi tai
Ulla Sundholm, puh. 050-380 2674 / ulla.sundholm@om.fi

HAKULOMAKE RETRIITTIIN

HAKEMUS RETRIITTIOSASTOLLE

Hämeenlinnan vankilassa järjestettävä retriittijakso 31.5.-07.6.2015

Hakuaika 14.5.2015 saakka. Tieto valinnasta lähetetään viikon 21 alussa.

Vangin nimi

Vankila

Nykyisen tuomion alkamisaika ja päättymisaika

Miksi haen retriittiosastolle:

Muuta huomioitavaa (esim. lääkitys, erityisruokavalio):

Mikäli minut hyväksytään retriittiosastolle, sitoudun olemaan päihteettömänä ja noudattamaan retriittiosaston ja vankilan sääntöjä.

Päiväys ____ / ____ 2015

Hakijan allekirjoitus

Lähtävän vankilan / Hämeenlinnan vankilan lausunto

Mikäli vanki saapuu Hämeenlinnan vankilaan toisesta laitoksesta hän saapuu Hämeenlinnan vankilaan retriittijaksoa edeltävällä viikolla (vk 22) vankikuljetuksella ja palaa vankikuljetuksella takaisin omaan laitokseensa retriitin jälkeisellä viikolla (24).

Hämeenlinnan vankilassa tuomiotaan suorittavat vangit siirtyvät vankiosastoiltaan retriittiosastolle retriittijaksoa edeltävänä perjantaina 29.05.2015 ja palaavat takaisin osastoilleen maanantaina 08.06.2015.

Moniammatillisen työryhmän lausunto huomioiden kuntoutuksen ja turvallisuuden näkökulma:

☐

Puolletaan retriittiosastolle osallistumista

☐

Ei puolleta retriittiosastolle osallistumista

Päiväys ____ / ____ 2015

Lausunnon antajan allekirjoitus

Hämeenlinnan vankilan johtajan päätös

- ☐ Puolletaan retriittiosastolle osallistumista
- ☐ Ei puolleta retriittiosastolle osallistumista

Perustelu:

Hakemuksen puoltamisella hyväksytään vangin osallistuminen retriittiosastolle.

Päiväys ____ / ____ 2015

Johtajan / apulaisjohtajan allekirjoitus

RETRIITIN PÄIVÄOHJELMA

RETRIITIN PÄIVÄOHJELMA 31.5. – 7.6.2015

Sunnuntai 31.05.

13.00	Retriittiohjaajat saapuvat Hämeenlinnan vankilaan
14.30	<i>Ruokailu</i>
17.00	Retriitin alkujohdanto
18.00	<i>Illtapala (hiljaisuus alkaa)</i>
18.30	Ryhmät Illtapalvelus
19.30	Osaston sellit suljetaan

Arkipäivät ma-pe 1.6.-5.6.

7.30	<i>Aamiainen</i>
8.30-8.50	Palaveri, retriittiohjaajat ja vankilan tiimi
9.00-9.45	Ohjauskeskustelu 1
10.00-10.30	Retriittiohjaajien oma palaveri
11.00-12.00	<i>Lounas</i>
12.00-12.45	Ohjauskeskustelu 2
13.00-13.45	Ohjauskeskustelu 3
14.00	<i>Päiväkahvi</i>
15.45	<i>Päivällinen</i>
18.00	<i>Illatee</i>
18.30	Ryhmät Illtapalvelus (ehtoollinen)
19.30	Osaston sellit suljetaan

*Retriittiläiset sijoittavat tämän yhteisen päiväjärjestyksen sisään kukin neljä omaa 45 minuutin mietiskelyään. Yksi niistä mielellään pihalla.

Lauantai 6.6.

8.00	<i>Aamiainen</i>
9.00-9.45	1. ohjauskeskustelu
10.00	Retriittiohjaajien oma palaveri
11.00-11.45	2. ohjauskeskustelu
12.00	<i>Päiväkahvi</i>
12.45-13.30	3. ohjauskeskustelu
14.30	<i>Ruokailu</i>
18.30	Ryhmät Illtapalvelus (ehtoollinen)
19.30	Osaston sellit suljetaan

Sunnuntai 7.6.

8.00	<i>Aamupala</i>
9.00-9.30	1. ohjauskeskustelu
9.45-10.30	2. ohjauskeskustelu
10.45-11.15	3. ohjauskeskustelu
12.00	<i>Päiväkahvi</i>

13.00 Messu

14.30 **Ruokailu** (hiljaisuus päättyy)

Retriitin päätös